

#10 (50), 2019 część 6
Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe
(Warszawa, Polska)
Czasopismo jest zarejestrowane i publikowane w Polsce. W czasopiśmie publikowane są artykuły ze wszystkich dziedzin naukowych. Czasopismo publikowane jest w języku polskim, angielskim, niemieckim i rosyjskim.

Artykuły przyjmowane są do dnia 30 każdego miesiąca.

Częstotliwość: 12 wydań rocznie.

Format - A4, kolorowy druk

Wszystkie artykuły są recenzowane

Każdy autor otrzymuje jeden bezpłatny egzemplarz czasopisma.

Bezpłatny dostęp do wersji elektronicznej czasopisma.

Zespół redakcyjny

Redaktor naczelny - Adam Barczuk

Mikołaj Wiśniewski

Szymon Andrzejewski

Dominik Makowski

Paweł Lewandowski

Rada naukowa

Adam Nowicki (Uniwersytet Warszawski)

Michał Adamczyk (Instytut Stosunków Międzynarodowych)

Peter Cohan (Princeton University)

Mateusz Jabłoński (Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)

Piotr Michalak (Uniwersytet Warszawski)

Jerzy Czarnecki (Uniwersytet Jagielloński)

Kolub Frennen (University of Tübingen)

Bartosz Wysocki (Instytut Stosunków Międzynarodowych)

Patrick O'Connell (Paris IV Sorbonne)

Maciej Kaczmarczyk (Uniwersytet Warszawski)

#10 (50), 2019 part 6
East European Scientific Journal
(Warsaw, Poland)
The journal is registered and published in Poland. The journal is registered and published in Poland. Articles in all spheres of sciences are published in the journal. Journal is published in **English, German, Polish and Russian.**

Articles are accepted till the 30th day of each month.

Periodicity: 12 issues per year.

Format - A4, color printing

All articles are reviewed

Each author receives one free printed copy of the journal

Free access to the electronic version of journal

Editorial

Editor in chief - Adam Barczuk

Mikołaj Wiśniewski

Szymon Andrzejewski

Dominik Makowski

Paweł Lewandowski

The scientific council

Adam Nowicki (Uniwersytet Warszawski)

Michał Adamczyk (Instytut Stosunków Międzynarodowych)

Peter Cohan (Princeton University)

Mateusz Jabłoński (Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)

Piotr Michalak (Uniwersytet Warszawski)

Jerzy Czarnecki (Uniwersytet Jagielloński)

Kolub Frennen (University of Tübingen)

Bartosz Wysocki (Instytut Stosunków Międzynarodowych)

Patrick O'Connell (Paris IV Sorbonne)

Maciej Kaczmarczyk (Uniwersytet Warszawski)

**Dawid Kowalik (Politechnika
Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)**

**Peter Clarkwood(University College
London)**

**Igor Dziedzic (Polska Akademia
Nauk)**

**Alexander Klimek (Polska Akademia
Nauk)**

**Alexander Rogowski (Uniwersytet
Jagielloński)**

Kehan Schreiner(Hebrew University)

**Bartosz Mazurkiewicz (Politechnika
Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)**

**Anthony Maverick(Bar-Ilan
University)**

**Mikołaj Żukowski (Uniwersytet
Warszawski)**

**Mateusz Marszałek (Uniwersytet
Jagielloński)**

**Szymon Matysiak (Polska Akademia
Nauk)**

**Michał Niewiadomski (Instytut
Stosunków Międzynarodowych)**

Redaktor naczelny - Adam Barczuk

**Dawid Kowalik (Politechnika
Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)**

**Peter Clarkwood(University College
London)**

**Igor Dziedzic (Polska Akademia
Nauk)**

**Alexander Klimek (Polska Akademia
Nauk)**

**Alexander Rogowski (Uniwersytet
Jagielloński)**

Kehan Schreiner(Hebrew University)

**Bartosz Mazurkiewicz (Politechnika
Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)**

**Anthony Maverick(Bar-Ilan
University)**

**Mikołaj Żukowski (Uniwersytet
Warszawski)**

**Mateusz Marszałek (Uniwersytet
Jagielloński)**

**Szymon Matysiak (Polska Akademia
Nauk)**

**Michał Niewiadomski (Instytut
Stosunków Międzynarodowych)**

Editor in chief - Adam Barczuk

1000 kopii.

**Wydrukowano w «Aleje Jerozolimskie
85/21, 02-001 Warszawa, Polska»**

**Wschodnioeuropejskie Czasopismo
Naukowe**

**Aleje Jerozolimskie 85/21, 02-001
Warszawa, Polska**

E-mail: info@eesa-journal.com ,

<http://eesa-journal.com/>

1000 copies.

**Printed in the "Jerozolimskie 85/21, 02-
001 Warsaw, Poland»**

East European Scientific Journal

**Jerozolimskie 85/21, 02-001 Warsaw,
Poland**

E-mail: info@eesa-journal.com ,

<http://eesa-journal.com/>

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Гавриленко К. М. ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	4
Даниленко О. Б. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ СУДНОВОДІВ	9
Дяченко А. В. СТАНОВЛЕННЯ ДИЗАЙНУ У ХУДОЖНЬО-ПРОМИСЛОВІЙ ОСВІТІ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ	13
Льбіна О. О. ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	18
Каипов Н. П. К ВОПРОСУ О ПРИНЦИПЕ ИНДИВИДУАЛИЗИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ ИСКУССТВУ ПРИ МОДЕРНИЗАЦИИ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА	23
Куренкова Л. А. АДАПТАЦИЯ МОЛОДОГО ПЕДАГОГА В ДОШКОЛЬНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ	25
Пашаева Ш. А. МОНИТОРИНГ РЕАЛИЗАЦИИ СТРАТЕГИЙ ОБУЧЕНИЯ В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ПРОЦЕССЕ	27
Пузырева О. Г. АВТОРСКИЙ УЧЕБНО-БЕЛЛЕТРИСТИЧЕСКИЙ ТЕКСТ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ДЛЯ ИНОСТРАННОЙ АУДИТОРИИ НА УРОВНЕ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ В1-В2 И ВЫШЕ: ФУНКЦИОНАЛЬНО-МЕТОДИЧЕСКИЕ И ХУДОЖЕСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ.	31
Хаева Д.А., Зволинская А.А. СОЦИАЛЬНЫЕ И НАУЧНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ СПЕЦИАЛИСТОВ ДОШКОЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В 1920-1930-Е ГГ.	59
Khomik O., Kovalchuk O., Tomaschuk O., Savchuk N. USE OF THE CISCO COLLABORATION MEETING ROOMS AT COLLABORATIVE EDUCATIONAL PROCESS OF HIGHER SCHOOL IN UKRAINE	62
Шевченко Л. М. РЕАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ, ЩО БАЗУЄТЬСЯ НА ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ	68
Тягло Н. В. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕФЛЕКСІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІВ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЇХ ГОТОВНОСТІ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ	74

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Havrylenko K.M.

*Candidate of Pedagogical Studies, Senior Teacher,
National Technical University of Ukraine
«I.Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»*

DISTANCE LEARNING INTRODUCTION INTO THE MODERN EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Гавриленко Катерина Миколаївна

*кандидат педагогічних наук, старший викладач,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут ім. І.Сікорського»*

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Summary. A large number of scientific works in modern professional pedagogy are devoted to the study of such innovative educational technology as distance learning. The history of this phenomenon in education is analyzed in the paper, the main pedagogical categories are identified, the advantages and the difficulties encountered in the process of this technology implementation are highlighted. The pedagogical potential of distance education despite the subjects' remoteness has been outlined; the attention has been drawn to the fact that disconnection in space does not imply the separation of the learning and teaching processes. The importance of mutual teacher-student dialogue in distance learning has been emphasized. The paper analyses distance education as a pedagogical system able to satisfy the educational needs regardless of spatial and temporal location.

Анотація. Дослідженню дистанційної освіти як інноваційної освітньої технології присвячено велику кількість наукових праць із сучасної професійної педагогіки. У статті проаналізовано історію цього явища в освіті, визначено основні педагогічні категорії, висвітлено переваги та труднощі, що виникають у процесі впровадження цієї технології. Окреслено педагогічний потенціал дистанційної освіти, незалежний від відстані між його суб'єктами; привернуто увагу до того, що віддаленість у просторі не означає розділення процесу навчання. Підкреслено важливість взаємного діалогу викладач-студент у дистанційному навчанні. У статті проаналізовано дистанційну освіту як педагогічну систему, здатну задовольнити освітні потреби незалежно від просторового та часового розташування.

Keywords: *distance learning, distance education, higher education, online course materials, professional competencies, professional training, spatial and temporal location, university*

Ключові слова: *дистанційне навчання, дистанційна освіта, вища освіта, матеріали онлайн-курсу, професійні компетенції, професійна підготовка, просторове та часове розташування, університет*

Statement of the problem. Modern education systems employ distance learning technologies as a necessary and already accessible way of learning. Since 1963, distance education has been used for teaching the humanities and technical sciences, art, and business. The business training is widely implemented all over the world. It began with the distribution of postal services and existed as correspondent training. The advent of radio and television has made changes to distance learning methods. The number of people wishing to receive education using radio and television broadcasts for training has increased significantly. The only serious problem was the lack of feedback. Since the late 80s, the development of personal computers greatly simplified the learning process. The world educational space has opened access to distance learning programs.

The idea of distance learning development in the national educational systems came about after the 1996 UNESCO Congress. A range of issues possible to be solved by applying this educational technology was identified. For instance, "the population of any region should be provided with equal educational

opportunities through the insurance of the scientific potential of the country's leading educational institutions" [11].

The growth of educational institutions employing the distant system is increasing every year due to the greater need in education and limited opportunities to obtain qualifications in traditional full-time education. The reasons for this fact are obvious for the world educational space: specialists have the busy working schedule, the remoteness of educational institutions, and the high cost of traditional educational, impaired health and life disabilities. Despite the wide amount of the research in distance learning development, there is a need to analyze in more detail the significance and essence of this innovative approach.

Analysis of recent research and publications. Since the early 1970s, a significant number of studies have been devoted to the theory of distance education. In various countries, numerous attempts have been made to justify the phenomenon of distance learning. Despite the significant contribution of such scientists as O. Peters, M. Moore, B. Holmberg, D. Keegan, R. Garrison and others, most of the scientific studies

are still descriptive, which necessitates the further development of the fundamental research of distance education. The latest changes associated with the introduction of information and communication technologies into the educational process raise the question of the existing theory relevance and ability to explain the nature of the changes that take place, evaluate the possibilities, potential advantages and disadvantages of computer-supported distance and traditional training implementation.

It is difficult to understand the essence of new educational outside the cultural, economic and political contexts without analysis of works by O. Peters, who was one of the first to identify distance education as a result of the influence of the industrialization process. According to his concept, distance training has a number of characteristics similar to the process of goods production in an industrial society: responsibilities division (teaching and development of training materials are carried out by different people), standardization and mass production (production of a large number of standardized educational materials for any category of students), technological effectiveness (the widespread use of computer and audio technologies in the course of training). Consequently, O. Peters proposed to consider the phenomenon of distance education not within the framework of traditional education but to analyze it from the point of view of the economic theory of industrialization [10, p.19].

Unlike the technocratic approach of the other researches, M. Moore and B. Holmberg considered the special factor in distance learning not so as the geographical remoteness between the teacher and students but as the degree of interaction between them. The existence of a distance between the educational subjects, according to M. Moore, is a positive factor contributing to the development of the student's independence, and autonomy, necessary for the successful goals achievement, while the lack of autonomy can have a negative impact on the process of knowledge acquisition. The distance, changing the training structure, requires from its participants special personal qualities permitting them to act independently [8; 9].

B. Holmberg regarded education as an individual student activity without a prerequisite of the teacher's physical presence for the successful implementation of distance education. Following the concept of independent learning developed by the scientist, geographical distance cannot be considered as a significant obstacle for the lack of education, but rather conducive to the individual's development, and increase the level of independence in the process of knowledge acquisition. However, in order to avoid the student's isolation, both researchers emphasized the need for providing feedback and the obligatory external evaluation of the results of the educational activities, regardless of the autonomy degree. Adequate psychological and pedagogical support of the distance learning process can neutralize the effects of isolation. At the same time, M. Moore insisted on building of

close interpersonal interaction between the teacher and the student as the main condition for high learning outcomes, while B. Holmberg considered the educational dialogue to be a structural element of learning, declaring the possibility of interpersonal communication embedding through a more informal presentation style of educational material [5, p. 56].

Studying the pedagogical potential of distance education, and the advantages of the subjects' remoteness of the educational process, D. Keegan drew attention to the fact that disconnection in space implies the separation of the learning and teaching processes. This destroys one of the central principles of education, which is the close contact between the students and teacher, and consequently, the effectiveness of training is reduced. In traditional learning, the teaching-learning continuity creates a special educational environment supporting the learning process and which is also mandatory for the implementation of distance education. The communication between the students and teacher should be restored through careful structuring of interpersonal communication and re-creating communication channels [6, p.128].

In modern studies, distance education is considered as the educational process, regardless of the subjects' geographical remoteness. According to J. Verduin and T. Clark, the distinguishing feature of distance education is the asynchronous learning, the nonobligatory of teaching-learning simultaneously. R. Garrison considers the spatial gap between the participants of the educational process as an irrelevant characteristic of distance education and considers the concept of distance only in the context of the computer-based learning potential of computer technologies.

The conditions of such an integral component of distance education as space are considered by many scientists as the necessity of the proper level of two-way communication provided between the subjects distant of education, and most of them agree that the value of spatial distance must be minimized. With the implementation of modern electronic means of communication, it is possible to eliminate the spatio-temporal boundaries between its subjects.

Many researchers emphasize the importance of dialogue in distance learning but they describe the potential of its implementation in different ways. B. Holmberg, the founder of the guided didactic conversation concept, regarded the dialogue in the student-student mode as a direct classical didactics element. Without live interaction while training, educational communication can be organized through specially structured training materials. Moreover, specially prepared textbooks for distance learning can not only ensure the educational process organization but also support students' motivation and facilitate dialogue development. However, by such interaction, which assigns leading roles in learning to the teacher and curriculum developers, B. Holmberg reduced the role of students' independence and participation in the educational process construction.

M. Moore, criticized the ideas of B. Holmberg for an attempt to embed "a teacher in a book", expanded

the boundaries of educational communication and concluded that for successful teacher-student interaction it is important not only to develop special teaching materials but also to establish interpersonal contacts for reduction of communicative and psychological gaps [8, p. 667].

According to D. Keegan, distance education, unlike traditional, is initially devoid of a communicative environment that ensures the successful educational process. The traditional classroom interaction, the natural integration of teaching and learning processes can be restored with modern computer technologies.

Unlike D. Keegan, who tried to bring distance education closer to traditional didactics, the British researcher D. Sewart explained the absence of a permanent communicative environment in distance education by the students' needs. In the process of traditional teaching, students can resort to the constant support of a teacher or group, which is a favourable environment, which D. Sewart considered as artificial. On the contrary, distance students, deprived of instant help and the opportunity to evaluate their results, and cannot compare their achievements in knowledge and skills acquisition, based on real life and work experience, with the other students. Therefore, such students need to create an additional channel of communication, different from classroom conditions for the effective educational process [13, p.176].

F. Saba noted that the communicative environment recreated through modern computer technologies does not mean the automatic appearance of interaction between the distance educational process subjects. Overcoming the audio-visual barrier between students is not an achievement if there is no mutual dialogue which often becomes a problem for traditional educational institutions as well [12, p.13]. Therefore, to ensure a high-quality distance educational process, not only two-way student-teacher communication is necessary, but also a specialized learning environment that meets the distance students' requirements.

Later, R. Garrison, developing the concept of two-way distance learning communication, pointed out the close relationship between educational interaction and communicative environment. Owing to technological advances, bilateral communication in distance education is no longer limited to text messaging between a student and teacher and can be implemented in real-time interactive ways. With the introduction of various interactive types of submitting-receiving information, conducting online seminars, virtual conferences and round tables, in particular, the network communities' functions featured not only strong interpersonal student-teacher, student-student interaction but also a full-fledged existence of real educational environment in distance education [4].

The scientist outlined the historical process of distance education development. In contrast to the traditional education, which is an attribute of the traditional (pre-industrial) society, it arose as a new form of learning in the context of the transition of civilization to the industrial era. Socio-economic

transformations required a change in the status of education from elite, based on personal communication in small groups, to mass, democratic [4, p. 35]. Targeting distance education to a wide audience with its indifference to the spatio-temporal framework seemed the only way to satisfy the social order for a large number of highly qualified specialists.

Unsolved aspects of the problem. Nowadays the researchers recognized the right of the existence of both traditional and learning, with interpersonal interaction between the subjects of the educational process, and distance, where knowledge and skills are obtained without direct physical contact, employing computer technologies. O. Peters believed that the computer-based training and the educational material standardization will solve many problems related, in particular, to providing a wide range of educational opportunities for individuals. However, being enthusiastic about the model of mass computer-based learning, depersonalizing the educational process, he overlooked the pedagogical component of distance education, deliberately depriving students of the possibility of individual creative development and receiving psychological and pedagogical support.

Currently the development of various approaches considering individual aspects of distance education take into consideration most common elements of distance learning: geographical distance between the subjects of the learning process; the availability of a new type of educational communication, due to the separation of the processes of teaching and learning in time and space. In order to structure the existing knowledge, a retrospective analysis of the phenomenon of distance education from the perspective of three approaches seems to be significant: the theory of industrialization, the concept of distance, and the nature of educational communication.

Beginning of the post-industrial era has fundamentally transformed the social structure. Along with the general tendency towards globalization with the creation of a single world space, intensified aspirations for uniqueness and individuality have appeared as the features of modern culture. The task of creating a unique personality, which the education system faces now, contradicts to the concept of technocratic industrialized training aimed at standardized education. The value of the O. Peters' concept is that he tried to develop a structural model of the distance education organization. In the modern rapidly changing society, many of his ideas require a thorough review and correction.

The concept of distance, being a key to the theory of distance learning, goes beyond geographical space designation. For instance, the spatio-temporal disunity of the educational process subjects exclusively as a new opportunity for the financial enrichment of educational institutions by increasing the number of distance students. In his opinion, the lack of interpersonal interaction and a high level of the educational process standardization could minimize the distance learning value among its participants. According to O. Peters, the space-time barrier can be overcome through

carefully structured training courses and the use of computer communication technologies.

Thus, the role of distance education has transformed from a tool of mass education to an individual type of obtaining the required professional knowledge and skills. This transformation makes distance learning a very promising type of education, alternative to the traditional system that has existed for centuries, which has been accumulating the principles of the modern technological society.

However, the importance of the geographical distance between the educational interaction participants decreases due to the computer technologies development and requires the creation of new conditions of the educational process. It is necessary not only to develop the special educational materials and pedagogical techniques but also organize a special educational environment for the diminution of negative consequences of the distant students' isolation and high-quality psychological and pedagogical support provision.

The introduction of computer technologies has changed the nature of educational communication from direct to indirect, shifting the focus from bridging the distance between subjects of education to finding ways of effective implementation through modern communication tools in training and establishing feedback in the interpersonal interaction of the distance educational process participants.

Ukrainian teachers, focusing on the experience of foreign colleagues, have created regulatory and legal documents regulating the technical, technological, educational, methodological and organizational support of distance learning. These include the Concept of distance education in Ukraine [3]. The development of the provisions of this concept brought to the concept of *information and educational environment for distance learning*. This term can be considered as "a systematic organized set of data transfer tools, information resources, interaction protocols, hardware-software and organizational and methodological support, focused the educational needs satisfaction" [1].

The concept of *computer-based educational environment* is not identical to the concept of *computer-supported educational space*. The researchers interpret the *computer-based educational environment* as "the location of simultaneously existing interconnected objects affecting human education" [9]. The concepts presented analysis permits to conclude that the educational space surrounds the educational environment and makes possible to implement distance educational activities. This fact is confirmed by the definition of distance learning as the process of obtaining knowledge, skills and abilities through an interactive educational environment based on the modular training programs and the latest computer technologies, providing exchange of educational information at a distance and implementing a system of support and administration of the educational process.

Considering the concept of *distance learning*, researches as a rule mean a set of educational services

provided to students that are distant (in time and space) from the sources of educational and methodological information, implemented by various means of its transmission, storage and processing (television, radio, modem communications, computers, etc.) [2]. Analyzing the essence of the relationship between computer-supported educational technologies and pedagogical environment, we can conclude that the concept of *distance learning*, and more specifically *distance education*, reveals this interdependence as a new form of pedagogical interaction. Realization of the goals of any education is carried out through the learning process.

Distance learning is characterized by all the components of the educational process: goals, content, organizational forms, teaching aids, and evaluation and monitoring system. Three types of technologies used in distance learning are being exploited. The first is based on paper and audio media (teaching aids, textbooks), where the pedagogical interaction is directly supervised by the teacher through telephone and cellular or live communication. The second is a television technology, which has begun its way in education since the late 60s. The third is online learning or network technology. In distance learning, all of the above approaches have been used in different proportions.

In our country distance education has long been perceived as learning through printed, audio and video material sent as correspondence by post. Advances in information technology have significantly affected the education process in general and the improvement of distance learning in particular. The impetus for such a scientific breakthrough was the mass emergence of business schools, which, as a form of training organization, were brought from Western educational systems. The world pedagogical experience and commercial investments have permitted to train business specialists via Internet and multimedia technologies. This was the beginning of the introduction of distance learning as such in the national educational information environment.

The Internet space development demonstrated that distance learning can and should be used not only as an independent educational technology but also in the framework of traditional full-time, part-time and external education many researchers consider this innovative approach as a useful method of training. While implementing the educational process through distant technology, the information is exchanged between all participants via a range of Internet resources, which permit quickly to gain access to any educational resources.

The interaction with teachers employing computer technologies confirms that distance learning is constantly expanding its boundaries in the educational environment due to some features which permit to maintain the inclusiveness of this approach. Among them, we should mention such as a flexible educational schedule, which permits real-time work at evaluative tests or practical and laboratory work. Distance learning is an important addition to traditional studies as one can obtain education through communications at

the place of work or residence. The possibilities of organizing discussions, students' group work, the result submitting periods are unlimited and do not depend on distance, participants' employment, and training periods duration. The style of interactive and operational communication permits to individualize the learning process and assists in successful studying.

Conclusions and prospects for further development. Ukrainian educational institutions have adopted these opportunities, which added to the popularity of distance learning. Analyzing benefits of distance learning, we can conclude that distance education is a pedagogical system, which can satisfy the educational needs of individuals, regardless of its spatial and temporal location and comprises the appropriate technical and methodological tools. Distance education is provided through computer-based technologies as a teacher-student interaction carried out in a specific educational environment [7].

The environment specifications impose certain requirements for distance learning implementation:

- Online educational communities' expansion and the creation of motivational mechanisms for teachers' introduction to the computer-based technologies;
- Research of education system demands for information and communication aimed at these needs satisfaction;
- Creation of special methods and techniques for students' preparation for the special educational activities implementation;
- Personnel training for creating distant learning resources and able to accompany the learning process;
- Implementing a systematic approach to education and developing a concept of principles and requirements for distance learning as a part of the pedagogical process.

Despite significant progress in the development of theoretical principles of distance education, it has developed the proper scientific base yet. The specialists are faced with the difficult task of comprehending the rapidly changing education, where the concept of *distance* has already ceased to play a major role. Further research and development of distance learning and training, due to its potential, should be continued.

The problem of distance learning introduction into the modern educational environment is mainly theoretical in nature and requires more thorough analysis for practical implementation of distance education technologies, which concerns the active employment of traditional methods of training in combination with technology and methods of distant learning.

References:

1. Anderson, T., & Dron, J. (2010). Three generations of distance education pedagogy. *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, 12(3), 80-97.

2. Bates, T. (2005). *Technology, e-learning and distance education*: RoutledgeFalmer.

3. Distance education (2017) Ministry of Education and Science of Ukraine. Retrieved October 11, 2019, from <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/distancijna-osvita> [in Ukrainian]

4. Garrison R. (2000). Theoretical challenges for distance education in the 21st century: A shift from structural to transactional issues. *International Review of Research in Open and Distance Learning*. (1). 3–15.

5. Holmberg B. (1983). Guided didactic conversation in distance education, in D. Sewart & B. Holmberg (eds.), *Distance Education: International Perspectives*. London: Croom Helm.

6. Keegan D. (1993). Reintegration of the teaching acts. In Keegan, D. (Ed.). *Theoretical principles of distance education*. L.; N. Y.: Routledge. 113–134.

7. Lee, F. (2008). Technopedagogies of mass-individualization: Correspondence education in the mid twentieth century. *History and Technology*. 24 (3): 239–53.

8. Moore M. (1973). Toward a theory of independent learning and teaching. *Journal of Higher Education*. 44 (12). 661–679.

9. Moore, Grahame M. and Anderson W. (2012). *Handbook of Distance Education* (2nd ed.). Psychology Press.

10. Peters O. (1983). Distance teaching and industrial production: a comparative interpretation in outline, in D. Sewart, D. Keegan y B. Holmberg (eds.), *Distance Education: International Perspectives*. London Croom Helm.

11. Records of the General Conference, 28th session, Paris, 25 October to 16 November 1995, v. 1: Resolutions. Retrieved October 14, 2019 from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000101803>

12. Saba F. (2003). Distance education theory, methodology, and epistemology: A pragmatic paradigm. In Moore, M. *Handbook of distance education*: New Jersey: Lawrence Erlbaum Associate Publishers. 3–20.

13. Sewart D. (1987). *Mass Higher Education: Where are We Going?* Ortner G.E., Graff K. and Wilmersdoerfer H. *Distance Education as two-way communication*. Essays in Honour of Börje Holmberg, Frankfurt am Main, Berlin, Berne, New York, Paris, Vienna.

14. Verduin J. R., Clark T. A. (1991). *Distance Education: The Foundations of Effective Practice*, San Francisco: Jossey- Bass Publishers.

15. Zakon Ukrayiny pro vyshhu osvitu № 1556-VII (2014) [Law of Ukraine On Higher Education # 1556-VII]. Retrieved October 9, 2019 from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian]

Danylenko O.B.

PhD in Pedagogy,

Head of the Navigation and Ship Handling Department

Danube Institute of the «Odessa Maritime Academy» National University

INTERNATIONAL EXPERIENCE IN THE USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE TRAINING OF NAVIGATORS**Даниленко Олександр Борисович**

кандидат педагогічних наук,

завідувач кафедри навігації і управління судном,

Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія»

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ СУДНОВОДІВ

Summary. The article is devoted to the problem of the use of information and communication technologies in the training of specialists in the maritime industry; in particular, the question is about navigators. The results of application of such technologies in educational institutions of the countries with developed maritime transport system are presented. The author focuses on the efficiency and expediency of using the latest achievements of scientific and technical progress in the process of training future navigators. The use of simulators, training and navigation systems helps create conditions and situations that are as close to reality as possible. Such training guarantees the quality training of maritime specialists, which in turn will help reduce the number of accidents and crashes in open waters and port areas.

Анотація. Стаття присвячена проблемі використання інформаційно-комунікаційних технологій при підготовці фахівців морської галузі, зокрема мова йде про судноводіїв. Представлено результати застосування таких технологій у навчальних закладах країн із розвинутою морською транспортною системою. Автор зосереджує увагу на ефективності та доцільності використання останніх досягнень науково-технічного прогресу у процесі підготовки майбутніх судноводіїв. Використання симуляторів, тренажерів, навігаційних систем допомагає створити умови та ситуації, максимально наближені до реальних. Таке навчання гарантує якісну підготовку морських фахівців, що, у свою чергу, сприятиме зменшенню аварійності у відкритих водах та у районах портів.

Key words: *information and communication systems, safety of navigation, maritime transport system, future navigators, simulators, training and navigation systems.*

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційні системи, безпека судноплавства, морська транспортна система, майбутні судноводії, симулятори, тренажери, навігаційні системи.*

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток світової торгівлі став поштовхом до такого ж стрімкого розвитку усіх видів транспорту. Через велику протяжність водного простору, що розділяє головні економічні регіони світу, основними видами транспорту з точки зору глобального підходу є морський і повітряний. Безпосередньо морський транспорт забезпечує перевезення понад 60 % обсягу міжнародної торгівлі. Його основними перевагами є низька собівартість перевезень на великі відстані, висока провізна і пропускна здатність, можливість здійснення міжконтинентальних рейсів [1]. У той же час варто зауважити, що робота морського транспорту суттєво залежить від географічних, погодних та навігаційних умов. Без сучасного навігаційного обладнання, комп'ютерного забезпечення, супутникового зв'язку неможливо уявити сьгодні роботу морського та річкового транспорту. Виникнення та розвиток інформаційного суспільства спонукає до широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і у навчальному процесі при підготовці майбутніх фахівців морської галузі. Навчальні заклади приділяють велику увагу якійсь підготовці своїх

випускників, адже міцні знання та навички практичної роботи із сучасним навігаційним обладнанням є запорукою безпеки мореплавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Застосування сучасних інформаційних технологій у навчанні – одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. Оскільки, застарілі методи та засоби навчання не відповідають нинішнім вимогам і не підлягають тенденціям стрімкого розвитку науково-технічного прогресу, то це спонукає до впровадження інноваційних методів навчання та використання й адаптування цих технологій у навчальний процес. На думку деяких науковців (Г. Швачич, В. Толстой, Л. Петречук), особливо гостро ця проблема постає при формуванні професійних умінь та навичок, оскільки для ефективнішого їх засвоєння навчальний процес вимагає використання великої кількості наочних матеріалів та інтерактивних засобів, що, у свою чергу, сприяє досягненню навчальної мети [6, с. 5].

Останніми роками спостерігається тенденція використання ІКТ при підготовці фахівців різних профілів. Їх значення у навчальному процесі залишається предметом дослідження як

вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Серед них – О. Гуляєва [6], С. Зайцева [3], Захарова [4], В. Іванов [3], Л. Петречук [6], Шкільменська [7], Г. Швачич [6] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Інформатизація істотно вплинула на процес набуття знань. Нові технології навчання на основі інформаційних і комунікаційних дозволяють інтенсифікувати освітній процес, збільшити швидкість сприйняття, розуміння та глибину засвоєння величезних масивів знань [2]. Інформаційно-комунікаційні технології визначаються, як сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, обробки, зберігання, розповсюдження, демонстрації та використання даних в інтересах їх користувачів [6, с. 7].

Важливість і необхідність впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес обґрунтовується також міжнародними експертами і вченими. Повною мірою це стосується морської освіти. Моніторинг досліджень, наукових статей та монографій свідчить про те, що морські навчальні заклади зарубіжних країн приділяють велику увагу використанню інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підготовки майбутніх фахівців, зокрема судноводіїв. Досвідчені викладачі та інструктори, потужне матеріально-технічне забезпечення – симулятори, тренажерне та навігаційне обладнання – є запорукою високого рівня підготовки випускників закладів морської освіти таких країн, як Польща, Литва, Велика Британія, Латвія, Австралія та багатьох інших. Кваліфікованих судноводіїв, які навчалися у цих країнах, готові прийняти команди кораблів провідних морських держав світу.

З огляду на вище викладене **метою статті є** аналіз досвіду застосування інформаційно-комунікаційних технологій у морських навчальних закладах зарубіжних країн з розвинутою морською транспортною системою.

Виклад основного матеріалу. Підготовка майбутніх судноводіїв потребує постійного оновлення. Потребують перегляду як зміст професійної підготовки, так і форми, методи і прийоми формування готовності до професійної діяльності. Актуальною проблемою сьогодення є розробка таких освітніх технологій, які здатні модернізувати традиційні форми навчання з метою підвищення рівня навчального процесу у вищому навчальному закладі. Інформаційні та комунікаційні технології на основі систем телекомунікації в усьому світі визнані ключовими технологіями XXI століття, що на найближчі десятиріччя будуть основними рушіями науково-технічного прогресу. Викладачі уже давно розуміють, що поєднання цифрових технологій і ресурсів дає більше можливостей для розширення горизонтів і поліпшення якості навчання, викладання і підготовки, ніж усі попередні освітні

технології. Цифрові навчальні матеріали якісно відрізняються від традиційних навчальних матеріалів своєю можливістю ними управляти [5, с. 20]. Очікується, що при управлінні перевезеннями на судах, портовою логістикою та логістикою вантажів використовуватимуться досягнення усіх наявних на цей час технологічних тенденцій.

Провідні морські держави світу приділяють підготовці судноводіїв велику увагу. Морські університети, коледжі, школи та навчальні центри оснащені за останнім словом техніки. Симулятори, тренажери, навігаційні системи покликані забезпечити підготовку фахівців в умовах, максимально наближених до реальних.

Так до прикладу, у Морському університеті у Гдині (Польща) на факультеті Навігації для підготовки майбутніх судноводіїв використовується Симулятор управління вантажно-розвантажувальними роботами (*Loading Operation Control Simulator*). Тренажер оснащений чотирма навчальними станціями і однією інструкторською станцією. Програмне забезпечення дає студентам можливість планувати і виконувати навантажувальні, вантажно-розвантажувальні віртуальні роботи, а також моделювати можливі проблеми. Віртуальні вантажно-розвантажувальні роботи можуть проводитися на:

- танкерах
- контейнеровозах
- баржах
- вантажних судах загального призначення
- навалювальних вантажних судах.

Програмне забезпечення симулятора повністю імітує програмне забезпечення, яке використовується на реальних морських судах. Таке устаткування дозволяє проводити тренувальні роботи з управління вантажно-розвантажувальними роботами та необхідними операціями, пов'язаними з баластуванням. Комп'ютер, подібно до того, як це відбувається в реальних умовах, постійно збирає дані з датчиків і передає їх на тренувальну панель. Це дані про судову тягу, кількість вантажу у трюмах, рівень баластних резервуарів, стан баласту та ін. Усі фактори та сили, що будь-яким чином можуть вплинути на стан корпусу судна, є об'єктом постійного моніторингу та контролю. Різноманітні вправи, які студенти виконують в умовах імітації, дають майбутнім офіцерам знання і досвід, які неможливо одразу отримати у реальному житті.

У процесі підготовки судноводіїв навчальними закладами широко використовується Симулятор навігаційного радару (*Navigational radar simulator*), виготовлений компанією *Kongsberg*. Він складається з 4 мостиків, які імітують навігаційні мостики на торгових судах та оснащений цілою низкою пристроїв і індикаторів, що використовуються на реальному судні. Серед них:

- лаг і ретранслятор курсу гірокомпаса
- індикатор вітру
- покажчик швидкості

- телеграф індикатора обертів двигуна
- радар, оснащений ARPA
- ехолот
- радіотелефон та ін.

Навчання і тренування, що проводяться за допомогою такого тренажера, допомагають майбутнім судноводіям зрозуміти інформацію, що відображається на екрані радара, для правильної ідентифікації об'єктів. Студенти також вчаться регулювати радіолокатор, незважаючи на різні перешкоди [9].

ECDIS (*Electronic Chart Display and Information Systems*) – **електронно-картографічна навігаційно-інформаційна система**, яка містить усі паперові карти світу. У реальному житті ця система використовується на усіх суднах світу, даючи навігаційному офіцеру можливість планувати маршрути у декілька разів швидше. Відповідно до вимог правила 19.2.1.4. Глави 5 Конвенції SOLAS усі морські судна, незалежно від їх розміру, зобов'язані мати морські навігаційні карти, за допомогою яких повинна виконуватися попередня прокладка при плануванні передбачуваного рейсу, а в ході рейсу здійснюватися виконавча прокладка [8]. Підготовку до роботи з такою системою проходять студенти усіх морських навчальних закладів на відповідному симуляторі. Симулятор ECDIS – надсучасний тренажер. Він має вісім мостиків, кожен з яких оснащений трьома моніторами та панеллю керування. На головному екрані відображається ситуація, а у нижній частині дисплея знаходяться прилади керування та навігації, наприклад, гірокомпас, магнітний компас, моторний телеграф, рульовий механізм, GPS та ін. Симулятор точно відображає різні морські райони та поведінку суден, практично ідентичних реальним [9].

Симулятор, який виготовляє компанія *Transas Marine* з використанням системи *NaviTrainer 5000* з конфігурацією *NaviSailor 4000*, пропонує навчання операторів системи ECDIS на найвищому рівні, оскільки дозволяє використовувати електронні карти, показувати можливі помилки та обмеження, а також використовувати ECDIS під час навігаційного спостереження на мостіку. Цей тренажер може також використовуватися для проведення наукових досліджень як для підвищення ефективності тренувань, так і для підвищення безпеки мореплавства та запобігання зіткнень при плануванні навігаційних маршрутів, портових підходів і т.д.

Для навчання майбутніх судноводіїв у морських навчальних закладах зарубіжних країн широко використовується такий пристрій, як Візуальний симулятор мостіку (*Visual Bridge Simulator*) [9]. Конструкція симулятора дозволяє студентам випробувати реальні умови, які спостерігаються на судні у відкритому морі. Ознайомлення з мостіком, його обладнанням та необхідними на ньому процедурами є вкрай важливим для того, щоб майбутні офіцери могли

здійснювати навігаційне спостереження. Будучи оснащеним панелями, ідентичними тим, які використовуються на торгових суднах візуальний симулятор мостіку пропонує широкий спектр оперативних можливостей. Він надає унікальну практичну допомогу, оскільки студенти можуть застосувати теоретичні знання, отримані під час лекцій на практиці, і побачити різницю у маневруванні малим і великим судном, повільним і швидким судном за сприятливих чи несприятливих погодних умов. Використані математичні моделі є моделями реальних суден. Студенти також вивчають технічні характеристики можливостей судна у каналах або на мілководді. З навчальною метою викладач може змінювати такі гідрометеорологічні параметри, як:

- напрямок і силу вітру
- напрямок і швидкість приливної течії або течії
- напрямок і висоту вітрової хвилі
- напрямок і силу здуття
- метеорологічні умови (сніг, дощ, туман і т.д.)
- час доби
- глибину морського простору і багато інших.

Наразі навчальні заклади використовують симулятор шостого покоління. У порівнянні з попередніми тренажерами він забезпечує більш реалістичні умови, має більш високу роздільну здатність екрану та інші характеристики. Симулятор має функцію запису дій тих, хто навчається для подальшого обговорення можливих помилок з метою їх пояснення та усунення. Оскільки є можливість змінювати задані параметри, то інструктор кожного разу може створювати ті сценарії, які можуть зустрічатися у певному морському регіоні в реальних умовах.

Симулятор GMDSS (*Global Maritime Distress and Safety System*) – симулятор Глобальної Морської Системи Зв'язку у разі Лиха та для забезпечення Безпеки. GMDSS – це міжнародна система, яка використовує наземні, супутникові технології та радіосистеми судна для попередження про аварійну ситуацію з морськими суднами. Усі пасажирські і торгові судна місткістю понад 300 т, які ходять у міжнародних водах, повинні мати GMDSS. Судно посилає сигнал лиха через супутник або комунікаційне обладнання. Так само воно отримує морські повідомлення безпеки і може спілкуватися з іншими суднами через радіоблагоднання. Система є надзвичайно важливою, оскільки у таких випадках мова йде про людське життя. Усі навчальні заклади проводять підготовку майбутніх судноводіїв, використовуючи симулятор GMDSS, який точно моделює зв'язок «судно-судно» і «судно-берег» з використанням реалістичних симульованих систем наземного та супутникового зв'язку. Функціональність симулятора полягає у:

- повній імітації радіозв'язку УКВ / ПВ / КВ в режимах ЦВВ, телефонії, телекса і супутникового

зв'язку у режимах телефонії, телекса, телефонії і електронної пошти між так званими «суднами», тобто робочими місцями, а також з береговими радіостанціями в автоматичному і напівавтоматичному (за участю інструктора) режимах для будь-яких районів судноплавства;

- записуванні та відтворенні сеансів радіотелефонного зв'язку;

- імітації поширення радіохвиль з використанням моделі радіофізики, в якій враховується частотний діапазон, час доби і відстань між станціями та багато іншого.

Щоб оцінити важливість використання симулятора ARPA (*automatic radar plotting aid* – автоматична радіолокаційна прокладка) необхідно зазначити, що головна задача ARPA радара – визначення місцеположення «свого» судна по відношенню до інших суден. Окрім цього радар показує курс, швидкість, дистанцію, час, необхідний для того, щоб наблизитися до іншого судна, а також відстань, на якій судна можуть розійтися. Цей навігаційний пристрій автоматично захоплює усі рухомі об'єкти на радарі, як то яхти, буї, інші судна і т. д. Симулятор RADAR / ARPA складається з робочого місця інструктора і до 32 робочих місць учнів з підсистемою.

Практичні заняття на симуляторах та тренажерах, використання навчальних навігаційних систем має на меті перетворити теоретичні знання у практичні навички і уміння, необхідні майбутнім судноводіям для прийняття правильних рішень, упевненості у своїх діях з метою забезпечення безпеки у морі.

Висновки і пропозиції. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі дає можливість пропонувати студентам з різним рівнем підготовки завдання різної складності, гарантуючи стовідсоткову участь кожного присутнього. Таке обладнання дає можливість візуалізувати уявну ситуацію, підвищує вмотивованість студентів та спонукає їх до самостійного оволодіння знаннями.

Використання симуляторів, тренажерів, різноманітного навігаційного обладнання спрямоване на підвищення рівня знань майбутніх офіцерів флоту, на відпрацювання певних навичок поведінки з тим, щоб у реальних ситуаціях не виникали сумніви, незгодженості дій, невпевненість. Упевненість кожного офіцера у своїх діях, знання ситуації та уміння нею керувати, злагоджена робота команди є запорукою безпеки

судноплавства та вчасного виконання поставлених завдань.

Список літератури:

1. Бердина М. Ю., Торосян Е. К. Морской транспорт в системе международных бизнес-операций // *Современные проблемы науки и образования*. – 2015. – № 1-1.; URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=17841> (дата обращения: 04.10.2019).

2. Дишлева С. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та їх роль в освітньому процесі <https://osvita.ua/school/method/technol/6804/>. Назва з екрана.

3. Зайцева С. А., Иванов В. В. *Современные информационные технологии в образовании*. URL: <http://sgpu2004.narod.ru/infotek/infotek2.htm>

4. Захарова И. Г. *Информационные технологии в образовании: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений*. 2-е изд., стер. М.: Изд. центр «Академия», 2005. 192 с.

5. *Информационные и коммуникационные технологии в образовании: монография / Под редакцией: Бадарча Дендева* – М.: ИИТО ЮНЕСКО, 2013. – 320 стр.

6. Швачич Г. Г., Толстой В. В., Петречук Л. М., Івашенко Ю. С., Гуляєва О. А., Соболенко О. В. *Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: Навчальний посібник*. – Дніпро: НМетАУ, 2017. – 230 с.

7. Шкильменская Н. А. *Основные функции современных информационно-коммуникационных технологий в условиях гуманитаризации образования*. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/osnovnye-funktsii-sovremennyh-informatsionno-kommunikatsionnyh-tehnologiy-v-usloviyahgumanitarizatsii-obrazovaniya#ixzz41YCR06IU>.

8. *International convention for the safety of life at sea, 1974, (text modified by the protocol of 1988 relating thereto, including Amendments) Edition of 1988, revised in 2003, International Maritime Organization (IMO)*. — London, 2003.

9. *Officer Training Centre of Gdynia Maritime University LTD. Simulators: Deck Department*. URL: <http://sdk.am.gdynia.pl/en/simulators/dzialu-pokladowego> (last accessed: 04.09.2019).

10. *Maritime University of Szczecin. About the University: Official Website*. URL: <https://www.am.szczecin.pl/en/about-the-university> (last accessed: 04.09.2019).

Dyachenko A.V.*candidate of pedagogical Sciences, associate Professor
Kyiv state Academy of decorative and applied arts
and design named after Mikhail Boychuka***DESIGNATION OF DESIGN IN ARTISTIC-INDUSTRIAL EDUCATION OF WESTERN UKRAINE****Дяченко Алла Владимировна***кандидат педагогічних наук, доцент
Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва
і дизайну імені Михайла Бойчука***СТАНОВЛЕННЯ ДИЗАЙНУ У ХУДОЖНЬО-ПРОМИСЛОВІЙ ОСВІТІ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ**

Summary. The article covers the process of formation and development of design in artistic and industrial education in the western lands of Ukraine at the end of the 19th and the beginning of the 20th century. It is noted that in the Western Ukraine the formation of artistic-industrial education was conducted in line with the European cultural tendencies. The process of origin of design education as the successor of artistic and industrial education of Galicia is considered. The significant influence of Lviv art-industrial school on artistic and artistic education of Bukovina was noted. The preconditions of the development of design in the artistic and industrial education of Bukovina and the main stages of its development are determined. The characteristic features of creation of artistic and industrial education in Zaccarpathia are revealed.

Анотація. У статті висвітлено процес становлення й розвитку дизайну у художньо-промисловій освіті на західних землях України кінця XIX – початку XX століття. Зауважено, що у Західній Україні становлення художньо-промислової освіти провадилося в руслі загальноєвропейських культурних тенденцій. Розглянуто процес зародження дизайнерської освіти як правонаступниці художньо-промислової освіти Галичини. Відмічено про значний вплив Львівської художньо-промислової школи на художньо-мистецьку освіту Галичини. З'ясовано передумови становлення дизайну у художньо-промисловій освіті Буковини та основні етапи її розвитку. Виявлено характерні риси творення художньо-промислової освіти в Закарпатті.

Key words: *design, designer activity, education, artistic-industrial education, Western Ukraine, Galicia, Bukovina, Zaccarpathia.*

Ключові слова: *дизайн, дизайнерська діяльність, освіта, художньо-промислова освіта, Західна Україна, Галичина, Буковина, Закарпаття.*

Постановка наукової проблеми та її значення. У XIX ст. з розвитком промислового виробництва, в Україні, став формуватися дизайн, як самостійний вид професійної діяльності. Термін «дизайн» тоді не вживався, а продукт прикладного призначення іменувався «художньою промисловістю». Стадіально процес становлення і розвитку художньої промисловості в Україні проходив в руслі загальноєвропейського художнього процесу, але хронологічно ці зміни відбувалися на кілька десятиліть пізніше, ніж в Західній Європі, що пов'язано з особливостями історичного шляху країни, особливостями її культури і рівнем економічного розвитку. У XXI ст. в Україні в назві спеціалізованих вищих навчальних закладів (ВНЗ) продовжує використовуватися термін «Художньо-промисловий». Тому вивчення проблеми формування загальноєвропейських тенденцій у розвитку дизайну і становлення його в Західній Україні в XIX початку XX ст. сьогодні, як ніколи актуально, оскільки своєю практичною стороною стосується необхідності підвищення професійного рівня підготовки дизайн-спеціалістів вищих учбових закладів. У зв'язку з цим особливо важливими стають питання, що розкривають систему викладання художніх дисциплін, їх методологічних

принципів, за допомогою яких можна було б згадати кращі традиції старої школи, акцентувати на нових напрямках, а також показати найбільш ефективні шляхи впливу на поліпшення педагогічного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми становлення дизайну у художньо-промисловій освіті розглядали А. Бойчук, С. Вергунов [1], В. Даниленко [2], А. Павлів [9], В. Сидоренко. Окремі аспекти дизайнерської освіти висвітлені у працях Т. Костенка, Ю. Легенького, В. Прусака [10], П. Тагільського, М.Яковлева. Заслужують на увагу дослідження таких сучасних українських вчених у галузі художньо-промислової дизайнерської освіти, як М. Дяків [3], Т. Завгородня, С. Мигаль [6], С. Мільчевич [7], І. Небесник [8], Л.Оршанський, М. Станкевич, Б. Ступарик, В. Тименко, І. Хілько [11; 12], Р. Шмагало [13; 14].

Висвітлення невирішених раніше частин загальної проблеми, якій присвячується стаття. Хоча в дослідженні становлення дизайну у художньо-промисловій освіті велика кількість наукових напрацювань, але варто більше уваги приділяти саме процесам, що відбувалися на території західної України.

Метою дослідження є визначення основних етапів розвитку та становлення дизайну у художньо-промисловій освіті Західної України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Становлення й розвиток художньо-промислової освіти на західних землях України відносимо до кінця XIX – початку XX століття. Специфіка становлення дизайну у художньо-промисловій освіті Західної України обумовлена історичними та культурними факторами. Розробка вугілля і руди в сукупності з залученням приватних капіталів з сусідніх регіонів Російської імперії, Західної Європи та Північної Америки в кінці XIX-го століття сприяли бурхливому зростанню промисловості. Цілком очевидно, що виникла потреба у фахівцях для багатьох галузей виробництва, в тому числі художників-проектувальників, висловлюючись сучасною мовою – дизайнерів. Також формування дизайнерської діяльності в Україні являється процесом інтеграції гуманітарної, проектної, художньої культур і взаємопроникнення інженерно-технічної та художньої освіти в період кінця XIX-го - початку XX-го століть [2, с. 37].

Відмітимо, що дизайн є органічною складовою мистецтва, провідником його функції в усіх сферах життєдіяльності людини. Термін «дизайн», започаткований на Заході, набув поширення в Україні лише наприкінці XX ст.

Соціокультурні процеси, які відбувалися на теренах Центральної, Східної та Південної України, передусім позначені віддаленістю від європейського життя і орієнтацією на Росію. Тоді як у Західній Україні становлення художньо-промислової освіти провадилося в руслі загальноєвропейських культурних тенденцій. У період перебування Західної України в складі Австро-Угорської монархії, а потім Польщі з труднощами, але завдяки наполегливим зусиллям громадськості, були відкриті фахові школи. Їхній профіль відповідав традиційним народним ремеслам, поширеним на певних територіях Галичини, Буковини та Закарпаття, більші з них існують досі [1, с. 19].

Інтеграція художньо-мистецького життя на Галичині до європейських художніх шкіл, насамперед, віденських, сприяла розвиткові фахової освіти. На кошти австрійських меценатів у Відні навчалися талановиті майстри з Галицьких земель. Це спричинило відкриття ремісничих шкіл: Крайової гончарської школи (Коломия, 1876), Школи деревного промислу (Станіславів, 1846); започаткували роботу навчальні майстерні, ремісничі школи (малярні, художньо-промислові) у Дрогобичі, Яворові [2, с. 44].

У дослідженні Р. Шмагайла виокремлено думку про значний вплив Львівської художньо-промислової школи на художньо-мистецьку освіту Галичини. Надбання, що мали місце в кінці XIX століття в подальшому сформували самобутність Галицької художньо-мистецької освіти [14, с. 172].

Так, у м. Львові відкрито при Художньо-промисловому музеї школу рисунку та моделювання (1876), згодом перейменовану на Школу артистичного промислу (1882), Державну промислову школу (1891), Школу художніх промислів і декоративного мистецтва (1923), Державну технічну школу (1929), Школу промислових мистецтв (1941). Крім названої школи, у Львові функціонує так звана Вільна Академія Мистецтв (1905-1914), Інститут пластичного мистецтва (1938-1939), низка приватних художніх шкіл і студій [5, с. 146].

У західному регіоні започаткована Львівська національна академія мистецтв відкриттям Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва (1946). 1994 року заклад був реорганізований у Львівську державну академію мистецтв, а 2004 р. їй надано статус національної. У структурі академії є факультет дизайну, до складу якого входять кафедри дизайну інтер'єрів (зараз така назва кафедри) (1946), Дизайнеру костюму (з 1959 р. як спеціалізація «моделювання костюму» при кафедрі художнього текстилю), графічного дизайну (від 1994 р. – відділ промислової графіки при кафедрі проектування інтер'єрів, від 1996 р. – окремий підрозділ) [13, с. 21].

Наприкінці 50-х рр. XX ст. у Львові утворилося локальне культурне середовище, у якому виник напрям дизайнерської освіти «Проектування меблів та інтер'єру». Перший набір студентів на цю спеціальність відбувся у Львівському політехнічному інституті (1959), а 1960 р. – за спеціальністю «Архітектура, меблі, інтер'єр» за стаціонарно-вечірньою формою і шестирічним терміном навчання. У 1962 р. інститут розпочав підготовку архітекторів широкого профілю [6, с. 389].

Підготовка майстрів із художньої кераміки в Коломиї здійснювалася під керівництвом достатньо відомих європейських фахівців (Г. Бехера, В. Крицінського, В. Жолная). До роботи в школах долучалися відомі на той час народні майстри. Можна висловити припущення про те, що саме народні майстри розвивали автентичні народні художні мотиви, вписуючи їх на тло європейської традиції [4].

Широкі міжкультурні зв'язки, розширення художнього поля (вивчення особливостей трипільської кераміки з колекції В. Хвойки) сприяли розвитку програм декоративного рисунку, малювання з натури, композиції, декоративно-прикладного мистецтва (кахлярства, малюнку на фаянсі). Варто зазначити, що зростання попиту на ринку та промисловий розвиток загалом були визначальними щодо художньо-промислового виробництва та підготовки фахівців Галичини [3, с. 6].

Значну підтримку розвитку художньо-промислової освіти надавали товариства, зокрема: Спілка «Гуцульське мистецтво», Товариство «Рідна школа», Львівське товариство «Достава». 3

ініціативи цих спільнот відкривалися ремісничі, художні школи, а вироби місцевих майстрів експонувалися на різних виставках, насамперед у Львові, що був культурною столицею краю [13, с. 28].

В результаті, становлення художньо-промислових шкіл відбувалося в достатньо сприятливій соціально-культурній та економічній ситуації, що відповідала тодішнім європейським стандартам. У школах Галичини поширювався досвід Франції, що мала беззаперечні здобутки в галузі художньої освіти. Галицькі художньо-ремісничі школи брали участь у виставках провідних столиць Європи [15].

Завдяки розширенню осередків функціонування художніх і промислово-ремісничих шкіл художньо-мистецький стиль, що склався на Галичині, виходив за межі народного. Цей стиль становить основу тогочасного українського мистецтва. Він отримав поширення в європейському культурному просторі. Підтвердженням цьому може слугувати той факт,

що в художньо-промисловій школі Відня втілювалися художні проекти в українському стилі з елементами ужиткового мистецтва. З часом, народний мистецький стиль, що склався на Галичині, отримав визнання поряд із європейськими [3, с. 10].

Процес становлення дизайну у художньо-промисловій освіті на Буковині у досліджуваний період перебував у тісній залежності від суспільно-політичних і економічних обставин. Дії австрійського уряду в краї були спрямовані на фінансову підтримку шкільництва, розбудову системи загальноосвітніх та професійних навчальних закладів, адміністративну підтримку професійних діячів образотворчого мистецтва; пропаганду вивчення, колекціонування виробів народного декоративно-прикладного мистецтва, дослідження й збереження пам'яток археології та архітектури Буковини [1, с. 29].

Зазначимо, що передумовами становлення й розвитку дизайну у художньо-промисловій освіті Буковини були (рис. 1) [11, с. 206]:

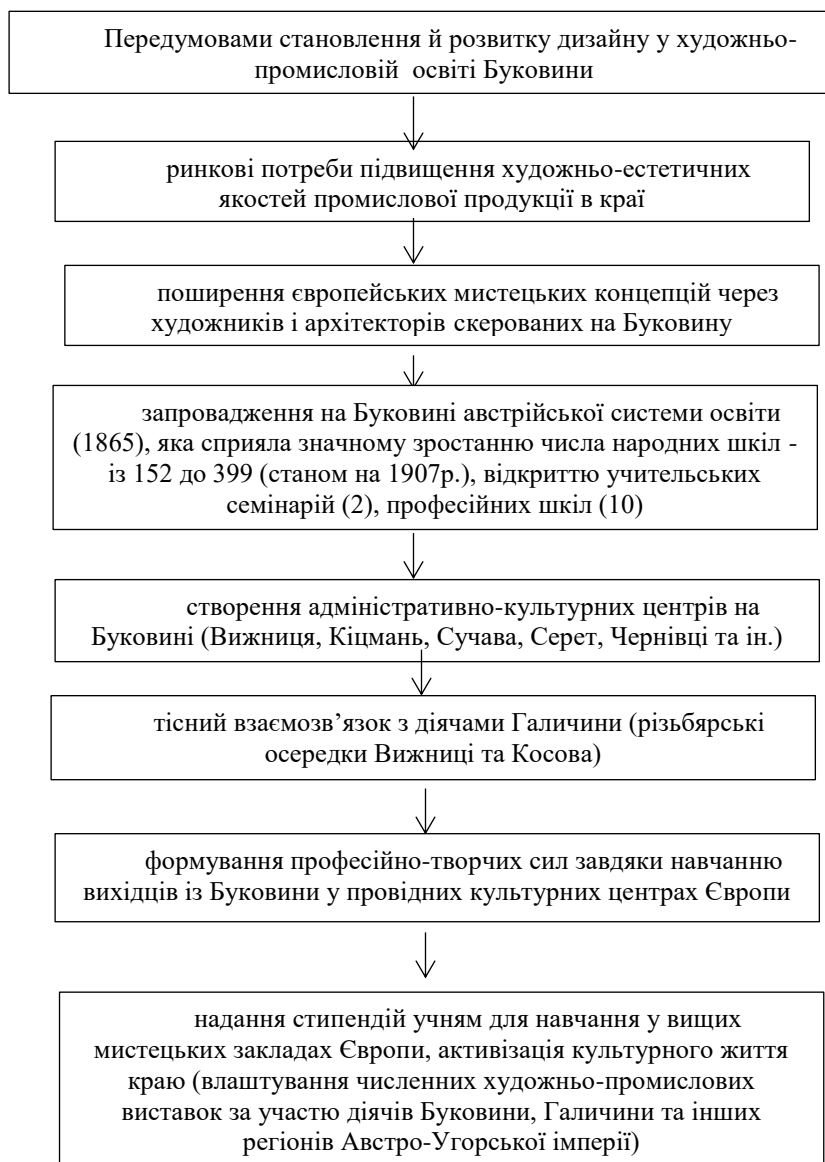

Рис. 1 Передумови становлення й розвитку дизайну у художньо-промисловій освіті Буковини

Узагальнення результатів історико-промислової освіти Буковини дає підстави педагогічного аналізу розвитку художньо-промислової освіти Буковини дає підстави виділити такі її етапи (табл.1) [12, с. 8]:

Таблиця 1

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ПРОМИСЛОВОЇ ОСВІТИ БУКОВИНИ

Етап	Зміст
1851-1872 рр.	Художні дисципліни введено до змісту шкільної освіти Буковини. Загальноосвітні навчальні заклади сприяли підвищенню загального рівня художньої культури краю, розвиткові здібностей до образотворчого мистецтва в дітей, які у майбутньому поповнювали учнівський склад промислових шкіл краю, готували базу для створення професійних закладів освіти на Буковині.
1873-1914 рр.	Діяльність на теренах краю 3 професійних та 10 нижчих фахових шкіл і різного роду курсів. Фахові школи скеровували свою роботу на збереження та розвиток народних промислів Буковини. Діяльність промислової школи (м.Чернівці), мистецького навчального закладу з різьбярства та металевої орнаментики (м.Вижниця), промислового училища (м.Косів) сприяли розвитку промисловості та декоративно-прикладного мистецтва в краї. У м. Вижниця відкритий «Крайовий навчальний заклад для різьбярства та металевої орнаментики» (1905) у якості філіалу Чернівецького промислового училища з трирічним терміном навчання. У період румунської окупації Буковини навчальний заклад функціонував під назвою «Нишча школа ремесел» (1918-1931), а від 1931 р. реорганізований у середній спеціальний заклад – «Індустріальну чоловічу гімназію». За радянської влади 1940 р. на базі гімназії відкрито Вижницьке державне художньо-промислове училище. У м. Косів заснована «Ткацька школа» (1882), що згодом отримала статус Крайової ткацької промислової школи (1895). Її діяльність припинилась у період Першої світової війни. 1923 року на базі спілки «Гуцульське мистецтво» почала діяти промислова школа. 1940 року, завдяки наполегливості інтелігенції міста та повіту, було відкрито Косівське промислове училище.
1918-1939 рр.	Період занепаду художньо-промислового шкільництва на Буковині. Навчальні плани і програми базувалися на вивченні традицій румунського мистецтва. Навчання у вищих та фахових школах відбувалося виключно румунською мовою, часто проводилась їх численна реорганізація. Викладацьку діяльність у школі залишили учителі В.Девдюк, Д.Кордяк, С.Клим. Так, В.Девдюк виїхав у м.Косів і заснував приватну столярно-різьбярську майстерню.

Враховуючи вищезазначене, художньо-промислова освіта на Буковині вирішувала такі завдання: інтеграція традиційної народної естетики у загальнопромисловий процес; впровадження європейського досвіду промислового шкільництва на теренах краю. Характерною особливістю діяльності Крайової Шкільної Ради Буковини була її спрямованість на розширення мережі навчальних закладів з викладанням мистецьких дисциплін, що забезпечувало поступове зростання інтересу молоді до художнього промислу. Право навчатися рідною мовою, обмеження впливу церкви на освіту, стандартизація змісту освіти, запровадження обов'язкового вивчення художньо-мистецьких дисциплін у навчальних закладах сприяли закладенню підвалин естетичного виховання в освітніх установах Буковини і мали значний вплив на розвиток професійної художньо-промислової освіти в краї [11, с. 207].

В “угорський” період (1840-1918 рр.) геополітичний вектор впливу на Закарпаття був переважно південно-західним. На противагу австрійському центру, регіон було включено у процеси політичної емансипації угорської нації. Внаслідок революції в Угорщині 1848 р. та створення 1867 р. дуалістичної Австро-Угорщини, автохтонне населення (українці) опинилися в умовах політичної, економічної, культурної дискримінації. Творення художньо-промислової освіти в Закарпатті відбувалося переважно в

контексті теоретичних концепцій угорської творчої еліти. Геополітичний чинник на всіх етапах розвитку краю безпосередньо впливав на становлення окремих галузей виробництва і створення передумов для появи певних напрямків проектно-культури. У 60–70-ті рр. XIX ст. це стало основою зародження проектно-культури побутових виробів. Курс угорської еліти на економічну незалежність від Австрії сприяв розвитку тих регіонів, де були зосереджені певні ресурси. Як наслідок, на Закарпатті з'явилась Ужгородська фабрика, яка стала матеріальною базою становлення дизайну гнутих меблів. Із включенням регіону до складу Чехословаччини південно-західний вплив змінився на західний. Традиційні місцеві галузі промисловості занепадають. Водночас геополітичні фактори – посягання на Закарпаття з боку Угорщини – змушували чехословацький уряд інвестувати кошти в розвиток інфраструктури краю, становлення нової системи освіти, у тому числі ремісничої та художньо-промислової, стимулювати соціальну мобілізацію українців [7, с. 116].

Художньо-фахова підготовка майстрів у Закарпатті, зокрема в меблярській галузі, стала однією з передумов зародження дизайну гнутих меблів. Сприяла цьому і поява в Угорщині ряду інституцій з розвитку промислового мистецтва. Як країна тодішньої Угорщини, Закарпаття найдовше зберегло архаїчні форми предметної культури. Це

зумовило особливий прояв європейської течії “Мистецтво і ремесло” – рух за відродження народних ремесел, характерний для найменш індустріалізованих теренів Європи. У Закарпатті цей рух проявився здебільшого в підтримці автентичних народних промислів. На тлі цього “Рескінленду”, внаслідок першої та другої хвиль промислової революції, в регіоні стихійно виникають осередки емпіричного дизайну. Їх появу викликав вплив художньо-формотворчих та технологічно-інноваційних центрів Берліну, Гляйвіцу, Бланско (побутові ливарні вироби) та Моравського регіону (гнуті меблі). У «чехословацький» період в Закарпатті домінують ідеї функціоналізму. Однак, з огляду на занепад місцевої промисловості, вони здебільшого не знаходять свого втілення у проектній практиці. Ідеї нової проектно-культури проявляються переважно в художньо-промисловій освіті. Важливим чинником становлення промислового дизайну стала участь закарпатських підприємств у виставковому процесі. Потенціал місцевої мистецької еліти не було повною мірою задіяно у становленні місцевої проектно-культури. Виняток становили лише ті її представники, які у другій половині XIX ст. брали участь у художньо-проектній практиці промислового ливарництва та меблярства [9, с. 395].

Варто відзначити, що систему художньо-промислової освіти було започатковано заснуванням 1927 р. державних фахових шкіл та училищ в Ужгороді, Виноградіві та Ясінях. З огляду на це, саме у 20-х рр. XX ст. в Західній Україні зароджується дизайнерська освіта як правонаступниця художньо-промислової освіти. У цьому ж контексті зауважимо, що підготовка дипломованих дизайнерів (у сучасному розумінні) розпочалася в Україні, як і за кордоном, після Другої світової війни [7, с. 116].

Вже в кінці XX ст. Ужгородське училище змінює статус і назву на Ужгородський коледж мистецтв ім. А. Ерделі, знову відкрито відділи художнього оформлення та живопису, збільшена кількість годин для загально-художніх і спеціальних дисциплін. Відділ художнього оформлення 1999 р. отримав сучасну назву – відділ дизайну [8, с. 88].

Для ефективності ступеневої освіти мистецьких навчальних закладів 1993 р. створено перший в Україні мистецький навчальний комплекс «коледж – інститут – академія» у складі Львівського інституту прикладного та декоративного мистецтва, Львівського коледжу прикладного та ужиткового мистецтва ім. І. Труша, Ужгородського училища прикладного мистецтва ім. А. Ерделі, Косівського училища прикладного мистецтва ім. В. Касіяна, Вишницького державного училища прикладного мистецтва ім. В.Ю. Шкрібляка, Львівського художнього лицю, Підбузького професійно-технічного училища та Малої академії мистецтв [1, с. 25].

Здійснений історичний аналіз доводить, що витoki вітчизняної дизайн-освіти сягають 20-х рр. XX ст., коли створювалися художньо-промислові школи. Завдяки цілям і методам навчання вважаємо їх першоосновою дизайнерської освіти України. У 1940-60-ті рр. засновані ВНЗ, які готували фахівців (дизайнерів) для промисловості, а в 90-х рр. XX ст. створюються кафедри дизайну, які здійснюють підготовку та випускають дипломованих дизайнерів за різними спеціалізаціями чотирьох освітньо-кваліфікаційних рівнів. Сьогодні для ефективного розвитку дизайн-освіти в Україні необхідно на державному рівні усвідомити й визнати важливість підготовки фахівців з дизайну, всебічно підтримувати та покращувати матеріально-технічну базу вищих навчальних закладів до рівня європейських. Адже не секрет, що останнім часом відбувається процес переорієнтації потенційних абітурієнтів ВНЗ України на закордонні [10, с. 79].

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, саме в Україні був зроблений перший крок у розвитку художньо-промислової освіти, який пройшов складний шлях від становлення художніх класів до промислового напрямку в дизайн-освіті.

До пріоритетних напрямків становлення художньо-промислової освіти Галичини відносимо такі: соціально-економічні (швидкий розвиток промисловості, технологій, міжкультурної комунікації); потреби ринку праці в підготовлених фахівцях у художньо-промисловій сфері; наявність педагогічних кадрів з художньо-промислової освіти. Окреслені передумови були визначальними щодо розбудови мережі художньо-промислових шкіл різних структур та їх територіального розташування. Загальне піднесення суспільного життя в Австро-Угорській імперії сприяло популяризації народного мистецтва та розвитку художньо-мистецької освіти.

Процес становлення дизайну у художньо-промисловій освіті на Буковині перебував у тісній залежності від суспільно-політичних і економічних обставин. Виділено основних три етапи: 1851-1872 рр.; 1873-1914 рр.; 1918-1939 рр.

Передумовами становлення дизайну у художньо-промисловій освіті Закарпаття є геополітичні, соціально-економічні та культурно-мистецькі.

Тому основи професійної освіти закладені нашими попередниками в XIX столітті, забезпечили сприятливі умови для подальшого розвитку дизайнерської школи в Західній Україні.

Перспективами подальших досліджень є проблема сучасного стану дизайн-освіти Західної України.

Список літератури:

1. Вергунов С. В. Дизайн Украины: аспекты становления и развития / Вісник ХДАДМ. – X. – № 2. – 2009. – С. 18–31.

2. Даниленко В. Я. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури ХХ століття (національний та глобалізаційний аспекти): дис... д-ра мистецтвознавства : 05.01.03 / Львівська національна академія мистецтв. – Л., 2006.
3. Дяків М. В. Миське меблярство Галичини ХІХ – ХХ ст.: історія, типологія, стилістичні особливості : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.06 / Дяків Марія Володимирівна; Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника; Ін-т мистецтв. – Івано-Франківськ, 2010. – 16 с.
4. Коломия – центр гончарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hutsul.museum/museum/articles/kolomya-keramika-schkola>.
5. Львівська академія мистецтв. Історично-іміджеве видання. – К. : ТОВ «ВІЦ Логос Україна», 2011. – 256 с.
6. Мигаль С. П. Львівська дизайнерська школа: становлення, проблеми, перспективи // Діалог культур: Україна у світовому контексті. Художня освіта : зб. наук. праць / [ред. кол.: І.А.Зязюн (голов. ред.), С.О. Черепанова (упоряд. і відп. ред.), Н.Г.Ничкало, О.П.Рудницька та ін.]. – Львів : Світ, 2000. – Вип. 5. – С. 387-399.
7. Мільчевич С. І. До питання про особливості становлення і розвиток художньо-промислової освіти на Закарпатті в другій половині ХІХ – початку ХХ століття / Мільчевич С. // Вісник ХДАДМ. – Х., 2005. – № 1. – С.114-122.
8. Небесник І. І. Художня освіта на Закарпатті у ХХ столітті: історико-педагогічний аспект / І.І. Небесник. – Ужгород : Закарпаття, 2000. – 168 с.
9. Павлів А. П. До питання про становлення і розвиток дизайну на Закарпатті ХІХ – ХХ століття / А.П. Павлів, С. Мільчевич // Вісник НУ “Львівська Політехніка” – Львів, 2004. – №505.– С.393-396.
10. Прусак В. Становлення та розвиток дизайн-освіти в Україні (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – 2017. – Вип. 31. – С.71-82.
11. Хілько І. Передумови розвитку художньої освіти на Буковині (кінець ХІХ - перша третина ХХ століття) // Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія. - Випуск 13. - Вінниця: РВВ ДП «Державна картографічна фабрика», 2005. – С.205-208.
12. Хілько І. Розвиток художньої освіти на Буковині (друга половина ХІХ – 30-і роки ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / І.О. Хілько; Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2007. – 21 с.
13. Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середини ХІХ – середини ХХ століття: структурування, методологія, художні позиції : автореф. дис. ... д-ра мистецтвознавства : 17.00.06 «Декоративне і прикладне мистецтво» / Р. Т. Шмагало; Львів. нац. акад. мистецтв. – Л.: ЛНАМ, 2005. – 44 с.
14. Шмагало Р. Т. Історичний шлях художньо-промислової школи у Львові (1876–1939; 1939–1944) / Р. Т. Шмагало // Бюлетень 8. Інформаційний випуск 2006. – Львів, 2006. – С. 170–175.
15. Odzywolski S. Rzut oka na rozwój szkolnictwa przemyslowego w Odbitka ze «Szkoly» / S. Odzywolski. – Lwow, 1914.

Ліна О.О.

*department of pedagogy, psychology
that the management of the cob
Communal mortgage "Kharkivsk
humanitarian-pedagogical academy "
Kharkiv regional cloud sake*

PRINCIPLES OF GENDER CULTURE FORMATION YOUNGER PUPILS

Льїна Олена Олексїївна

*викладач кафедри педагогіки, психології
та менеджменту початкової освіти
Комунальний заклад «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Summary. The purpose of this paper is to reveal the basic principles of gender culture formation in younger students. The author analyzes philosophical, cultural, sociological and psychological-pedagogical literature. The importance of educational activities in the process of gender culture is emphasized. Various forms and methods of formation of gender culture of younger students are indicated.

Анотація. Метою роботи є розкриття основних принципів формування гендерної культури у молодших школярів. Автором проведений аналіз філософської, культурологічної, соціологічної і психолого-педагогічної літератури. Наголошується на важливості освітньої діяльності в процесі

формування гендерної культури. Вказуються різноманітні форми і методи формування гендерної культури молодших школярів.

Key words: gender culture, principles of gender culture, process of formation, junior high school, grades school.

Ключові слова: гендерна культура, принципи гендерної культури, процес формування, молодший школяр, початкова школа.

Постановка проблеми. Як ми можемо створити світ, вільний від дискримінації за ознакою статі? Почніть з виховання дітей, які поважають один одного як особистостей. У розвитку кожного суспільства особливе значення має культурна спадкоємність. Педагоги мають унікальну можливість показати учням, що у них є вибір, коли мова заходить про формування їх власної особистості, і підкреслити безліч ілюзій і пасток, які суспільство поставило перед ними, які перешкоджають рівним можливостям в їх особистому і професійному житті.

Сучасне українське суспільство перебуває сьогодні на етапі демократичного розвитку. Один з основних принципів демократичного суспільства – це визнання рівних прав жінок і чоловіків у всіх областях, яке повинно формуватися з раннього віку. Цьому можуть сприяти принципи гендерного підходу до освіти та виховання.

У сучасних соціокультурних умовах власне виховне ставлення – це створення ситуації, що забезпечує становлення досвіду, вироблення свого особистісного знання, об'єктивної думки, своєї концепції світу, персонального стилю, власної структури діяльності.

Сьогодні активно йде процес трансформації гендерної культури в суспільство. Історія демонструє, наскільки велика в ньому роль освіти як інституту, що визначає вектор цих трансформацій і є основним її двигуном. Розвиток гендерної культури включає в себе формування загальнолюдських, гуманних цінностей, аналітичного сприйняття дійсності, нестереотипного мислення. Визначивши ці якості як гендерно-універсальні і пріоритетні в освіті, ми можемо сподіватися на визнання нашого суспільства культурним.

Гендерно-орієнтоване навчання і виховання учнів давно є предметом комплексного наукового дослідження в багатьох країнах світу. У нашій країні почалося поступове усвідомлення важливості вивчення даного питання тільки в останні десятиліття ХХ століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури показав, що гендерна культура – це явище орієнтоване суспільством на формування і розвиток свідомості людей, їх гендерно-орієнтованої складової та ціннісного комплексу особистості, а тим самим – поведінки і діяльності в соціальній сфері. Ідеали гендерної культури характеризують соціальну сторону взаємин між статями, основу якої повинні складати саме моральні норми і цінності. У загальному вигляді вона повинна поєднувати в собі гендерні знання, погляди і установки особистості, а також

гендерну активність, вміння оцінювати свої і чужі дії з точки зору діючих гендерних законів. Л. Бут, Т. Говорун, О. Кікінежді, Я. Кічук, О. Луценко та інші дослідники підкреслюють необхідність обґрунтування основ формування гендерної культури і технологій упровадження принципів гендерної демократії у сфері освітнього простору. Питаннями процесу інтегрування гендерного підходу в національну систему освіти займалися О. Бондарчук, С. Вихор, Т. Голованова, Л. Даниленко, І. Мунтян, В. Олійник, Н. Приходькіна, А. Ягремцева та інші.

Особливе значення для виховання гендерної культури має початкова школа. Це обумовлено специфікою молодшого шкільного віку, оскільки він сприятливий для засвоєння гендерних цінностей і знань, формування гендерно-орієнтованої поведінки, мотивів. Від того, як буде вихований молодший школяр в гендерному відношенні, залежить не тільки його успішне навчання в школі, а й формування життєвої позиції.

Виділення невирішених раніше частин. Таким чином, проведений нами аналіз наукових досліджень і публікацій показав, що дана проблема знайшла висвітлення у багатьох джерелах, але незважаючи на те, проблема виховання гендерної культури молодших школярів недостатньо реалізована, що негативно відображається на виховній роботі.

Метою статті є визначити та охарактеризувати принципи формування гендерної культури молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Процес формування гендерної культури у молодшого школяра є складним і багатогранним процесом, в якому на основі єдності цілей, гуманістичного змісту, форм, засобів, методів, принципів виховання і навчання відбувається становлення особистості, розвиненою в загальнокультурному відношенні, виражене в позитивній мотивації, інформаційної наповненості, рефлексії в поведінці і діяльності. Дитина молодшого шкільного віку дуже сприйнятлива до всіх форм виховання (емоційно-ціннісної, духовно-моральної, цивільної). Відомо, що пережите і засвоєне в дитинстві надовго закріплюється в пам'яті. На думку Л. Виготського, переосмислення потреб і переоцінка цінностей – важливий момент на етапі дорослішання. В 6-10 років дитина не просто пізнає суть гендерно-культурних категорій, вона вчиться оцінювати свої і чужі вчинки [2].

У цьому віці у багатьох дітей недостатньо розвинені гендерні уявлення, немає усвідомленості загальноприйнятих норм поведінки і власної відповідальності; не сформоване вміння сприймати

як самостійну цінність іншої людини. Спілкування часто поверхнево і обмежується черговими фразами, хоча відповідно до етапів розвитку до початкової школи дитина повинна бути позитивно налаштована до світу, іншим людям і самому собі, мати почуття власної гідності; ладити з іншими однолітками і дорослими, вміти домовлятися. Але на ділі цього не відбувається [9].

Специфічною особливістю процесу виховання гендерної культури слід вважати те, що він тривалий і безперервний, а результати його відстрочені в часі. Крім того, суттєвою ознакою процесу виховання гендерної культури є його концентричне побудова: рішення виховних завдань починається з елементарного рівня і закінчується вищим.

На формування гендерної культури особистості впливають багато соціальних умов і факторів, але вирішальну роль в цьому процесі відіграють педагогічні, як найбільш керовані, спрямовані на вироблення певного роду відносин.

У педагогічній літературі «формування» визначається як процес становлення людини як соціальної істоти під впливом усіх без винятку факторів – екологічних, психологічних, соціальних, економічних, національних, релігійних тощо. Воно передбачає певну завершеність людської особистості, досягнення рівня зрілості [3].

А.С.Макаренко розглядав цей процес як «проекування особистості, вицнення завдань і способів формування особистості, необхідність з'ясування, що і як повинно бути сформовано в особистості, щоб вона відповідала вимогам, які пред'являє до неї суспільство» [8].

Перед освітніми установами та батьками стоїть задача поставитися до освіти та виховання дітей по новому: перейти від «Безстатевої педагогіки» до виховання партнерських взаємин між хлопчиками і дівчатками, вихованню таких якостей, які спрямовані на освоєння різноманіття гендерних ролей. Як підкреслює дослідник Л. Столярчук, специфіка гендерної підходу в молодшому шкільному віці (6-10 років) полягає в формуванні гендерної культури (ціннісні орієнтації, зміст і структура мотиваційної сфери, гендерної самосвідомості, ціннісного ставлення до родини). Від своєчасності і повноти виховання гендерної культури молодших школярів залежать впевненість дітей у собі, цілісність переживань, стійкість ціннісних установок і, в кінцевому підсумку, ефективність спілкування з людьми, ділових і сімейних взаємин в інші вікові періоди [10, С. 33–37].

У процесі формування гендерної культури молодших школярів необхідно віддавати перевагу таким методам, формам і методичним прийомам навчання та виховання, які будуть стимулювати в учнів ціннісне ставлення до особистості протилежної статі.

Навчання та виховання з урахуванням гендерних особливостей учнів вимагає відбору такого змісту навчального матеріалу і застосування

таких методів і форм, які відповідали б різного типу в сприйнятті інформації дівчатками і хлопчиками, відповідали б запитам і тих, і інших у ставленні до навчальної роботи. При побудові процесу навчання на основі врахування ідей гендерного підходу слід керуватися тим, що при одних і тих же методах навчання, при одному і тому ж вчителю хлопчики і дівчатка приходять до знань і вмінь різними шляхами, використовуючи різні стратегії мислення.

Важливою педагогічною умовою організації формування у молодших школярів гендерної культури є використання різноманітних форм і методів виховання. В якості таких організаційних форм виступають, перш за все, індивідуальні та групові бесіди, обговорення змісту творів, загальних і конкретних вчинків, зустрічі тощо.

Важливою методичною умовою організації практичної діяльності в процесі формування гендерної культури є постановка загальних цілей в вигляді захоплюючих перспектив і залучення всіх учнів у реалізацію. У світі перспектив можуть виступати такі виховні заходи, як організація трудових справ, підготовка і проведення екскурсій тощо. Ці заходи привертають молодших школярів своїми яскравими формами організації, викликають бажання брати участь в них, сприяють формуванню відповідальності і соціальної активності.

Як і будь-який педагогічний процес, формування гендерної культури у молодших школярів спирається на сукупність принципів, які включають як загально педагогічні принципи, так і специфічні принципи, що відображають особливості даного процесу.

В якості основних принципів Ш.О. Амоношвілі виділяв наступні: «Пізнання і засвоєння дитиною в педагогічному процесі насправді людського; пізнання дитиною в педагогічному процесі себе як людини; збіг інтересів дитини із загальнолюдськими інтересами; неприпустимість використання в педагогічному процесі джерел, здібних спровокувати дитину на антисоціальний прояв; надання дитині у педагогічному процесі необхідного суспільного простору для найкращого прояву своєї істинної індивідуальності; людяність обставин в педагогічному процесі; визначення якостей формуючих особистість дитини, її освіченість і розвиток» [1].

Спираючись на концепції гендерного виховання (О. Вороніна, Л. Штильова, І. Кльоцина, С. Матюшкова, Н. Гендерник, Л. Шолохова, М. Поливянна, О. Шнирова), ми виділили загальні та специфічні принципи формування гендерної культури молодшого школяра, реалізація яких є вираженням закономірності доцільної побудови педагогічної.

Під принципами ми розуміємо основоположні ідеї, вихідні положення, які визначають зміст, форми й методи навчальної роботи відповідно до мети виховання та закономірностей процесу навчання [7].

Принцип природовідповідності у формуванні гендерної культури молодших школярів передбачає взаємозв'язок природних і соціальних процесів, який узгоджується з загальними законами розвитку природи і людини, виховувати його згідно статтю та віком, а також формувати у нього відповідальність за розвиток самого себе. Мета принципу природовідповідності передбачає єдність і рівнозначність розвитку всіх сторін особистості – емоційної, розумової, ціннісної, вольовий, фізичної – з урахуванням її психофізіологічних особливостей. Дотримання принципу природовідповідності заснований на розумінні того, що ідеальною умовою розвитку людини є збереження його життєвого потенціалу в умовах, максимально наближених до природи, що активно враховується в початковій школі, але до сих пір мало реалізовано на рівні середньої та вищої освіти. В молодшому шкільному віці закладаються основи чоловічої та жіночої особистості, перші установки, ціннісні орієнтації, основи гендерної поведінки, гендерної культури, що впливають на розвиток і подальше становлення чоловічої та жіночої індивідуальності, її майбутнє соціальне життя, задоволеність і успішність в ній. В сучасних умовах стосовно до проблеми формування гендерної культури молодших школярів цей принцип спрямований на звернення до дівчат і хлопців початкової школи як частини природи як рівноцінним компонентам цілісної індивідуальності через різні гендерні образи.

Принцип культуровідповідності передбачає, що виховання повинно ґрунтуватися на загальнолюдських цінностях і будуватися з урахуванням особливостей етнічної та регіональної культур, вирішувати завдання залучення людини до різних пластів культури (побутової, фізичної, гендерної, матеріальної, духовної, політичної, економічної, інтелектуальної, моральної та ін.). Цілі, зміст, методи виховання культуровідповідності враховують історично складені в конкретному соціумі традиції і стиль соціалізації. З розвитком суспільства змінюються ідеали гендерних ролей, що складають гендерний порядок. На зміну жорсткого протиставлення маскуліності та фемінінності приходять динамічні уявлення про чоловічі і жіночі ролі, засновані на гнучких партнерських взаєминах.

Важливе місце в процесі навчання займає принцип індивідуального підходу. Суть його виражається в тому, що загальні завдання виховання, які стоять перед педагогом, що працює з колективом дітей, вирішуються їм за допомогою педагогічного впливу на кожну дитину, виходячи зі знання його психічних особливостей і умов життя. Індивідуальний підхід до дітей здійснювався ними в плані проектування кращих якостей особистості, а не тільки як процес перевиховання і виправлення недоліків.

Принцип доцільності передбачає, що вибір форм і методів формування гендерної культури у молодших школярів повинен визначатися

орієнтацією на їх професійне зростання. Згідно з цим принципом, в процесі формування гендерної культури у молодших школярів повинні використовуватися такі форми і методи, які дозволять найкращим чином підготувати майбутніх вчителів початкових класів до ефективного здійснення своєї професійної діяльності. Одною з таких форм навчання є створення міжкультурної інтерактивного середовища, засобом формування якої є використання методів активного навчання, таких як: дискусія, кейс-стаді, брейнсторминг, міжкультурні ігри тощо.

Принцип толерантності передбачає орієнтацію в процесі формування гендерної культури у молодших школярів на такі якості особистості, як повага, прийняття і правильне розуміння всього різноманіття культур, форм самовираження і прояви людської індивідуальності. Толерантність проявляється зовні в самовладанні, здатності не реагувати різко агресивно на незвичні прояви чужої культури. Крім того, вона є одним з запорук успішної міжкультурної взаємодії. В основі толерантності лежить здатність учасників міжкультурної взаємодії адекватно оцінювати реальну ситуацію, з одного боку, і можливість передбачити вихід з неї – з іншого. Принцип толерантності з гендерних питань спрямований на розвиток здатності у дітей толерантного та в той же час критичного ставлення до гендерної поведінки оточуючих – дорослих, які в процесі життєдіяльності демонструють дітям молодшого шкільного віку різні варіанти не тільки позитивного, але і негативного гендерної поведінки. У зв'язку з цим потрібно засвоєння правила «зрозуміти - не значить прийняти», що дозволяє дітям отримати уявлення як про традиційні, так і про сучасні стратегії гендерної поведінки.

Принцип професійно-особистісної спрямованості орієнтований на формування і розвиток здатності майбутніх вчителів початкових класів встановлювати зв'язки між знаннями, одержуваними в ході вивчення теоретичних основ гендерної взаємодії, застосуванням їх в ході здійснення професійної діяльності, а також особистісними інтересами. Отже, весь процес формування гендерної культури молодших школярів повинен орієнтуватися на особисті інтереси учнів і готувати їх до подальшого ефективного використання.

Принцип соціалізації виходить з того, що хлопчик чи дівчинка молодшого шкільного віку освоюють гендерні ролі в умовах гендерної соціалізації сучасного суспільства, долучаються до цілого світу правил, норм, що регулюють гендерну поведінку «сильного» і «слабкого» полу, намагаючись інтуїтивно зрозуміти специфіку їх поведінки в побуті, на вулиці, в різних громадських місцях, вдома. Ступінь оволодіння молодшими школярами гендерними ролями залежить від різних соціалізуючих впливів.

Щодо специфічних принципів формування гендерної культури у молодших школярів О. Железняк зазначає, що професійна компетентність педагога з гендерного виховання учнів – це новий і найважливіший аспект професіоналізму сучасного педагога як фахівця сфери освітніх послуг, що забезпечує успішність його педагогічної діяльності на підставі коректного впровадження принципів гендерного підходу в освітній процес шляхом оволодіння необхідними предметними компетенціями, гнучкими способами виконання професійних завдань і відповідними психологічними установками, мотиваціями [4, С. 10]. До специфічних принципів ми відносимо наступні:

Принцип егалітаризму обумовлений світовими стандартами освіти, актуалізує завдання аналізу гендерних відносин, що змінюють зразки гендерної поведінки, модифікують ролі і статуси жінок і чоловіків, нові погляди на поняття «маскулінність», «фемінність», «гендерна культура». Принцип егалітаризму спрямований на формування гендерної культури молодших школярів як гуманітарної практики в початковій школі. Вимоги принципу егалітаризму виражаються в наступних правилах для вчителів початкових класів:

- рівноправне, рівноцінне ставлення до дітей обох статей;
- формування моделей чоловічої та жіночої поведінки з урахуванням егалітарних позицій, які сприяють гендерній адаптації та самореалізації дівчаток і хлопчиків молодшого шкільного віку;
- педагогічна підтримка процесів становлення здорової і цілісної чоловічої та жіночої індивідуальності дівчинки і хлопчика, здатних до встановлення рівноцінних взаємин з людьми своєї і протилежної статі в різних сферах життя (навчальної, дозвільної, особистісної).

Принцип гендерної ідентичності полягає в тому, що у хлопчиків і дівчаток формуються ідеали своєї і протилежної статі. Це сприяє адекватному ставленню до представників обох статей та культурі взаємовідносин між ними. Поняття гендерної ідентичності пов'язане із гендером, уявленнями людини про свою статевою рольову поведінку, що відображається на різних виявах життєдіяльності [5, С. 105–115]. Гендерна ідентичність – частина соціальної ідентичності особистості. Вона передбачає самоідентифікацію з певною статтю; єдність свідомості і поведінки індивіда, котра зараховує себе до тієї чи іншої статі [6, С. 25–35]. Більшість характеристик і властивостей, що утворюють гендерну ідентичність, культурно обумовлені. Можна відзначити найбільш значущі для формування гендерної ідентичності: сімейно-побутові звичаї; релігійно-побутові традиції; предметно-речова культура; освітні установи; засоби масової інформації.

Суть принципу гендерної рівноваги в тому, що гендерний склад групи має бути збалансованим,

тобто приблизно однакова кількість в групі дівчат та хлопців. Також вчителі чоловічої статі здійснюють сприятливий вплив на формування гендерної ідентичності не тільки хлопців, але і сприяють розвитку жіночих якостей дівчат. Гендерна рівновага в освіті вимагає детального перегляду навчальних дисциплін, впровадження інтерактивних методик задля попередження різних форм дискримінації та порушення прав людини за статевими ознаками.

Розуміння значення гендерної рівноваги як основи гендерної культури особистості, що є основним для формування гендерно збалансованого суспільства, на наш погляд, повинно стати провідним завданням в освітньому процесі школи.

До числа принципів формування гендерної культури у молодших школярів, як фактора гуманізації освітнього середовища відносяться також:

- принципи, які визначені сучасною концепцією освіти: принципи гуманістичного характеру освіти, загальнолюдських цінностей, вільного розвитку особистості, розвитку соціальної і культурної компетентності особистості;
- принципи, які стверджуються в якості основних в гуманістичній педагогіці: принцип становлення особистості, унікальності кожного індивіда, людської природи, позитивного відношення до людей.

Висновок. Освіта та виховання нового століття має стати ефективним механізмом, який дає людям можливість самим планувати своє життя на принципах активного громадянства. Це можливо тільки при гендерно орієнтованому навчанні та вихованні. Необхідно, щоб держава і суспільство позначили свою позицію з питання гендерної освіти та виховання, що дало б поштовх подальшим дослідженням в цьому напрямку.

Гендерне виховання молодших школярів, що базується на гендерному підході на основі вищевикладених принципів, дозволяє здійснити управління педагогічним процесом, що забезпечує розвиток індивідуальності дівчаток та хлопчиків, сформованість гендерної культури дітей обох статей в початковій школі.

Таким чином, використовуючи перераховані принципи як основу формування гендерної культури молодших школярів, на нашу думку, створюється базис для розвитку мотиваційної сфери майбутніх учителів початкових класів, так як тільки фахівець, внутрішньо готовий здійснювати свою професійну діяльність, може досягти в ній високих результатів. Беручи участь у спеціально організованому навчальному процесі з використанням інтерактивних методів навчання, таких, як кейс-стаді, онлайн-конференції, вебінари тощо, майбутні вчителі включаються в мотиваційно-спрямоване професійне поле діяльності.

Слід зазначити, що використання в процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів

до виховання гендерної культури у молодших школярів таких принципів, як принцип доцільності, індивідуального підходу, толерантності та професійно-особистісної спрямованості, може не тільки підвищити ефективність даного процесу, а й внести істотний внесок в професійне становлення.

Список літератури

1. Амонашвілі Ш.А. Роздуми про гуманної педагогіки / Ш.А. Амонашвілі. - М.: ІД Ш. Амонашвілі, 1996. - 494 с.
2. Виготський Л.С. Дитяча психологія / Лев Семенович Виготський // Зібрання творів: в 6 т. - М.: Педагогіка, 1984. - Т. 4. - 432 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. - К.: Либідь, 1997.
4. Железняк О.В. Розвиток професійної компетентності педагога з гендерного виховання учнів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / О.В. Железняк. - Ялта, 2011. - 23 с., С. 10

5. Иванова Н.Л. Самовизначення жінок з різними типами гендерної ідентичності / Н.Л. Иванова, Е.В. Кулаева // Питання психології. - 2011. - № 1. - С. 105-115

6. Кон И.С. Маскулинность в меняющемся мире / И.С. Кон // Вопросы философии. - 2010. - № 5. - С. 25-35

7. Кузьмінський А.І. Педагогіка у запитаннях і відповідях / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. // : Навч. посіб. Рекомендовано МОН – К., 2006. – 311 с

8. Макаренко А.С. Методи виховання / А.С. Макаренко // Твори у 7-ми томах. - К.: Радянська школа, 1953. - Т.5. - С. 17-125

9. Павлушенко Н.М. Гендерне виховання дітей молодшого шкільного віку : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.07 / Н.М. Павлушенко. - Тернопіль, 2011. - 251 с.

10. Столярчук Л.И. Гендерный подход в условиях непрерывного образования // Изв. Волгогр. гос. пед. ун-та. Сер. : Педагогические науки. 2012. № 4(68). С. 33-37

Каипов Нурлыбай Пишенбаевич

Ассистент учителя кафедры

Общая педагогика и психология

Нукусского педагогического института имени Аджинияза

К ВОПРОСУ О ПРИНЦИПЕ ИНДИВИДУАЛИЗИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ ИСКУССТВУ ПРИ МОДЕРНИЗАЦИИ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

Kaipov Nurlybay Pishenbaevich

Assistant teacher of the department

General Pedagogy and Psychology

of the Nukus Pedagogical institute named after Ajiniyaz

TO THE QUESTION OF THE PRINCIPLE OF INDIVIDUALIZED TEACHING IN THE FINE ART IN MODERNIZING THE CONTENT OF THE EDUCATIONAL PROCESS

Аннотация. В статье говорится об актуальной проблеме индивидуализированного обучения изобразительному искусству при модернизации образовательного процесса. Автор рассматривает вопрос о принципе индивидуализированного обучения изобразительному искусству и его основах. В статье также даны теоретические выводы предложения методического и теоретического характера по составлению заданий по принципу индивидуализированного обучения изобразительному искусству.

Abstract. In article is spoken about problem main by problem persisting time to modernizations Arts. Is it Apart spoken about principles and particularities of personalization education of Art. Given methodical and theoretical recommendations teachers on shaping skill individual scholastic process.

Ключевые слова: обучение изобразительному искусству, процесс, образное мышление, материал, модернизация, образование, индивидуализация обучения, развитие творческой активности.

Key words: education graphic arts, process, art materials художественные material, modernization, education, scholastic activity management, personalizations of the education., personalizations of the education, development to creative activity.

Интенсивный процесс общественного развития закономерно требует модернизации содержания всеобщего среднего образования согласно требованиям современности. В свою очередь, пополнение новыми квалифицированными кадрами различных отраслей экономики, а также сферы науки и

культуры способствует дальнейшему устойчивому прогрессу общества. Соответствие содержания системы образования сегодняшнему уровню достижений науки, сферы производства, культурного развития общества способствует.

Вследствие преобразований, происходящих в нашем обществе, наблюдается необходимость в

модернизации содержания всеобщего среднего образования, в том числе – в обучении изобразительному искусству, предоставляющего широкие возможности в воспитании духовно здорового поколения.

Особое значение учебного предмета изобразительного искусства среди предметов всеобщего среднего образования состоит в том, что он способствует формированию эстетической культуры учащихся, развитию творческого мышления, воспитанию изобразительного грамотности.

При модернизации содержания обучения изобразительному искусству в теоретическом и практическом плане закономерно применение дидактических принципов, один из которых – индивидуальный подход является общим направлением для всех предметов всеобщего среднего образования, и поэтому мы считаем целесообразным в первую очередь рассмотреть понятие об индивидуальном обучении.

К 1999-2000 годам появились первые монографические труды, посвященные личной практике индивидуализированного подхода в методике обучения изобразительному искусству [1, 2, 5]. Индивидуализированный подход в образовании (обучении) подразумевает организацию учебного процесса исходя из индивидуальных психологических особенностей обучаемого, предусматривающий подготовку личности к дальнейшей жизни в социуме (обществе), когда учащиеся получают возможность участвовать в учебном процессе соответственно способностям, личным интересам и внутреннему потенциалу каждого в качестве активных, заинтересованных и равноправных субъектов.

При подобном процессе партнерского сотрудничества каждый из учащихся может проявить свой творческий потенциал. Таким образом, учащиеся начинают чувствовать себя в качестве равноправных субъектов учебного процесса.

В учебный процесс последовательно внедряются учебные планы и программы, включаются практические занятия и учебные игры, учитывающие индивидуальные особенности учащихся при условии соответствия их содержания с образовательными программами и учебными материалами.

При традиционной организации учебного процесса преподаватель не может в равной мере обучить всех учащихся, так и удовлетворить интересы и требования каждого из них, вследствие чего он вынужден ориентироваться на средний усвоения учебного материала. Данное обстоятельство ведет к уравниванию успевающих учащихся с учащимися с низкой степенью усвоения материала, что зачастую становится причиной снижения интереса учащихся к учебному процессу. В результате учащиеся с высокой усвояемостью теряют интерес к учебе, в то время как завышенные требования к учащимся с низкой степенью

усвояемости приводит к их истощению. Наличие подобных недостатков учебного процесса закономерно ведет к постановке вопроса о необходимости введения изменений в систему образования. Это, в свою очередь, имеет особое значение в модернизации процесса обучения изобразительному искусству соответственно требованиям современности.

Введение принципа индивидуализации обучения стало необходимым для устранения имеющихся недостатков образовательного процесса, а также для обеспечения его результативности. При индивидуализации процесса обучения изобразительному искусству целесообразно добиться достижения оптимальной степени занятости учащихся на уроках исходя из их индивидуально-психологических особенностей, интереса (предпочтений) и способностей. Принцип индивидуализации обучения применяется с учетом основных типов мыслительной активности учащихся, в результате чего совместными усилиями достигаются положительные изменения в образовательном процессе, такие как развитие мышления и сообразительности, формирование правильного отношения к обучению, повышение интереса к получению новых знаний.

Изучив научные работы, посвященные исследованию процесса индивидуализации содержания образования, мы приходим к выводу о том, что при введении данного принципа необходимо ставить целью достижение нижеследующих задач:

- направление учащихся к сознательному интеллектуальному развитию и самообразованию;
- достижение осознания учащимися (способствовать осознанию) необходимости иметь определенные понятия по изобразительному искусству;
- выявление оптимального содержания и практико-технологических аспектов образовательного процесса;
- расширение возможностей педагогического процесса с целью закрепления научно-теоретических знаний и интеллектуальных навыков учащихся;
- создание благоприятных условий для проявления эмоциональных качеств учащихся с целью содействия дальнейшему их интеллектуальному развитию;
- контролировать интеллектуальной активностью учащихся и её оценка, помощь в проявлении творческих способностей, создание благоприятных условий для развития образного мышления и его художественного отображения на занятиях по изобразительному искусству. При индивидуализации содержания обучения изобразительному искусству особое значение выбор форм и методов организации учебного процесса, при этом они должны в первую очередь служить для выполнения образовательных и воспитательных целей. Свообразие предмета изобразительного искусства требует подбора

учебного материала исходя из возрастных особенностей учащихся, при этом каждый из образцов творчества должен иметь определенную привлекательность и вызывать глубокий интерес. Закономерно, что у учащихся различаются степень подготовки и уровень развития и усвояемости материала, а также имеются различия в отношении к процессу обучения. В пробуждении таких личностных качеств учащихся, как творческий интерес, анализ и оценка предлагаемого материала, а также в повышении эстетической культуры возможности предмета изобразительного искусства неограниченны. Вместе с тем организация экскурсий в музеи, к историческим памятникам, архитектурным зданиям способствуют высокой усвояемости учебных заданий.

Принцип учета личных особенностей учащихся при индивидуализированном обучении изобразительному искусству с целью модернизации образовательного процесса расширяет возможности нетрадиционного метода обучения, обеспечивая тем самым интеллектуальное развитие учащихся, и в то же время способствует выявлению творческого потенциала учащихся.

В качестве положительных аспектов принципа индивидуализации обучения изобразительному искусству при модернизации образовательного процесса можно отметить нижеследующие.

I. Для образовательного процесса в целом:

– предотвращается снижение общего уровня обучения.

II. Преподавателю предоставляется возможность:

– обращать достаточно внимания как учащимся с низкой степенью усвояемости, так и хорошо успевающим;

– обращать больше внимания как ученикам с низкой степенью усвояемости, так и учащимся с трудным воспитанием;

– выравнивания учащихся, не нашедших достойное место в группе, а также тех кто.

III. У учащихся:

– с *хорошей* степенью усвояемости появляется возможность активизации своей деятельности;

– с *низкой* степенью усвояемости появляется желание и возможность сравняться с успевающими учащимися, воодушевление собственными достижениями, стремление устранить свои недостатки;

– *в целом* появляется осознание собственной значимости, вера в свои способности.

Таким образом, соблюдение принципа индивидуализации при обучении изобразительному искусству с целью модернизации образовательного процесса служит для дальнейшего интеллектуального развитию, росту творческой активности, а также формированию у учащихся общечеловеческих ценностей.

Литературы:

1. Есев А.Н. Соотношение индивидуальных и надиндивидуальных факторов ценностных ориентаций личности как методологическая проблема: Дис. ...канд. филос. наук. Ставрополь, 1999. – 153 с.

2. Садовая В.В. Самореализация учащихся в познавательной деятельности в условиях индивидуализации обучения: Дис. ... канд. пед. наук. Казань, 1999. – 177 с.

3. Сафарова Р.Ф. Иноятова М.Э. ва бошқалар. Истикболдаги таълим мазмунини модернизациялашнинг дидактик асослари. Тошкент, Фан, 2009, 240 б.

4. Унт И. Индивидуализация и дифференциация обучения. Москва, Педагогика, 1990. – 189 с.

Яковлева И.М. Индивидуальный подход к учащимся как одно из условий эффективности учебного процесса в общеобразовательной школе (на примере дидактической игры при обучении иностранному языку): Автореф. дис. ... канд. пед. наук. Курган, 2000, - 20 с.

Куренкова Людмила Алексеевна

Муниципальное бюджетное дошкольное образовательное учреждение

№ 7 города Калуги

Заведующий

АДАПТАЦИЯ МОЛОДОГО ПЕДАГОГА В ДОШКОЛЬНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ

Kurenkova Lyudmila Alekseevna

Municipal budgetary preschool educational institution

No. 7 of the city of Kaluga

Manager

Аннотация. В данной статье рассмотрены проблемы адаптации молодых специалистов в сфере образования. Раскрываются: понятие «профессиональная адаптация», компоненты профессиональной адаптации и этапы её прохождения. В статье подчёркивается важность системы управления профессиональной адаптацией.

Summary. In this article problems of adaptation of young specialists in education sulfur are considered. Reveal: concept "professional adaptation", components of professional adaptation and stages of its passing. In article importance of a control system of professional adaptation is emphasized.

Ключевые слова: молодой педагог, специалист, профессиональная адаптация, система управления адаптацией.

Keywords: young teacher, expert, professional adaptation, control system of adaptation.

Современное образование в нашей стране претерпевает стремительные изменения, которые призваны повысить конкурентную способность, престиж образования и раскрыть его инновационный потенциал. В связи с этим общество предъявляет к молодым педагогам особые требования как в профессиональном плане, требующем постоянного усовершенствования, так и в личностном.

Педагогическая деятельность не позволяет делать скидки на недостаточную квалификацию педагога: жёсткие и достаточно высокие требования к профессиональной компетентности педагога действуют с самого первого дня работы и до последнего.

Вхождение в профессиональную педагогическую среду отличается особой напряжённостью. Это связано с важностью этого периода для личностного и профессионального развития педагога, начинающего свой путь в педагогической деятельности. От того, как пройдёт этот период, будет зависеть, останется ли молодой педагог в сфере образования или будет искать для себя другой путь.

Мы будем называть этот период «профессиональная адаптация». Под этим понятием мы будем понимать процесс освоения педагогом навыков ведения образовательного процесса, норм и правил поведения: взаимодействия со всеми участниками образовательного процесса, а также с коллегами и администрацией.

Профессиональная адаптация – это сложный процесс. Он имеет свои противоречия и трудности. Это могут быть противоречия, касающиеся как конкретного педагога, например, противоречие между теоретической подготовкой молодого педагога и его практической готовностью к педагогической деятельности, так и противоречия, касающиеся администрации образовательной организации, например, требование профессионального развития педагога и несовершенство системы работы с молодыми педагогами в организациях или завышенные требования администрации.

К трудностям, сопровождающим профессиональную адаптацию педагога можно отнести: недооценку администрацией образовательной организации важности адаптационного периода для успешности молодого педагога; несоответствие профессионального образования настоящим мотивам выбора профессии молодых специалистов; высокое эмоциональное напряжение, которое испытывает молодой педагог на новом месте работы.

Можно выделить три компонента профессиональной адаптации педагога:

- психофизиологический – приспособление педагога к новому режиму труда и отдыха;
- социально-психологический – вхождение в коллектив, принятие норм и правил поведения в образовательном учреждении;
- профессиональный – освоение педагогом поведения в соответствии с должностными обязанностями.

Процесс адаптации неотделим от процесса развития. В нашем понимании процесс профессиональной адаптации есть переход от личностного развития в потенциальное развитие. Развитие – это процесс сравнительно протяжённый во времени, а адаптация относительно скоротечна. Социально-профессиональная адаптация – предвестница развития, определяющая его вектор и интенсивность.

В нашем дошкольном образовательном учреждении сложилась система управления адаптацией и развитием молодого педагога, целью которой стало обеспечение постепенного вовлечения молодых педагогов во все сферы профессиональной деятельности и становления профессиональной деятельности педагога.

Система учитывает оптимальное соотношение между комплексом требований, предъявляемых к профессии педагога в целом, и их реализацией в собственной педагогической деятельности молодого специалиста в условиях конкретного образовательного учреждения и предполагает профессиональную социализацию личности через самореализацию и самообразование.

Система взаимодействия «педагогический коллектив – наставник- методическая служба» оказывает положительное влияние на совершенствование профессиональной адаптации молодых педагогов в условиях современных реалий. Гуманистическая направленность содержания деятельности администрации учреждения, педагога-наставника, методической службы обуславливает формирование позитивного отношения молодого педагога к педагогической деятельности и профессиональным планам.

Управление развитием молодых педагогов в нашей организации основано на следующих принципах:

- установление баланса между интересами организации и потребностями работника;
- обучение, направление, а не контроль;
- создание условий для профессионального роста и совершенствования;
- закрепление наставника;

- участие в общественной жизни педагогического коллектива;
- самостоятельное решение посильных творческих задач;
- доверие;
- поощрение.

Опыт работы показывает, что адаптация молодых педагогов проходит три этапа, на каждом из которых решается конкретная задача. Основная задача первого этапа адаптации (адаптационного) – это оценка уровня подготовленности педагога, помощь в адаптации к новой социальной ситуации, введение в профессию. На втором (проектировочном) этапе основной задачей становится оказание помощи в усвоении практических умений, а так же систематизации теоретических знаний. Задача третьего (творческого) этапа – это развитие творческих способностей и инициативности.

В решение задач адаптационного периода в нашем учреждении нам помогают так называемые адаптационные инструменты: собеседование при первой встрече при приёме на работу, различные тренинги, книга «Добро пожаловать в ДООУ», включающая краткое представление об учреждении, профессиональная мотивация (посвящение в педагоги, бенефис молодого педагога, выставка достижений молодого педагога, тесты-матрицы и т.д.) и др.

В ходе успешного функционирования системы управления адаптацией и профессиональным развитием молодых педагогов достигаются следующие результаты: облегчение процесса адаптации; повышение эффективности и качества

труда; снижение текучести молодых кадров; развитие наставничества; снижение стартовых издержек; сокращение текучести кадров; снижение уровня тревожности и неуверенности педагогов; развитие у молодого педагога позитивного отношения к своей профессиональной деятельности.

Опыт работы показывает, что управляемая адаптация облегчает процесс вхождения в профессию молодого специалиста и, прежде всего, необходима для того, чтобы сократить время, которое требуется сотруднику для того, чтобы освоиться на новом месте. Следовательно, система управления адаптацией выгодна не только молодому педагогу, но и администрации учреждения.

Таким образом, эффективный сотрудник – это не находка, пришедшая в организацию. Эффективность сотрудников формируется внутри организации.

Список литературы:

1. Барыбина, И.А. Организация наставничества в школе / И.А. Барыбина // Справочник педагога-психолога. Школа. – 2012. – №7. – 67 с.
2. Профессиональное становление молодого педагога. Результаты социологического исследования, проведенного среди молодых специалистов и руководителей учреждений системы образования Тамбовской области /сост. Лимонова М.Ю. – Тамбов: ТОГОАУ ДПО «Институт повышения квалификации работников образования», 2011. – 21 с.

Пашаева Шабнам Асиф гызы

магистрант

Оценка и мониторинг в образовании

Ленкоранский государственный университет

Азербайджан

МОНИТОРИНГ РЕАЛИЗАЦИИ СТРАТЕГИЙ ОБУЧЕНИЯ В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ПРОЦЕССЕ

Pashayeva Shabnam

Master student

Assessment and monitoring in Education

Lankaran State University

MONITORING OF IMPLEMENTING TEACHING STRATEGIES IN PEDAGOGICAL PROCESS

Аннотация. Целью мониторинга стратегии обучения в педагогическом процессе является проанализирование деятельности учителя. Каждый учитель, внедряя своей стратегии обучения, сможет построить процесс обучения в правильном направлении. Он, в своей педагогической деятельности, используя с некоторые интерактивные методы и приемы, добивается успехов. Мониторинг, проведённый в педагогической области, непосредственно служит реализации общих результатов обучения. Проведенные мониторинги дают полезные результаты для повышения эффективности планирования деятельности учителя, применения технологий обучения, для выявления проблем в процессе обучения, в том числе, и определения путей их решения.

Резюме. В статье рассматриваются стратегии обучения и основные особенности их реализации, а также мониторинг стратегий обучения в педагогическом процессе. Отмечено, что качественный уровень педагогической работы зависит от того, в какой степени направлены учебные стратегии. Кроме того, в

процессе обучения, которое является ключевой частью педагогического процесса, учитель должен пытаться объяснить основной характер проблемы при объяснении новой темы и правильно определить стратегии. Подчеркивается мысль, что стратегии обучения, реализованные в педагогическом процессе, не должны подрывать важность воспитания. Они должны воспитывать в учениках нравственные качества, эстетический вкус и культуру.

Summary. The article discusses the training strategies and the key features of their implementation, and the monitoring of teaching strategies in the pedagogical process. It is noted that the quality of the pedagogical work depends on the extent to which training strategies are directed. In addition, in the learning process, which is a key part of the pedagogical process, teachers should try to explain the core nature of the issue as they teach a new topic, and determine their teaching strategies correctly. The idea that training strategies implemented in the pedagogical process should not undermine the importance of education is underlined. They should develop moral qualities, aesthetic taste and culture in their students.

Ключевые слова: педагогический процесс, стратегия обучения, интерактивные методы обучения, новые педагогические технологии.

Key words: pedagogical process, teaching strategies, interactive teaching methods, new pedagogical technologies

Наша страна, которая встала на путь быстрого развития, делает большие успехи, как во всех областях, так и в сфере образования. Отныне не проблема материального капитала, а проблема формирования и развития человеческого капитала стала приоритетной в сфере образования. С этой точки зрения большая ответственность ложится на работников образования. "Государственная стратегия развития образования Азербайджанской Республики", утвержденная Президентом Азербайджанской Республики Ильхамом Алиевым 24 октября 2013 года, рассматривается как социально-экономический документ с точки зрения создания современной системы образования в нашей стране и успешного осуществления реформ в этой области. Среди основных целей Государственной стратегии особое внимание уделяется обеспечению равных образовательных возможностей для каждого человека, развитию научных основ системы образования и человеческих ресурсов, формированию компетентного преподавателя, способного создать условия для усвоения содержания образования и повышения профессионализма педагогов. Как в свое время отметил академик М. Мехдизаде, новый подход к постановке урока на основе современных требований не является произвольной задачей. Это проблема, вытекающая из объективных законов научно-технической революции и социального развития во всех сферах нашей жизни. Мы строим независимое государство. В связи с этим мы должны обучать и формировать новых людей, которые являются особенно активными, предприимчивыми, умными, способными критически взглянуть на себя, свою работу и свою жизнь. Из этого можно сделать вывод, что все преподаватели в системе образования должны постоянно проводить исследования и пользоваться трудами глобальной системы образования. Современный подход к образованию требует определения общих результатов обучения, концептуального подхода к актуальной проблеме и создания динамичных и инновационных технологий в образовании. В настоящее время с целью формирования системы образования,

согласно требованиям рыночной экономики и интеграции в мировую систему образования, используется концептуальный документ учебной программы Куррикулум, который является основной частью учебного процесса. Куррикулум, являясь учебной программой, представляет собой более широкую концепцию, которая охватывает общие уровни образования и результаты обучения по дисциплинам. Предопределение общих результатов обучения, соответственно, способствует когнитивной, коммуникативной и психомоторной деятельности учащихся.

В структуру предметной учебной программы помимо целей и задач предмета, а также ее характерных особенностей входят:

1. Содержание предмета
2. Стратегии обучения
3. Оценка успеваемости студентов [6, 23 стр].

Содержание курса выражается в форме общих результатов обучения, линий содержания и стандартов содержания. Стандарты, представляя собой особую форму выражения содержания обучения, демонстрируют особенности навыков. То есть, в них четко описывается, чему и как надо обучать.

Качество педагогической работы напрямую зависит от того, на каком уровне направлены учебные стратегии. Прежде всего, важно реализовать педагогический процесс на существующих этапах. В связи с этим на начальных этапах педагогического процесса следует определить его цели и задачи, диагностировать текущие условия, прогнозировать достижения и спланировать тенденцию развития педагогического процесса. Например, учитель должен уметь диагностировать и определять уровень умственного развития учащихся в классе. Он должен знать, в какой микросреде обучаемый получает образование. После определения этого, он должен направить планируемую технологию обучения, форму, методы и средства обучения конкретному классу и ученику. На следующем этапе он должен отслеживать ход педагогического процесса, выявлять позитивные и негативные факторы, которые влияют на умственное развитие

учащегося и его личность, и вносить технологические поправки в свой план действий по устранению негативных факторов. В этом смысле прогнозирование общих результатов обучения обеспечивает теоретическую и практическую основу для технологии организации, оценки и мониторинга педагогической работы. Педагогический фактор играет важную роль в успешной реализации стратегий обучения и требований к обучению. По этой причине ключевым положением, среди изложенных в Концепции государственной стратегии, является фактор преподавателя, который хорошо разбирается в современных технологиях обучения, обладает глубокими теоретическими знаниями, практическими навыками и методологической компетентностью. Уместно напомнить правильное высказывание по этому поводу педагогов С.Расулова и Р.Азимова, которые пишут: «Фактор учителя играет решающую роль в процессе мониторинга обучения, развития и успеваемости учащихся. Влияние учителя на формирование образованной и компетентной личности во многом зависит от его академических способностей, опыта преподавания и профессионализма». [8, 62стр].

Помимо того, что учитель должен обучать он должен быть и большим педагогом. Он должен постоянно работать над собой, приобретать новые знания и уметь передавать эти знания своим ученикам. Знающий учитель не только означает, что он может организовать урок. В то же время учитель должен постоянно искать наиболее эффективные методы обучения и правильно их применять. Помимо руководства учениками, учитель должен уметь давать советы и правильно направлять, а также давать указания как проводить исследования. Одним из основных требований к организации современного учебного процесса является обеспечение условий для самостоятельной деятельности и исследовательской работы студентов. В то же время необходимо развивать у них навыки использования ресурсов ИКТ.

Основная цель стратегий обучения заключается в том, чтобы помочь студентам развить их способность анализировать и делать выводы, а также, создавая свободную, благоприятную среду обучения, формировать у них мировоззрение и мышление, и умение самостоятельно осваивать уроки. Во время педагогического процесса используются различные формы и методы обучения, с целью помочь студентам получить знания и навыки. Интерактивные методы и приемы - это то, что мотивирует студентов к получению знаний и обеспечивает их активную работу. Современные школьные учителя широко используют методы групповой, парной и индивидуальной работы. Методы обучения, такие как мозговой штурм, кластер, извлечение концепций, диаграмма Венна и т. д. являются наиболее часто используемыми методами.

В процессе обучения, который является ключевой частью педагогического процесса, молодые преподаватели, при объяснении новой темы, должны уметь объяснять основную суть проблемы и уметь правильно определять стратегии обучения. Обучение, основанное на стратегиях, доминирует с точки зрения эффективности. При выборе методов обучения необходимо учитывать мнения и потребности, как учителя, так и ученика. Учитель должен хорошо знать класс, в котором он преподаёт, уметь правильно внедрять диагностирование и планирование для успешного развития системы образования. Во время педагогического процесса учащиеся должны выполнять задания, соответствующие их возрастным и личностным характеристикам, и уровню их психического развития. Таким образом, ни один метод обучения не является безупречным. Наблюдения и исследования показывают, что даже в школах с высокими показателями существуют проблемы с эффективным осуществлением учебного процесса. Потому что некоторые учителя, особенно те, которые только начинают педагогическую деятельность, используют удобные теоретические методы, которые они изучили во время обучения. Однако это не всегда даёт успешные результаты. Например, метод, используемый учителем в классе XI-а, не всегда может дать положительные результаты для класса XI-б. Этот метод может отличаться в зависимости от общего уровня усвоения урока в классе, уровня готовности студентов к уроку и конкретных психологических факторов и обстоятельств. В этом случае учитель должен пытаться использовать оптимальный метод. Потому что у каждого ученика свое мышление. При выборе методов обучения необходимо уделять больше внимания пониманию студентов, сотрудничеству с ними, поддержке их взглядов, а также обеспечению условий взаимоуважения между ними. Для этого нецелесообразно строить процесс обучения только лишь на основе требований организации урока, безальтернативного варианта учебника и методов обучения. В процессе обучения необходимо использовать стратегии для определения областей исследования.

Процесс обучения должен строиться активно и интерактивность должна использоваться, когда в этом есть необходимость. Следует отметить, что ни один метод не является стабильным, он может постоянно меняться. Основной движущей силой этой динамики является учитель. Каждый метод, используемый в процессе обучения, должен быть направлен на развитие личности студента, его отношения к обществу и людям, и должен быть средством обогащения духовности человека. С помощью стратегий обучения студенты анализируют полученные знания с учетом их существующего потенциала и решают возникающие проблемы. Новые качественные знания, полученные при этом, также важны для их будущей деятельности.

Ханс Фрич, немецкий исследователь, впервые использовавший термин «Интерактивная педагогика» в 1975 году, использовал этот метод, чтобы изменить отношение друг к другу тех, кто принимает участие в педагогическом процессе и сблизить их. По его словам, благодаря этому методу увеличивается познавательная активность студентов, развиваются их социальные и нравственные качества, и в то же время создаются искренние партнерские отношения между педагогом и студентом. Конечно, хотя в процессе обучения обучающий и обучаемый, основываясь на принцип сотрудничества, рассматриваются как равные личности, руководящая роль принадлежит преподавателю. Интерактивные методы не только улучшают способность студентов слушать друг друга, но также развивают их мышление и исследовательские способности. В этом случае оценка результатов обучения становится объективной. Таким образом, каждый ученик будет определять свой прогресс. Вместе с этим между ними восстанавливается взаимоуважение, сотрудничество и общение. Интерактивность дает студентам возможность повысить свой социальный опыт, выслушать различные точки зрения, услышать альтернативные подходы, обосновать и защитить свои идеи. Главное, что правильно строится коммуникативное общение между учениками, и они приобретают навыки сравнения, анализа и синтеза, характерные для века мышления.

Каждый учитель должен уметь работать над собой, совершенствовать свою теоретическую и методическую подготовку, ссылаться на лучшие практики мировой системы образования и извлекать из них пользу. Американский ученый Х. Якобс показывает, что основной задачей создателей учебных программ является отбор того, у чего есть возможность быть изученным. [9, 105]. Из этого ясно, что использование интерактивных методов не должно быть неуместным, ради демонстрации, и что национальные ценности не должны приниматься во внимание. Каждый используемый метод должен учитывать цель предмета, его применение на практике, национальные ценности, а также возраст и психологическое состояние учащихся. В педагогическом процессе отношения между учителем и учеником должны быть на первом плане, а используемые пути и методы должны положительно изменить психологическую среду. Метод обучения не вызывает интереса у студентов, если он не гибкий, не эффективный и не заставляет задуматься.

Стратегии обучения, реализованные в педагогическом процессе, должны подчеркивать важность воспитания. Они должны воспитывать в учениках нравственные качества, эстетический вкус и культуру. Самая важная задача, стоящая сегодня перед учителем, - воспитать креативное молодое поколение с ясным, независимым мышлением и жизненными навыками. Цель организации этой работы должна быть четко понята. Учитель должен осознавать, всю ответственность и требования к ученику. Задачи, поставленные для достижения целей, должны быть конкретными, а требования - продуктивными. Проведение мониторинга в сфере образования, которое в настоящее время является ключевым компонентом педагогического процесса, представляет ряд проблем. Сосредоточение внимания на моментах, которые улучшают мировоззрение учащихся, повышают их культурный и интеллектуальный уровень и прививают деликатное и терпимое отношение к общечеловеческим ценностям в процессе реализации учителем стратегий обучения в ходе педагогического процесса, может облегчить достижения главной цели системы образования, которая заключается в том, чтобы воспитать личность.

Список использованной литературы

1. Агаев А.А. Избранные педагогические работы в 2-х томах. Том I, Баку-2011
2. Агаев А.А. Традиция и современность учебного процесса, Баку 2006
3. Государственная стратегия развития образования Азербайджанской Республики. 2013, № 5
4. Зейналова. Н. Основы современного образования, Баку-2017
5. Ибрагимов. Ф., Гусейнзаде.Р.Л. Педагогика в 2-х томах, том I, Баку-2013
6. Кахраманов.А. Учебные материалы по новой учебной программы курса общего среднего образования Баку-2012.
7. Пашаев А.А., Рустамов Ф.Ф. Учебник по педагогике, Баку-2007
8. Расулов.С.С., Азимов.Р.З Основные направления управления общеобразовательной школой, Баку-2010
9. Республиканская научно-практическая конференция о месте мониторинга и оценки в системе образования. Баку-Министерство образования 2012

*Пузырева Ольга Григорьевна**соискатель**Федерального государственного бюджетного образовательного учреждения высшего образования «Государственный институт русского языка им. А.С. Пушкина»*

АВТОРСКИЙ УЧЕБНО-БЕЛЛЕТРИСТИЧЕСКИЙ ТЕКСТ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ДЛЯ ИНОСТРАННОЙ АУДИТОРИИ НА УРОВНЕ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ В1-В2 И ВЫШЕ: ФУНКЦИОНАЛЬНО-МЕТОДИЧЕСКИЕ И ХУДОЖЕСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ.

*Puzyreva Olga Grigoryevna**applicant**of the Federal State Budget Educational Institution of Higher Education «Pushkin State Russian Language Institute»*

AUTHOR'S EDUCATIONAL AND FICTION TEXT OF THE TEACHER FOR FOREIGN AUDIENCE AT THE LEVEL OF TEACHING THE RUSSIAN LANGUAGE B1-B2 AND OVER: FUNCTIONAL-METHODICAL AND ARTISTIC-AESTHETIC FEATURES.

Аннотация. В данной статье описаны методические и художественные дефиниции авторского учебно-беллетристического текста преподавателя для иностранной аудитории на уровне обучения русскому языку В1-В2 и выше, находящиеся в тесной взаимосвязи, поскольку они обусловлены органичным взаимодействием двух сторон личности, создающей подобный текст: творческой личности автора и профессиональной личности преподавателя и педагога. Методические дефиниции данного текста сопряжены с тремя основными обучающими целями: совершенствование устных коммуникативно-речевых навыков, формирование социокультурной компетенции, развитие навыков креативного письма на русском языке. Его художественные дефиниции являются отражением интенций творческого замысла автора и особенностей текста как художественного произведения.

Abstract. This article describes the methodical and artistic definitions of the author's teaching-fiction text teacher for foreign audience on the level of Russian language training B1-B2 and over in a close relationship, as they are caused by an organic interaction between the two sides of the personality that creates such a text: the creative personality of the author and the professional identity of the teacher and of the teacher. The methodical definitions of this text are associated with three main educational goals: improving oral communication and speech skills, forming socio-cultural competence, developing creative writing skills in Russian. Its artistic definitions are a reflection of the intentions of the creative intention of the author and the features of the text as a work of art.

Ключевые слова: авторский учебно-беллетристический текст преподавателя для иностранной аудитории, методические дефиниции текста, художественные дефиниции текста, интенциональность текста, межкультурная этическая корректность текста, частичная креолизация и визуальные субкоды текста, арт-пластическая «партитура» текста.

Keywords: author's educational-fiction text of the teacher for foreign audience, methodical definitions of the text, artistic definitions of the text, intentionality of the text, intercultural ethical correctness of the text, partial creolization and visual subcodes of the text, art-plastic "score" of the text.

В современной методике русского языка как иностранного текстоориентированный подход является одной из наиболее значимых и перспективных новаций. В связи с этим данная статья содержит описание типологических дефиниций авторского учебно-беллетристического текста, созданного преподавателем для иностранной аудитории на уровне обучения русскому языку В1-В2 и выше, а также научные положения, доказывающие методические преимущества использования подобного текста на занятиях по практике речи, подтвержденные конкретными педагогическими примерами.

Первостепенной типологической дефиницией учебно-беллетристического текста преподавателя является специфический характер его авторства, который тесно связан со спецификой интенциональности данного текста. Невзирая на множество существующих сегодня философских,

лингвистических и даже психотерапевтических определений интенции речевого высказывания и интенциональности текста, все исследователи (Е.В.Вострикова, И.М. Кобозева, Е.И. Кириллова, А.П. Загнитко, Н.С. Цветова, О.К. Андрищенко, М.С.Торосян, А.В.Родионова, Н.Н. Журавлева и другие) сходятся в том, что интенция и интенциональность являются свойствами, органично присущими человеческому сознанию; что это особенность эстетического восприятия и атрибут коммуникативного взаимодействия между автором и читателем, а также принадлежность идиостиля. Из этих универсальных постулатов мы и будем исходить, раскрывая специфику интенциональности учебно-беллетристического текста преподавателя, написанного для иностранной вузовской аудитории.

Прежде всего следует отметить, что подобный текст возникает как точка пересечения двух

взаимодействующих сторон создающей его личности: творческой личности автора и профессиональной личности преподавателя и педагога. Поэтому интенциональность такого текста является сложной комплексной дефиницией, включающей в себя как авторские, так и методические интенции.

Авторские интенции учебно-беллетристического текста преподавателя обусловлены теми личностными аспектами сознания, которые нацелены на осуществление творческого замысла и на создание художественного произведения: а) автор стремится через создаваемый им текст быть понятым читателями в своей человеческой индивидуальности – с особенностями её эмоционального мира и ценностно-этическими предпочтениями; б) автор надеется, что посредством своего текста он будет также понят и позитивно воспринят читателями в качестве носителя русской культуры, и рассчитывает на безошибочное распознавание ими текстовых коннотаций, связанных с любовью и уважением к России и к русской культуре; в) предполагает достигнуть с помощью своего текста эстетического паритета с читателями и верит, что его текст будет способствовать осуществлению «успешной эстетической коммуникации «автор – читатель» [20].

Художественно-языковые средства воплощения авторских интенций в учебно-беллетристическом тексте преподавателя для иностранной аудитории.

1. Цикличность повествования. Данное произведение озаглавлено так: «Несколько личных портретов на фоне московского неба, или Повесть с нестрогим сюжетом». В него входят семнадцать сюжетных эпизодов, каждый из которых можно читать и обсуждать с иностранными учащимися как самостоятельную новеллу. Сквозной героиней цикла является москвичка Алина, alter ego автора. То, как она воспринимает людей и события, как относится к семье, природе, родному городу, искусству, какие у неё нравственно-смысловые приоритеты бытия, – все эти обстоятельства оказываются тем объединяющим условием, при котором происходит реализация цикличности данного художественного замысла.

Главная идея цикла акцентирована уже в заглавии словосочетанием «несколько портретов», а затем – в эпиграфе, которым стала первая фраза рассказа И.А. Бунина «Сны Чанга» (1916): «Не всё ли равно, про кого говорить? Заслуживает того каждый из живших на земле» [6:107]. Если использовать выражение Л.В. Чаловой, то в данном тексте «личностное начало актуализировано» прежде всего «через художественный портрет» [30]. А мысль Бунина о самоценности и неповторимости каждой человеческой судьбы одновременно подчёркивает и тот факт, что личностное начало в человеке актуализируется только тогда, когда он связан с другими людьми и

для кого-то интересен; когда его судьба вызывает отклик и сочувствие у другого человека. Таким образом, основное содержание цикла составляет диалогическое взаимодействие человеческих индивидуальностей – через эмоцию, слово, поступок, – а также душевно-духовная взаимосвязь с лучшими образцами русского и мирового искусства как одна из существенных характеристик человека культуры (*homo culturae*).

Важную сюжетно-повествовательную и эмоционально-эстетическую роль играют в цикле образ Москвы и её городские ландшафты, включая вид из окна. В новелле «Два снегопада», наряду с Москвой, присутствует образ белорусского города Полоцка, в новеллах «Фея из Пятигорска» и «Лермонтов» – тема Пятигорска, а в новелле «Детство никуда не уходит» – образ Ярославля. Академик РАН С.Э. Вомперский справедливо замечает, что ландшафт относится к числу наиболее значимых внешних объектов, которые формируют ментальность, то есть образ восприятия жизни, – как у отдельного человека, так и у нации в целом [31]. В предлагаемом цикле ландшафт эмоционально опосредован отношениями героев, их душевными движениями и впечатлениями. Поэтому и для иностранных учащихся Москва, Полоцк, Пятигорск и Ярославль как социокультурные и пространственные реалии тоже становятся понятнее и притягательнее.

Персонажи нашего цикла – это представители не только русской, но и других культур: украинской, польской, немецкой, американской, китайской, вьетнамской. Культурно-эстетические номинации и аллюзии, содержащиеся в текстах новелл, помимо русских источников, включают в себя итальянские, австрийские, английские, немецкие, французские, индийские, китайские, арабские источники.

Поэтику цикла отличает также присутствие в художественном пространстве текста известных личностей: государственных деятелей, представителей творческой сферы – писателей, артистов, режиссёров, скульпторов и т.п.; учёных, спортсменов, мультимедийных лиц.

Одна из важных типологических дефиниций учебно-беллетристического текста преподавателя касается его стилистических особенностей. Как уже упоминалось в самом начале статьи, данный текст является неадаптированным в современном расширенном понимании. Поэтому органической особенностью предлагаемого текста является то, что он пишется так, как пишется, – в соответствии с аксиологическими приоритетами речевого сознания автора и его индивидуально-эстетическими языковыми предпочтениями. Термин «речевое сознание» применён нами к литературной сфере на основе развития суждений Ф.-Г. Юнгера о соотношении языка и речи: в то время как язык, по мнению философа, является всеобщей человеческой потребностью, речь – это глубоко индивидуальная «доля» говорящего в языке, раскрывающая отношение личности к

понятиям, характер человека и стиль его жизни. Поэтому «ни один говорящий не говорит так, как говорят другие» [32: 79-80]. Исходя из данных утверждений, в предлагаемом авторском тексте можно констатировать наличие «идиостиля» (Ю.Н. Тынянов), характерными приметами которого являются:

1. Наличие большого количества эпитетов, которые разделяются: «по семантическому параметру» [21] - на цветовые, световые; «по характеру номинации» [21] – на эпитеты с прямым значением и на метафорические; затем следуют «эпитеты, дающие психологическую, поведенческую, портретную характеристику <...>» [21]; г) «с точки зрения структуры» [21] в нашем тексте используются эпитеты простые и сложные; «с точки зрения стилистики» [21] - разговорные и поэтические; «с точки зрения сочетаемости с фигурами повтора» [21] - сквозные.

2. Антитеза и повторяющаяся смена эмоциональных регистров: лирического, трагического, анекдотического.

3. Присутствие таких сквозных мотивов, как счастливое детство, память о личном и семейно-родовом прошлом, а также об историческом прошлом Отечества; обострённое восприятие красоты мира и тема искусства; точки соприкосновения национальных и общечеловеческих ценностей; стремление разобраться в вечных вопросах бытия.

4. «Обратная перспектива» (П.А. Флоренский) пространственно-временных отношений в повествовании, когда размышления главной героини о прошлом дают ей возможность оценивать события современности и находить «смысл-акме» своего теперешнего существования. А.А. Бодалев и Е.Е. Вахромов отмечают, что смысл жизни и акме являются ключевыми понятиями акмеологии, у истоков которой стояли такие учёные, как В.М. Бехтерев, Н.А. Рыбников, Б.Г. Ананьев. Возникнув как точка пересечения естественных, общественных, гуманитарных и технических областей знания, акмеология изучает процесс самоактуализации человека на ступенях *ранней, средней и поздней взрослости*, а также процесс движения взрослого человека к наивысшему пику своего развития – *большому акме* – через промежуточные вершины – *микроакме*. При этом *большое акме* трактуется не как предел личностной самоактуализации человека, а как переход к новой фазе жизненного пути, на которой имеет место сложное и противоречивое взаимодействие элементов развития, стабильности и инволюции [4: 64-66].

5. Наличие большого количества эксплицитных и имплицитных литературных аллюзий.

6. Наличие метафор-олицетворений, а также архетипических (К.-Г. Юнг), или «живых» (Б.П. Вышеславцев) символов. Надо заметить, что такие элементы являются неотъемлемой частью не только русской, но и любой национальной

культуры. Поэтому их присутствие в нашем тексте вполне оправданно и закономерно.

7. Наличие большого количества коннотативных языковых единиц и синтаксических конструкций, отражающих:

а) различные виды социальных отношений (семейных, дружеских, соседских и т.п.);

б) детское восприятие действительности;

с) эстетический план человеческого сознания и сферу искусства;

д) нравственный план человеческого сознания и сферу этических ценностей;

е) эмоционально-психологические состояния человека;

ф) философское осмысление бытия, связанное, в первую очередь, с ощущением времени и связи поколений;

г) сферу религиозного мироощущения и христианских моральных ценностей.

Говоря о неадаптированности нашего текста в аспекте коммуникативной стратегии обучения и имея в виду одну из его основных обучающих целей – формирование социокультурной компетенции, - следует отметить, что в структуре повествования постоянно используется механизм подтягивания к основному сюжетно-беллетристическому пласту множества дополнительных пластов, цель которых – дать более развёрнутую информацию о какой-либо «ключевой мнеме» (термин И.В. Ружицкого) основного текста, о бытовых, социокультурных, лингвокультурных реалиях, а также о концептах, содержащихся в нём. Эти дополнительные пласты призваны к тому же оформлять самые разнообразные микросюжеты, которые присутствуют практически во всех обучающих блоках, составляющих данный учебно-беллетристический текст в целом: в текстах новелл и социокультурного комментария, в подписном тексте к наглядному материалу, в текстах вопросов и заданий. С функционально-стилистической точки зрения микросюжеты представляют собой фрагменты художественного, социально-бытового или культурно-прикладного описания; научного, научно-популярного, искусствоведческого, философского, публицистического текстов. Это может быть как текст преподавателя, так и другого автора. С одной стороны, микросюжеты тематически связаны с событиями в той или иной новелле; с другой – содержат обширный социокультурный материал на самые разные темы: память о Великой Отечественной войне; первый космонавт планеты Юрий Алексеевич Гагарин; великие имена отечественного искусства; театры, памятники и бульвары Москвы; Московский зоопарк, достопримечательности столицы и других городов России; русские сказки и ментально значимые литературные произведения; российские всенародно любимые телепередачи и художественные фильмы; фигурное катание и бокс в России; отношение россиян к домашним животным; московское граффити; известные

русские магазины и товары, а также многое другое. На занятии по практике речи они могут быть использованы как самостоятельные обучающие эпизоды. Микросюжеты часто несут в себе интенсивный коммуникативный посыл, содержат эмотивные обращения к читателям, которые, по нашему мнению, способствуют повышению у иностранных учащихся интеллектуально-познавательной мотивации к изучению русского языка и потребности его речевого практического использования.

Необходимо также остановиться на жанровом своеобразии учебно-беллетристического текста преподавателя. Если рассматривать его структуру с собственно литературной точки зрения, то следует отметить, что получилось специфическое жанровое образование, которое, помимо новеллистичности и цикличности, обладает ещё и такими неотъемлемыми признаками, как повышенная коммуникативная интенция, носящая одновременно познавательный, эмотивный и эстетический характер.

Обозначение данного повествования как цикла новелл научно подкреплено тем, что его постоянным структурно-тематическим звеном являются эпизоды-анекдоты. Как отмечает Л.И. Семченко, современные российские литературоведы, например, В.И. Тюпа, в поисках первостепенного критерия для определения специфических жанровых особенностей новеллы нередко апеллируют к коммуникативной стратегии анекдота [23: 53]. Опираясь на мысль В.И. Тюпы, а также на суждения М.М. Бахтина относительно методологии изучения эпических жанров, Л.И. Семченко делает вывод о том, что рецептивная компетенция новеллы и анекдот генетически связаны ожиданием «рекреативной компетентности» со стороны адресата, с надеждой на его способность выйти за рамки догматичного восприятия действительности и тем самым расширить пространство своего взаимодействия с непрерывно меняющимся миром [23: 58]. Это, по нашему мнению, актуально не только при взаимодействии с художественным произведением носителей языка, но и для людей, изучающих язык данного произведения как иностранный. Для второй группы людей, может быть, даже актуально вдвойне, поскольку, читая и обсуждая такое литературное произведение, они входят в иную культуру, для которой характерны свои, большей частью незнакомые им коды и стереотипы восприятия и отражения действительности.

Однако следует также сказать, что, поскольку в целом вопрос о специфических дефинициях жанра новеллы всё ещё остаётся для отечественных специалистов дискуссионным, то и в том жанровом определении, которое мы дали своему учебно-беллетристическому повествованию, слово «новелла» в определённой степени условно. Одни сюжетные эпизоды цикла, такие, например, как «Сон Алины» и «Я только хотел посмотреть, как устроен магнитофон», максимально приближаются

к жанру новеллы в его традиционном понимании – с преобладанием сюжетно-фабульных элементов над описательными, с атмосферой таинственности и нарастающего эмоционального напряжения, с детективно-сюжетными элементами и неожиданной развязкой. В других совмещаются характерные элементы жанра новеллы и лирической прозы («Лидия Александровна и сирень»), лирико-психологической прозы («Фея из Пятигорска»), лирико-этической прозы («Если не я, то кто?»), лирико-философской прозы («Лермонтов»). В новелле «Лермонтов» ослабленность сюжетно-событийной линии компенсируется эмоциональной остротой философского размышления и динамичной сменой переживаний-состояний главной героини. В новелле «Эрика и Эльза Карловна», наряду с трагическими мотивами, присутствуют комические детали и есть анекдотический эпизод. В новелле «У юности нет возраста, или В мире людей и животных» непонятное пластическое поведение главного героя неожиданно проясняется в комичной и одновременно экзотической развязке. Сюжет построен на том, как учёный-зоолог и всенародно любимый ведущий телепередачи «В мире животных» Николай Николаевич Дроздов во время выступления перед аудиторией, как всегда, добродушно улыбается, но при этом почему-то всё время странно поёживается. Героиня гадает, почему: может быть, его знобит от высокой температуры? В результате оказывается, что под пиджаком у рассказчика находится змея.

Индивидуальные эмоционально-жанровые оттенки новелл отражены в подзаголовках, например: «новелла-анекдот», «новелла-анекдот в обрамлении грустного зачина и такого же финала», «новелла-эссе», «лирико-этическая новелла в обрамлении культурно-исторического декора» и другие.

На сегодняшний день существует такая актуальная область исследования художественного текста, в которой, по нашему мнению, органично сочетаются потребности литературоведения, лингвистики и методики преподавания русского языка как иностранного, особенно если говорить об использовании художественного текста в качестве средства для формирования социокультурной компетенции. Это когнитивная лингвопозитика. Если посмотреть под таким углом зрения на типологический характер предлагаемого текста, то он, безусловно, является «лирико-прозаическим» с теми характерными дефинициями его дискурсивного пространства, на которые указывает Е.Г. Озерова. По мнению исследователя, лирико-прозаический текст представляет собой интеллектуально-эмотивную амальгаму многоканальной информации. Все когнитивно-коннотативные структурные составляющие такого текста обусловлены антропоцентричностью, основанной, в свою очередь, на эготопе, благодаря которому осуществляется отбор из действительности ментальных и ценностно-

смысловых категорий культуры, отражающих синергетику культурной памяти и чувственного восприятия-переживания дискурсивно значимых событий, что и находит воплощение в данном типе текста, а также позволяет предположить, что «эготоп является той лингвокультурной категорией, благодаря которой осуществляется взаимодействие поэтических образов с действительностью, воплощается в лирико-прозаическую материю текста чувственное восприятие морально-этических архетипов народной культуры» [19:4].

А теперь остановимся на методических интенциях авторского учебно-беллетристического текста преподавателя. Они связаны с тремя основными обучающими целями и потребностями, характеризующими различные учебные ситуации взаимодействия иностранной аудитории с данным типом текста. Это: совершенствование устных коммуникативно-речевых навыков; формирование социокультурной компетенции; развитие навыков креативного письма на русском языке. В нашей статье методические интенции данного текста будут рассмотрены в аспекте его прагматической и методической аутентичности, что, в свою очередь, неизбежно приведёт к обсуждению проблемы критериев отбора художественных текстов для иностранной аудитории.

В современной методике русского языка как иностранного проблема аутентичности используемого на занятиях текста, в том числе текста художественного, чрезвычайно актуальна и дискуссионна. Этот термин используется как характеризующая особенность самого текста, так и в аспекте коммуникативной стратегии обучения [1]. По мнению Л.Е. Смирновой, «аутентичность представляет собой совокупность ряда условий в зависимости от ситуации. Каждый из элементов урока – тексты, учебные задания, обстановка на занятии, учебное взаимодействие – могут быть аутентичными. Задача преподавателя – добиться сочетания всех параметров аутентичности» [25: 130]. Следует отметить, что нередко специфика учебной ситуации и содержательная специфика выбранного преподавателем художественного текста сближаются. И тогда особую актуальность приобретает аутентичность, понимаемая в аспекте обоюдной межкультурной корректности, которая должна быть как свойством читаемого и обсуждаемого на занятии текста, так и самой ситуации учебного взаимодействия, которая изначально является межкультурной, поскольку преподаватель и учащиеся принадлежат к различным культурам. В связи с этой изначально данностью на преподавателя ложится особая методическая ответственность за отбор, социокультурную и межкультурную интерпретацию выбранных текстов.

Если использовать классификацию аспектов аутентичности, предложенную Л.Е. Смирновой, то отмеченная нами межкультурная этическая корректность художественного текста связана с

прагматическим и методическим аспектами аутентичности. Под прагматической аутентичностью понимается, в частности, «аутентичность цели, т.е. ожидаемого результата взаимодействия» [25: 129]. Методическая аутентичность предполагает, в том числе, «соответствие задачам обучения» [25: 131]. При обучении иностранцев русскому языку каждый преподаватель, безусловно, стремится к тому, чтобы после пройденного курса практики речи их учащиеся не только приобрели разнообразные коммуникативно-речевые навыки и социокультурные знания, но полюбили Россию и русскую культуру, а не наоборот. Чтобы это, в свою очередь, способствовало формированию межкультурной компетенции и уважению к представителям других национальных культур. Поэтому колоссальное значение приобретает отбор художественных текстов именно под таким углом зрения.

И здесь возникает следующая проблема. Она заключается в том, что даже в творческом наследии писателей, перу которых принадлежат «облигаторные произведения искусства» (Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров), есть сюжеты, где доминирует негативное изображение отечественной действительности, национального характера, русской провинциальной жизни и т.п.; иронически представлены персонажи-представители иноязычных культур. Например, у А.П.Чехова есть короткий рассказ «Глупый француз». Это текст небольшого объёма, что само по себе является методическим плюсом. Однако уже заглавие произведения методически не аутентично, хотя, по сути, высмеиваются в нём не французы, а русские. На наш взгляд, с большой осторожностью надо отбирать для чтения и обсуждения в иностранной аудитории произведения И.А. Бунина - например, не следует брать его превосходный в эстетическом отношении и глубоко трагичный в плане познания жизни рассказ «Федосеевна», после которого у одностороннее мнение о русском человеке; И.С. Шмелева - использование на занятиях текста его блестящей в художественном отношении и отличающейся яркой национальной самобытностью повести «Няня из Москвы», из-за присутствия в ней некоторых эпизодов, где имеет место некорректное в культурном плане восприятие персонажем-няней представителя другой национальности, будет способствовать не укреплению, а разрушению межкультурной коммуникации. Особую трудность для иностранных учащихся даже с высоким уровнем владения русским языком представляет распознавание всего комплекса авторских интенций в произведениях Н.В. Гоголя – в повести «Шинель», эпической поэме «Мёртвые души», комедии «Ревизор» и других. Не всё так просто и с отбором произведений А.М. Горького, М.А. Булгакова, А.П. Платонова, В.Г. Распутина, В.П.

Астафьева; В.В. Маяковского, И.А. Бродского с его знаменитой неприязненной фразой о России «Там в моде серый цвет - // Цвет времени и брёвен»; Л.С. Петрушевской, Т.Н. Толстой, не говоря уже о произведениях С.Д. Довлатова, В.О. Пелевина и В.Г. Сорокина, в которых доминирующим художественным способом изображения действительности и речевого сознания персонажей является использование нецензурной лексики и (у С. Довлатова) уголовного жаргона.

Итак, художественный текст для иностранной аудитории обязательно должен быть прагматически и методическим аутентичным в аспекте обучающих целей и задач, что, в частности, тесно связано с этической корректностью межкультурного взаимодействия и репрезентации представителей разноязычных культур, находящего отражение в сюжетных событиях и речевом поведении персонажей. Поэтому мы предлагаем дополнить понятие прагматического и методического аспектов аутентичности художественного текста, используемого в иностранной аудитории, следующими характеристиками. Во-первых, присутствие в нём содержательно-смысловых интенций, способствующих формированию у иностранных учащихся позитивного отношения к России и русской культуре. Во-вторых, заложенный в нём общечеловеческий этический потенциал, который будет способствовать осуществлению успешной межкультурной коммуникации как между преподавателем и учащимися, так и между иностранными учащимися в ситуациях учебно-аудиторного и внеаудиторного взаимодействия.

Подытоживая анализ этой проблемы, следует отметить, что многоаспектность критериев отбора художественных текстов для иностранной аудитории, изучающей русский язык, должна основываться, в частности, только на тех методических интенциях, которые способствуют формированию «вторичной языковой личности» (Ю.Н. Караулов, И.И. Халеева и другие), в целом позитивно, а не отрицательно настроенной к повседневной жизни и культуре страны изучаемого языка. Это подтверждает методическую необходимость создания самими преподавателями авторских учебно-беллетристических текстов. Что, естественно, ни в коей мере не исключает использования на занятиях по практике речи художественных текстов Н.В. Гоголя, А.П. Чехова, И.А. Бунина, И.С. Шмелева, М.А. Булгакова, В.Г. Распутина, В.П. Астафьева, И.А. Бродского, Л.С. Петрушевской. Однако критериями отбора произведений должны быть не только высота их художественного уровня, краткость, занимательность, верность изображения в них социально-бытовых реалий, но и аутентичность, понимаемая как авторский положительный идеал и общечеловеческое братство, что свойственно как многим произведениям вышеназванных писателей, так и русской литературе в целом – советского периода и современной, не говоря уже о классике

XIX века. И тогда иностранным учащимся не покажется наивной фраза молодого человека «Я брат твой» из повести Н.В. Гоголя «Шинель», произнесённая голосом его совести как бы от имени Акакия Акакиевича Башмачкина, затравленного окружающей бесчеловечностью. И не будет выглядеть смешным и нелепым в глазах иностранных читателей центральный персонаж пьесы А.В. Вампилова «Старший сын» Андрей Григорьевич Сарафанов – шестидесятилетний музыкант-неудачник. Который, почти не раздумывая, признаёт родного сына в первом встречном парне, позвонившем в дверь его квартиры, и всю свою жизнь сочиняет одну и ту же «то ли кантату, то ли ораторию» под названием «Все люди – братья». При этом бесконечно веря, что каждый человек родился творцом в своём деле и что никто другой, кроме него, Сарафанова, сочинить такую кантату не сможет. Думается, что словами и поступками своего персонажа гениальный драматург стремится напомнить не только соотечественникам, но и всему человечеству только одно: что главный достоверный Первоисточник всего сущего – Бог, Любовь и Слово от Бога.

Существенная особенность, связанная как с учебным, так и с беллетристическим аспектами представляемого текста, – это, как уже упоминалось, его «частичная креолизация» (Е.Е. Анисимова), или «факультативная креолизация» (Т.А. Скосарева, Е.А. Кеил). К ней относятся изобразительные компоненты, дополняющие словесный текст, – в частности, текст художественного произведения, – издавна и органично сопутствуя усилению его эмоционально-эстетического воздействия на читателей, а также способствуя смысловой идентичности и целостности его восприятия.

Согласно классификации В.Н. Степанова, выбранные нами способы креолизации текста относятся к тем визуальным кодам, которые преимущественно задействуют зрительные рецепторы [27]. Мы задействовали три из восьми подвидов, выделяемых исследователем в этой группе. Первый – «визуально-пластические субкоды», выделяемые «по используемым в изображении элементам пространственно-временных искусств (графика, живопись, фотография, кинематограф, архитектура, скульптура, театр)» [27]. В предлагаемом тексте он осуществляется путём информационно-эмоционального и эстетического дополнения словесного повествования изобразительным материалом, взятым из Интернета, а также фотографиями из семейного архива автора-преподавателя. Второй подвид относится к «хроматическим субкодам» [27] и связан с использованием в изображениях цвета и света, равно как и характера освещения. У нас он реализуется путём выделения подписного текста к изобразительному материалу первого типа синим цветом, а кроме этого – путём выборочного

применения тёмно-красного цвета в тексте социокультурного комментария и зелёного – в тексте вопросов и заданий.

Третий подвид визуальных кодов, введённый нами в текст, принадлежит к «геометрическим субкодам» [27] и проявляется через применение различных видов шрифта, т.е. шрифтовой разметки. В данной статье мы расскажем об использовании первом подвида – визуально-пластических субкодов.

Элементы креолизации, относящиеся к визуально-пластическим субкодам, хотя и не несут в предлагаемом тексте основной смысловой нагрузки, однако их вспомогательные функции – образно-эстетическая, информативная, эмотивная, коммуникативная – очень важны, с разным перевесом того или иного функционально-обучающего аспекта в каждой конкретной новелле, в зависимости от особенностей изображаемого фрагмента действительности и сюжетных событий, от «эмоциональной доминанты текста» (В.П. Белянин) и его стилевой палитры. Например, в новелле «Сон Алины» частичная креолизация используется прежде всего для того, чтобы представить сказочную атмосферу сна героини и те предметные реалии, которые в нём присутствуют. А поскольку бо́льшая часть сюжетного времени сна проходит в магазине индийских товаров, то и наглядный материал выбран соответствующий, то есть связанный с традициями индийской культуры. От которой, однако, перекинуты мосты к нашей повседневной жизни и к таким ключевым концептам русского этического сознания, как любовь, память, страдание, вера, надежда, утешение. Тема отца героини, который участвовал в Великой Отечественной войне, представлена фотографиями орденов и медалей, города Калининграда. В новелле «Накидка для слона» на первый план выходят наглядные компоненты, демонстрирующие актуальные в тексте предметно-бытовые и культурно-прикладные реалии (ткани, нитки, вышивки, вязаные изделия для домашнего интерьера), а также зоотематический аспект, поскольку он также занимает ключевое место в содержании произведения. В новелле «Эрика и Эльза Карловна» используются фотокопии иллюстраций к сказке братьев Гримм «Золушка» современной художницы, размещающей свои работы в Интернете под псевдонимом *liga-marta*. Это связано со следующим лейтмотивом новеллы: в раннем детстве её героиня Аннушка осталась без матери, а впоследствии часто читала подругам вслух свою любимую сказку. В новеллу включена фотокопия московской иллюстрации-граффити к тексту басни И.А. Крылова «Кукушка и Петух», так как героиня собирается читать данное произведение на школьном Новогоднем концерте. В новелле «Лермонтов» визуальнo акцентируются литературно-поэтический и религиозно-философский аспекты. В ней используются фотокопии портретов М.Ю. Лермонтова и его рисунков, иллюстраций М. Врубеля к поэме

«Демон»; портрет китайского поэта Ли Бо (современное произношение Ли Бай или Ли Тай-бо), творческие темы и мотивы которого перекликаются с лермонтовскими. Связь вечности с современностью представлена обзорными фотографиями Юго-Запада Москвы, так как здесь жила раньше с родителями и живёт сейчас со своей семьёй Алина – сквозная героиня цикла. Ядром композиции на данных фотографиях является закатное или ночное небо и астральные образы, что характерно для поэзии Лермонтова и душевно близко персонажам новеллы. В новелле «Детство никуда не уходит» тема семьи и детства связана как с атмосферой повседневности 1960-х -1970-х годов, так и с нынешним временем. А топонимика столицы и давние события отличаются сюжетной протяжённостью в современность. Здесь показаны детские игрушки, книги, конфеты; даны фотофрагменты легендарной телепередачи «Спокойной ночи, малыши!» со знаменитыми ведущими - тогда и сегодня. Среди них – выдающийся боксёр Николай Валуев, экс-чемпион мира по боксу в тяжёлом весе, депутат Государственной думы Российской Федерации, который ведёт праздничный выпуск передачи в День Победы. Представлены фигурные коньки тех лет и простейшие элементы фигурного катания в исполнении современных российских фигуристок. Словесный контекст дополнен фотографиями 2014 года из семейного архива автора новеллы, на которых запечатлена Красная площадь, Чистые пруды, Чистопрудный бульвар, Милютинский переулок в центре Москвы. Есть фотография антоновских яблок (из Интернета) с упоминанием в подписном тексте о рассказе И.А. Бунина «Антоновские яблоки», а также портрет писателя работы В. Россинского, поскольку вторым после «мама» словом, произнесённым маленькой Алиной, было «ля'би», когда она увидела яблоню-антоновку. В новелле «Лидия Александровна и сирень» присутствуют фотофрагменты балетных спектаклей с участием Майи Плисецкой, так как главная героиня новеллы Лидия Александровна является страстной поклонницей великой балерины. А словесное описание цветущей сирени на территории детского садика сливается с фотокопиями картин Михаила Врубеля, Петра Кончаловского и Владимира Жданова, дополняясь акварельным портретом Беллы Ахмадулиной кисти Бориса Мессерера, поскольку стихотворение поэтессы «Я слечу, сирень...» также включено в новеллу. Дана фотография московской сирени из личного архива авторы новеллы. Есть фотография памятника П.И. Чайковскому работы Веры Мухиной в сквере Московской консерватории рядом с цветущими кустами сирени. Подписной текст к этой фотографии повествует о фее Сирени из балета «Спящая красавица». Изображение полураспустившейся майской сирени на современных праздничных открытках в честь Дня Победы соединяется с идеей возрождения и восстановления жизни, разрушенной адом войны.

Следует подчеркнуть, что сюжетная протяжённость событий в современность – во-первых, через описание внешних деталей, во-вторых, через описание внутреннего мира Алины – центральной героини цикла и alter ego автора, – является общей особенностью предлагаемого учебно-беллетристического текста и присутствует практически во всех новеллах.

Социокультурный комментарий функционирует в новеллах как в виде вкраплений непосредственно в их сюжетную ткань, включая подписной текст к изобразительному материалу, так и в виде отдельного развёрнутого комментария. В нём частичная креолизация иногда тоже становится необходимой – например, в комментарии к новелле «Эрика и Эльза Карловна». В качестве песенного текста здесь даётся романс М.И. Глинки на стихи К.Н. Батюшкова «О, память сердца! Ты сильней...» в исполнении С.Я. Лемешева. Поэтому в комментарий, помимо информации о выдающемся лирическом теноре, включены фотографии из Интернета с подписным текстом «Сергей Лемешев исполняет партию Владимира Ленского в опере П.И. Чайковского «Евгений Онегин», «Сергей Лемешев и Зоя Фёдорова в фильме «Музыкальная история».

К визуально-пластическим кодам в репрезентуемых сюжетах относятся также Интернет-ресурсы, с помощью которых происходит озвучивание и одновременно визуализация песенных текстов, включённых в новеллы, а иногда – и в социокультурный комментарий. Это могут быть самые разные формы: видеозапись известного исполнителя, видеоклип (включая мультипликацию) с закадровым пением, как, например, для новеллы «Два снегопада», когда пейзажная анимация сопровождает закадровое исполнение Сергеем Никитиным его песни на стихи Бориса Пастернака «Снег идёт» (стихотворение включено в новеллу), и т.д.

Итак, частичная креолизация в данном авторском учебно-беллетристическом тексте выступает в качестве важного средства, активизирующего познавательный и эстетический факторы в обучении и способствующий пробуждению мыслительного и художнического (в широком смысле) потенциала иностранных учащихся. В прагматическом и аксиологическом аспектах она создаёт благоприятные условия для формирования у учащихся социокультурной компетенции. Как справедливо замечают Т.А. Скосарева и Е.А. Кеил, «креолизованные тексты отражают мировоззрение, ценности, изучение которых в совокупности представляет собой социокультурный аспект изучения иностранного языка» [24].

Необходимо в связи с этим вспомнить важнейшие идеи ведущих учёных-методистов – А.Н. Шукина, И.Е. Пассова, Н.И. Гез, Л.Л. Вохминой о наглядности в обучении иностранному языку как способе стимуляции высказывания и

создания ситуации-возможности для функционирования речи. На эти идеи обращает особое внимание Е.А. Басырова в статье «Инфографический текст как новое средство наглядности на уроках РКИ», творчески развивая их [2: 22-26]. Так, Л.Л. Вохмина отмечает, что наглядность «служит средством мобилизации психической активности учащихся, введения новизны в учебный процесс, повышения интереса к занятиям, увеличения возможности произвольного запоминания, расширения объёма усваиваемого материала, используется как краткий и эффективный способ систематизации знаний, выделения главного и т.д. Применение этого принципа в преподавании иностранных языков имеет ряд особенностей, первой и самой важной из которых является обязательность его использования в учебном процессе <...> При этом наглядность понимается не в узком значении применения картинок, схем, фильмов, звукозаписей, иначе говоря, различных визуальных и аудитивных средств, но и как создание таких условий, в которых могла бы функционировать речь, передающая информацию в коммуникативных целях <...> Примерами такой наглядности служат умело организованная дискуссия, игры, решение задач, активизирующих умственную деятельность учащихся <...>» [9: 60-64].

Другой существенной типологической дефиницией учебно-беллетристического текста, как уже попутно отмечалось, является его эмотивно-коммуникативная направленность. Поэтому необходимо обозначить его соотношение с эмоционально-эстетической и психолингвистической областью исследований. Из существующих на сегодняшний день многочисленных психолингвистических типологий художественного текста они органичнее всего соотносятся с классификацией В.П. Белянина, поскольку в её основу положены идеи, полностью совпавшие с авторской идеей данного цикла новелл и особенностями его эмоционально-повествовательной структуры.

Первым актуальным для автора-преподавателя критерием стало определение В.П. Беляниным художественного текста как структурированной и вербализованной авторской картины мира, как лично-акцентуированной интерпретации писателем наиболее знакомых и понятных ему фрагментов действительности [3: 55]. Вторым – идея об эмоциональной доминанте художественного текста, определяющей специфику тематического отбора и сюжетный построений, согласно которой каждому эмоционально доминированному типу текста соответствует определённое семантически-смысловое пространство и «довольно ограниченный список предикатов», характеризующих отобранные автором «объекты материального, социального, ментального и эмоционального мира человека», а также наиболее

частотное сочетание лексических элементов. На этой основе В.П. Белянин выделяет следующие типы текстов: «светлый», «активный», «тёмный», «печальный», «весёлый», «красивый», «сложный» [3: 60]. В соответствии с данными критериями и построенной исследователем на их основе классификацией все тексты новелл предлагаемого цикла можно разделить на три основных типа: «светлые» с дополнительными эмоциональными оттенками красоты и трагической печали, постепенно переходящей в светлую, как в стихотворении А.С. Пушкина «На холмах Грузии лежит ночная мгла...» (1829); «красивые» с элегически-ностальгическим оттенком и юмористическими нотками; «весёлые» эпизоды-анекдоты в сочетании с лирическими эмоциональными компонентами.

К типологическим дефинициям нашего учебно-беллетристического текста следует также отнести его «омыкаленность», или постоянное взаимодействие вербального текста с музыкальным. Во всех новеллах цикла присутствует песенный текст, который при желании может быть легко озвучен, используя возможности Интернета или личные вокальные способности преподавателя, если таковые имеются. На заключительном этапе работы песня уже может прозвучать в исполнении учащихся. Это старинный русский романс, эстрадная песня с элементами шансона, авторская песня, а также эстрадная песня с очевидным национальным колоритом в мелодии, в способе душевного переживания и выражения чувства. Одна из новелл называется «О, ты, окно, откройся!», и в ней даётся русский стихотворный перевод текста знаменитой неаполитанской песни «Maria, Mari» (музыка Эдуардо ди Капуа, стихи Винченцо Руссо), сделанный М.Пугачевым и И. Назаренко. Песенный текст в каждой новелле тесно связан с сюжетными событиями и характерами персонажей. Музыкальная тема аксиологически скрепляет все сюжетные эпизоды цикла. И здесь хочется пояснить нашу мысль словами выдающегося дирижёра Юрия Темирканова, празднующего в 2018 году своё восьмидесятилетие: «Музыка не умеет выражать, в отличие от других видов искусств, жестокость и зло <...> Музыка возвышает, она не умеет лгать» (слова сказаны 14 декабря 2018 года на телеканале «Культура» в передаче «Монолог в четырёх частях. Юрий Темирканов. Часть четвёртая»). Что касается присутствия в тексте итальянской музыкальной тематики, то здесь снова необходимо сослаться на высказывание этого великого дирижёра: «Адам Мицкевич сказал: «У каждого интеллигентного человека должно быть две Родины. Это та, где он родился, и Италия». Я согласен». Слова сказаны 12 декабря 2018 года на телеканале «Культура» в передаче «Монолог в четырёх частях. Юрий Темирканов. Часть вторая». В них имеется в виду то глубокое архетипическое, культурно-историческое и эстетическое влияние, которая оказала итальянская культура, - музыкальная,

изобразительная, словесно-поэтическая - на мировую и конечно, в огромной степени, на русскую культуру. Поэтому мы полностью согласны с этим утверждением. Тем более, что герои вышеупомянутой новеллы полюбили друг друга благодаря чудесной неаполитанской песне, которая стала для них талисманом на долгую и счастливую совместную жизнь.

Однако следует напомнить, что итальянская тема – далеко не единственная в нашем цикле. С целью создания благоприятных условий для осуществления межкультурной коммуникации мы также привлекли во все составляющие нашего учебно-беллетристического текста (тексты новелл, включая интертекстуальные источники, изобразительный материал, подписной текст к изобразительному материалу, текст социокультурного комментария) примеры, сведения и факты из других национальных культур.

Существенным и обязательным, по нашему мнению, художественно-методическим компонентом предлагаемого учебно-беллетристического текста является наличие в нём выразительной арт-пластической «партитуры», поскольку пластика человеческого тела, несомненно, принадлежит к универсальным основам общения. Современные исследователи говорят о ней как о всеобъемлющей культурной категории и форме реализации культуры личности (Е.Н. Струнина и другие). Сюда следует также отнести креативно-двигательные действия человека, значение которых трудно переоценить не только в искусстве, но равным образом в культурно-языковом общении и образовательном процессе (С.В. Дмитриев и другие).

По мнению С.В. Дмитриева и его соавторов, «сам человек и его движения представляют собой своего рода эмоционально-пластический текст (мимика, пантомимика, арт-пластика и семантика тела)» [11], а культура – это прежде всего «универсальный механизм самодвижения личности» [11]. «В креативно-двигательных действиях человека осуществляются: 1) эмотивное выражение его духовно-ценностного мира и «транспортировка» конкретных культурных смыслов в «жизнь социума»; 2) манифестация «я» в системе деятельности и вхождение личности в структуру мира, а также *окружающий его мир*, а сам этот мир *открывается человеку*» в его деятельности, где сталкиваются «безличная логика» (психомоторный интеллект) и личностный смысл (онтология субъективности) – два разных понимания культуры, логики, истины <...> Здесь знание сопрягается с ценностью, гносеология с аксиологией» [11].

Всем знакома феноменальная арт-пластика Чарли (Чарльза) Чаплина, Николая Мордвинова, Эраста Гарина, Игоря Ильинского, Александра Вертинского, Веры Марецкой, Людмилы Гурченко, Нонны Мордюковой, Инны Макаровой, Евгения Леонова, Алисы Фрейндлих, Хулио Иглесиаса, Владимира Высоцкого, Эдит Пиаф, Далиды,

Джюльетты Мазини, Софи Лорен, Аркадия Райкина, Виктора Чистякова, Фаины Раневской, Георгия Менглетта, Бориса Бабочкина, Иннокентия Смоктуновского, Александра Калягина, Луи де Фюнеса, Пьера Ришара, Тома Джонса, Элвиса Пресли, Клавдии Шульженко, Аллы Пугачевой, Марины Неёловой, Барбары Брыльской, Софико Чиаурели, Фрунзика Мкртчяна, Нани Брегвадзе, Майи Кристалинской, Муслима Магомаева,

Эдуарда Хиля, Эдиты Пьехи, Тамары Гвердцители, Александра Малинина, Александра Серова, Майкла Джексона, Лары Фабиан - этот список можно продолжать и продолжать.

Пластический текст Чаплина-киноперсонажа является свидетельством того, что он – «сама доброта, спроецированная в мир. Он готов всё любить, но мир не отвечает ему взаимностью <...>» [16].

Чарли Чаплин в роли Маленького Бродяги в немой кинокомедии «Золотая лихорадка».

Многогранность сценического и кинематографического обаяния Алисы Фрейндлих – в безграничном темпераменте, наличии богатейшего голосового арсенала - оттенков тембра, интонации, эмоциональной подачи звука - как в драматическом, так и певческом творчестве актрисы; в наличии пластического диапазона, который также кажется неисчерпаемым. Чего стоит только одна её роль – Людмилы Прокофьевны Калугиной в лирической комедии Эльдара Рязанова «Служебный роман». Две абсолютно несовместимых женских ипостаси: «мымру», «старуху», в 36 лет поставившую крест на своей личной жизни, всецело отдавшуюся руководящей работе, и – «красавицу», «эффектную женщину», любимую и желанную, - актриса пластически проиграла так, что зритель совершенно забывает о разделении экранного и неэкранного пространств. Безусловно, важное значение имеют здесь грим, макияж, перемена одежды и причёски. Но что ни

говори, главные лавры в такой биологически безупречной и убедительной для зрителей двойной идентификации женского образа принадлежат, вне всякого сомнения, арт-пластическим ресурсам Алисы Бруновны. Поэтому фактически уже в сценарии фильма ключевая ставка сделана именно на них. Вспомним эпизод, когда секретарша Верочка (актриса Лия Ахеджакова), объясняя Людмиле Прокофьевне, что значит быть настоящей женщиной, начинает с обуви, с принципа комбинаторности в одежде, с выщипывания бровей, и вдруг неожиданно резюмирует: «Да и это не главное. А вот что отличает деловую женщину от ... женщины?! Походка! <...> Свободная, раскованная пластика пантеры перед прыжком!» Фраза, давно ставшая в русском языке крылатой, - наряду со множеством других остроумных изречений из фильмов Э. Рязанова. Кстати, сценарий «Служебного романа» написан самим режиссёром в содружестве с Эмилем Брагинским.

Алиса Фрейндлих в фильме «Служебный роман» в роли Калугиной-«мымры».

Алиса Фрейндлих в фильме «Служебный роман» в роли Калугиной-«красавицы» и «эффектной женщины».

На своих незабываемых концертах 1970-х – 1990-х годов Хулио Иглесиас после очередной прекрасной песни, когда в зале начинался шквал аплодисментов и одобрительных возгласов, часто складывал руки в католическом молитвенном жесте, словно давая зрителям понять: его пение и грандиозный успех – это прежде всего дар, ниспосланный Свыше. Голос и облик певца по-прежнему обладают магически-притягательной силой. И дело тут, как нам кажется, не только в нежнейших обертонах и удивительной эмоциональной пластичности его тенора, в роскошной, всегда попадающей в десятку интонационно-музыкальной фразировке, и даже не во внешней элегантности. В 20 лет он, студент юридического факультета, вратарь мадридского «Реала», - клубной команды, бывшей тогда в

европейском футболе вне конкуренции, - после страшной автомобильной катастрофы оказывается прикованным к постели. У него сломан позвоночник и изуродовано лицо. Парень не может ходить, а может только ползать, что и делает «с упорством маньяка» [29]. Затем он берёт в руки гитару и начинает петь. И очень скоро становится одним из ста самых известных вокалистов мира, обожаемых миллионами зрителей. Вера в Бога, любовь к людям, желание петь до ста и более лет и умереть стоя на сцене, как «воин умирает в бою» [12] - вот источники самодвижения личности этого уникального артиста и составляющие его артистической харизмы. Не будь её – кто знает, смог бы он тогда, в молодости, встать с инвалидного кресла?

Поэт Хулио Иглесиас.

Многие, наверное, от начала до конца помнят не только все реплики, но и все движения Евгения Леонова в фильмах «Старший сын» режиссёра Виталия Мельникова по одноимённой пьесе Александра Вампилова, «Осенний марафон» режиссёра Георгия Данелии по сценарию Александра Володина, «Джентльмены удачи» режиссёра Александра Серого по сценарию Виктории Токаревой; в телесериале режиссёра Алексея Коренева «Большая перемена». В

«Письмах сыну», где Евгений Леонов много пишет также о себе, о своих актёрских принципах, главных из которых является принцип душевных затрат, строительство роли «изнутри», отмечается, что ему очень понравилась фраза, однажды сказанная актёром Михаилом Яншиным: «Физкультура тела – это прекрасно, но актёр обязан заниматься физкультурой своей души» [15].

Евгений Леонов в фильме «Старший сын».

Марина Неёлова сыграла Акакия Акакиевича Башмачкина в моноцентрической постановке Валерия Фокина по повести Н.В. Гоголя «Шинель» на **другой** сцене Московского театра «Современник». Пожалуй, актриса оказалась перед ещё более сложной проблемой, чем Алиса Фрейндлих: в соответствии с режиссёрским замыслом и актёрской сверхзадачей Марине Мстиславовне надо было пластически сыграть не женщину или мужчину, а... человеческую душу! Безропотную, незамысловатую, затоптанную

социумом, но по-прежнему ощущающую в себе тепло и радость божественного света, – в общем, такую, какую она была у главного персонажа повести Николая Васильевича Гоголя «Шинель». В творческом союзе с режиссёром [17] эта задача была решена настолько блестяще, что энергетика милосердия каким-то неуловимым чудом переливается из гоголевского текста в сценическое пространство, полностью заполняя его, а затем выходит из берегов и согревает собою зрительный зал.

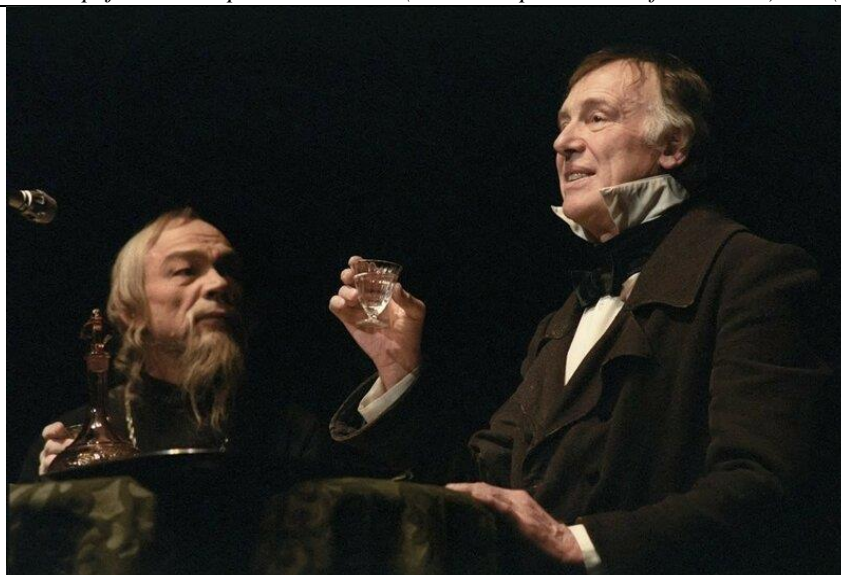
Марина Неёлова в жизни.

Марина Неёлова в роли Акакия Акакиевича Башмачкина в спектакле «Шинель».

Поныне недостижимый, по мнению автора статьи, пластический феномен – это Иннокентий Смоктуновский в роли Иудушки Головлёва по роману М.Е. Салтыкова-Щедрина «Господа Головлёвы» в спектакле Льва Додина на сцене ещё не разделившегося тогда МХАТа. Жалкий, «скукоженный», по словам Эдуарда Кочергина, – художника-декоратора спектакля [22], и одновременно бесовски-слащавый Иудушка в

исполнении Смоктуновского выглядел до того мистически-ужасно, что зритель (в частности, автор данной статьи) испытывал непреодолимое желание вскочить со своего кресла и немедленно прекратить весь этот кошмар. Кстати, по утверждению Анатолия Смелянского, Иннокентий Михайлович уже тогда, в 1980-е годы, был верующим человеком [22].

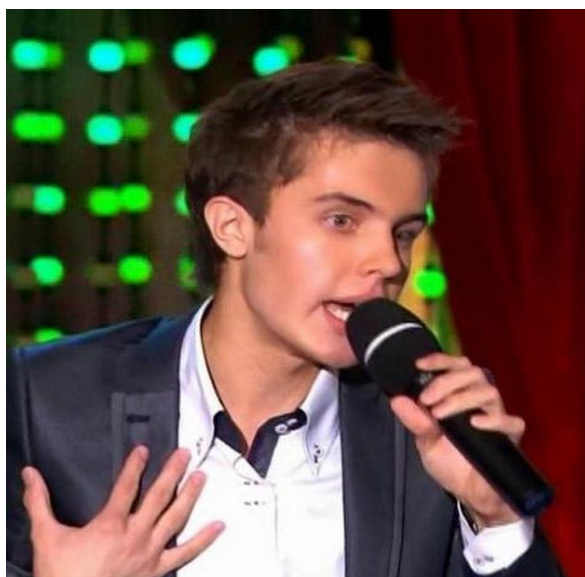
Сцена из спектакля «Господа Головлёвы». В роли Иудушки Головлёва – Иннокентий Смокнутковский (справа от нас). В роли церковного батюшки – Владимир Кашпур (слева от нас).

Поёт Эдит Пиаф. По словам композитора Мишеля Филиппа-Жерара, «Эдит не была красива. Но когда она пела, все забывали, что её тело изуродовано ревматизмом. Она становилась потрясающе, волнующе красива» [7]. Арт-пластика великой французской эстрадной певицы – это всегда отражение её «непревзойдённого таланта <...> вплетать собственную жизнь в исполнение песни» [7].

На эстраде - Аркадий Райкин. И этим всё сказано!

Выступает пародист Андрей Барinov - Виктор Чистяков нашего времени.

«Майклу Джексону удалось найти <...> образ, полностью соответствующий стилю его песен, созданному пространству музыкальных композиций и звуков. Шляпа с небольшими полями, <...> белая футболка и узкие брюки с туфлями на тонкой гнущейся подошве <...> Наклонённая голова в шляпе, согнутые в коленях ноги, а затем резкое выпрямление всего тела и откидывание руки в сторону – все эти движения должны были выполняться именно в таком наряде» [28: 35].

Поёт Александр Серов.

Пожалуй, более яркого примера всемирной отзывчивости русской души, о чём в контексте творчества А.С. Пушкина говорили В.Г. Белинский и Ф.М. Достоевский, на нашей эстраде сегодня не найти. Завораживающим тембром его лирического баритона природа, видимо, решила повторить

песенный дар Тома Джонса, но только в самобытном русском варианте. Вокально-инструментальная стилистика артиста включает в себя элементы современной русской лирической песни, старинного романса, блюза, рока, джаза, шансона и даже скрипичной итальянской музыки

XVIII века в манере Антонио Вивальди. В репертуаре А. Серова – песни Игоря Крутого, других эстрадных композиторов, а также собственного сочинения. Он исполняет на английском языке песни из репертуара Тома Джонса – кстати, своего кумира. На русском – песни из репертуара Хулио Иглесиаса, которые в исполнении Александра Николаевича звучат очень индивидуально, при этом сохраняя ключевые концепции оригинала: вселенски-сентиментальное поклонение женщине, глубину внутреннего мира человека, тему ностальгии. Женский образ в его музыкальном пространстве, как и образ Прекрасной Дамы в поэзии Александра Блока, варьируется: Мадонна, Мария, Сюзанна... В целом образный мир песен, исполняемых А. Серовым, также отличается многогранностью. В них соседствуют среднерусская природа – капель, белая сирень, «рассветы росные», «осенний свет», «берёзки старые» и - морской причал, от которого отходит лайнер, навсегда увозящий любимую; вокзальный перрон, Париж, Киев и московская дождливая ночь - чудом любви она преобразуется в обитель неслыханного счастья; Джеймс Бонд в рок-шутке «Песня про Джеймса Бонда» и влюблённый тореро: с ним сравнивается лирический герой песни «Сеньорита», мелодия и ритм которой немного напоминают пасадобль. А теперь представьте, до чего насыщенной должна быть сценическая пластика артиста, чтобы передавать всё это! И здесь Александр Серов тоже никогда не разочаровывает зрителей.

В связи со всем вышесказанным необходимо пояснить, что мы подразумеваем под арт-пластической «партитурой» учебно-беллетристического текста преподавателя для иностранной аудитории.

Партитура в музыке – это «нотная запись многоголосного музыкального произведения для хора, оркестра или камерного ансамбля, в которой сведены воедино партии отдельных голосов и инструментов <...> (итальянское *partitura* означает – разделение, распределение)» [5]. Применительно к предлагаемому тексту - это совокупность арт-пластических «партий» персонажей новеллы, раскрывающая характер, человеческую суть, жизненное кредо каждого из них, и одновременно превращающая новеллу в «живой текст» (С.В. Дмитриев), в креативно-двигательное пространство, помогающее иностранным учащимся распознавать авторские интенции, а также «ключевые мнемы» (термин И.В. Ружицкого) и ценностно-смысловые представления, присущие русскому сознанию. Возможно, они в чём-то совпадут с их собственным сенсорным опытом, эстетическим восприятием и этическими постулатами. Кстати, чем больше будет таких совпадений, тем более успешно выполненными автор-преподаватель будет считать художественный замысел и методические задачи своего учебно-беллетристического текста.

Итак, в тексте художественного произведения, равно как в авторском учебно-беллетристическом тексте преподавателя, используемых в иностранной аудитории, обязательно должна присутствовать выразительная арт-пластическая «партитура», отражающая личности персонажей и их взаимодействие в различных социокультурных ситуациях. Наличие такой «партитуры» является одним из важных признаков прагматической и методического аутентичности данных текстов, свидетельством того, что они способствуют формированию у иностранных учащихся позитивного отношения к России и к русской культуре. Необходимость включения подобного художественно-методического компонента в текст, созданный преподавателем для иностранной аудитории, подтверждается мыслью писателя Владимира Солоухина о том, что искусство основано на изначальном сходстве общечеловеческой сенсорно-двигательной природы [26], являющейся для каждого из нас, что очень важно, также ценным источником этического опыта. В силу этого оно призвано соединять, а не разобщать людей. Конкретно в аспекте обучения русскому языку как иностранному – не только благоприятствовать приобретению иностранными учащимися социокультурной компетенции, но равным образом помогать осуществлению позитивной межкультурной коммуникации как между преподавателем и учащимися, так и между иностранными учащимися в ситуациях учебно-аудиторного и внеаудиторного взаимодействия.

В своей художественно-методической концепции мы используем музыкальный термин «партия», который всегда подразумевает непосредственно-выражаемое творческое действие субъекта, например: партия Татьяны в опере П.И. Чайковского «Евгений Онегин»), партия скрипки в «Концерте для скрипки с оркестром» П.И. Чайковского и т.п. В новеллах цикла, в силу общей специфики эпических жанров литературы, а также в силу конкретных особенностей структуры повествования, двигательные действия персонажей выражены через авторское описание, а речевые – как через автора-посредника, так и непосредственно, через диалоги персонажей, в целом составляя арт-пластический образ каждого из героев. И всё-таки нам не хотелось бы отказываться от слов «партия» и «партитура». Потому как они, пусть даже в метафорической форме, точнее всего выражают суть того, что необходимо продемонстрировать в учебно-беллетристическом тексте: личностные качества каждого персонажа через его пластическое поведение. А ещё - представить повседневную жизнь людей как «музыку» движения, как «полифонию» креативного двигательного взаимодействия друг с другом и с окружающим миром. Термин «движение» автор статьи, вслед за С.В. Дмитриевым и его коллегами, использует в широком культурном контексте с привлечением не только физически-телесного, но также

семантически-языкового, эмоционально-психологического, эстетического, социального и морального аспектов.

А теперь необходимо остановиться на тех методических преимуществах, которые открываются перед преподавателем, когда он самолично создаёт, а затем использует в иностранной аудитории учебно-беллетристический текст.

Неоспорим, конечно, тот факт, что русская литература, как классическая, так и современная, по-прежнему остаётся одним из главных культурных достояний России. Поэтому естественно, что если при формировании базовых, ключевых компетенций в процессе обучения русскому языку как иностранному преподаватель решил использовать в качестве «объекта изучения и средства обучения» (И.Э. Смирнова) художественные тексты, то качественного и количественного недостатка в них он, мягко говоря, не ощутит. Тогда зачем же преподавателям РКИ заниматься, так сказать, графоманией? Ведь предположительно большинство из них – профессионалы в методике обучения своему предмету, а не в писательском ремесле. И тем не менее ставить данную исследовательскую проблему и говорить об использовании подобного текста на занятиях РКИ сто'ит. Сто'ит в силу того, что:

1. Авторство текста даёт преподавателю уникальную возможность методически ориентированного отбора языковых средств и социокультурной информации, позволяет выстроить текст так, чтобы в нём оптимально сочетались познавательный, обучающий и эстетический потенциалы.

2. В сочетании с беллетристическим стилем оно превращает текст в особый языковой, эстетический и ментально-достоверный феномен, не дистанцирующий от учащихся авторскую личность ни культурно-историческим временем, ни большой степенью абстрактности его человеческого облика или, даже если речь идёт об авторе-современнике, односторонностью знакомства; отпадает и множество сложно запминающихся подробностей творческого пути.

Ментальную достоверность авторского учебно-беллетристического

текста преподавателя в данном случае необходимо понимать еще и так: в неразрывной связи с включённым в него интертекстуальным материалом, демонстрирующим очевидную преемственность языка и культуры, а также важнейшую функцию языка как хранителя основных ментально-смысловых концептов русской картины мира. Данная мысль находит подтверждение в работах таких учёных, как С.Ю. Лаврова и А.С. Виноградов, занимающихся исследованием интертекстуальности как сферы реализации аспекта авторского «я» [14: 71-73]. И хотя речь в них идёт о научном тексте, однако те механизмы совмещения различных дискурсов –

научного, художественного, религиозного, – которые описываются этими учёными, а также выделение ими категории интертекстуальности как таковой и интертекстуальности конкретно-авторской, актуальны и для нашего текста.

3. При чтении художественных текстов других авторов, как справедливо замечают Х. Голами и М. Искандари, преподаватель выступает в роли посредника и помощника. Он не вправе превышать эти свои полномочия и вмешиваться в акт коммуникации художественного текста с читателем. А посредническая миссия преподавателя заключается лишь в том, чтобы своими указаниями, объяснениями и инструкциями способствовать наиболее адекватному пониманию иностранными студентами тех языковых, содержательно-смысловых и культурных компонентов, которые присутствуют в тексте [10: 776-778]. Но если ввести в процесс обучения авторский учебно-беллетристический текст преподавателя, то ситуация в корне меняется, поскольку появляется ценная методическая возможность: начав обсуждение текста в традиционном формате парадигмы «преподаватель – учащиеся», постепенно перейти к формату парадигмы «автор – читатели» и провести занятие по коммуникативно-речевому типу передачи канала ТВ «Культура», которая называется «Линия жизни». В ней известные люди творческих профессий – писатели, актёры, режиссеры музыканты, учёные и т.п.- встречаются с читателями, зрителями слушателями в режиме непосредственного и свободного общения; при этом со стороны аудитории могут звучать самые разные вопросы. Разумеется, автор настоящей статьи ни в коей мере не сравнивает своё скромное сочинение, к примеру, с произведениями Дины Рубиной или Виктории Токаревой, а всего лишь стремится подчеркнуть, что такая форма проведения занятия даёт иностранным учащимся возможность почувствовать себя не только в роли учеников, но и побыть в роли читателей, наравне с автором пытающихся рассуждать как о данном конкретном тексте, так и на его основе говорить в целом о жизни, об искусстве, обо всём, что их интересует. Поскольку именно для них автор и создавал данный текст, а значит, ждёт от каждого участника этой коммуникативно-речевой ситуации ответного отклика – сдержанного или эмоционального, многословного или лаконичного, совпадающего с авторской позицией или отличающегося от неё, – всё равно.

Исходя из вышесказанного, необходимо сделать следующие очень важные выводы. Такая форма занятия стимулирует у иностранных учащихся не только прагматическую мотивацию, но и естественное человеческое желание к изучению русского языка, интенцию к мыслительной и речевой деятельности и, в хорошем смысле, «провоцирует» их на коммуникативный акт и словесное самовыражение. А это означает, что работа с подобным типом

текста ведёт и к повышению эффективности результата при совершенствовании навыков диалогической, монологической и внутренней речи. Данные утверждения опираются на реальный педагогический опыт автора статьи. В 2018 и 2019 годах ею были проведены занятия по практике речи русского языка со слушателями летней школы в ФГБОУ ВО «Государственный институт русского языка им. А.С. Пушкина», на которых читались и обсуждались следующие новеллы из учебно-беллетристического цикла преподавателя: «Лермонтов», «Каких, каких музыкантов?», «Вид из окна, или Московская мелодия», «Два снегопада», «И складочки сама?..», «Если не я, то кто?», «Фея из Пятигорска», «Танец с зонтиком на маминной работе», «О, ты, окно, откройся!» и другие. Слушатели из Польши, Чехии, Словакии, Словении, Болгарии, Черногории – молодые люди в возрасте от шестнадцати до двадцати трёх лет, среди которых были как филологи, так и нефилологи, - очень позитивно восприняли тексты новелл, были весьма активны, задавали преподавателю много вопросов, которые касались языковых, литературных, личностных аспектов. Общение слушателей с преподавателем и друг с другом было разнообразным по форме и содержанию, иногда носило дискуссионный характер, однако всегда оставалось эмоционально позитивным и этически корректным. Понравились слушателям и песни, включённые в новеллы: «Поручик. (М.Ю. Лермонтову)» в исполнении автора, Олега Митяева (новелла «Лермонтов»); «Песенка друзей» («Ничего на свете лучше нету...») композитора Геннадия Гладкова и поэта Юрия Энтина из мультфильма «Бременские музыканты» по одноимённой сказке братьев Grimm, в исполнении Олега Анофриева (новелла «Каких, каких музыкантов?..»), и другие. По окончании общения слушатели летней школы посоветовали автору-преподавателю опубликовать новеллы в виде учебного пособия с социокультурным комментарием, вопросами и заданиями к каждому тексту. Эта работа планируется в перспективе.

Учитывая успешные результаты проведённых педагогических экспериментов, можно говорить о том, что на данных занятиях осуществилась речевая коммуникация как совместный текст и единая речемыслительная «полифония», которая состояла из авторского учебно-беллетристического текста преподавателя, высказываний, рассуждений, мнений, оценок иностранных учащихся и ценностно-смыслового слоя русской культуры как таковой. Подобные результаты подтверждают концепцию Е.Д. Васильевой. Опираясь на идею Ю.М. Лотмана о разделении понятий «текст» и «художественное произведение», на его мысль о том, что целостный художественный эффект может возникнуть только в результате сопоставления текста с неоднозначным жизненным и идейно-эстетическим опытом читателей; а также на идею М.М. Бахтина о высказывании как об изначально

диалогическом феномене, одновременно порождённым автором-субъектом и общезначимыми смысловыми ценностями культуры, исследовательница совершенно справедливо замечает: «Текст – это речемыслительный опыт, квинтэссенция языка в действии, памятник однажды состоявшегося высказывания. Текст принадлежит к гуманитарной сфере, апеллирует к его духовному восприятию, является носителем устойчивых, значимых сведений, идей, смыслов. Это духовно-практический опыт общественных групп и отдельных личностей. Яркие образцы текстов способствуют единению целых народов, малых человеческих общностей» [8].

Таким образом, использование учебно-беллетристического текста преподавателя значительно оживляет в эмоциональном, речевом и познавательном отношении ситуацию учебного взаимодействия на занятии по практике речи, дополняя сценарий общения естественным, ненавязчивым сочетанием информативно-языковых, социокультурных и художественно-эстетических элементов.

На основе работы с авторским учебно-беллетристическим текстом преподавателя в перспективе автор данной статьи планирует разработать новый курс практики русского языка в дополнение к основному курсу. Он будет называться «Я и творческий текст»: обучение навыкам «разговорного жанра» (термин С.З. Казарновского) и «письменного творчества» (термин Е.В. Бузальской). Планируется также разработка теоретического спецкурса по методике преподавания РКИ «Методический потенциал авторского учебно-беллетристического текста преподавателя на занятиях по практике речи в иностранной на языковом уровне обучения В1-В2 и выше».

Подводя общий научный итог статьи, следует отметить, что авторский учебно-беллетристический текст преподавателя для иностранной аудитории является целостной методической структурой, о которой можно говорить как об одном из способов реализации в методике преподавания РКИ «художественно-педагогической технологии» (Л.М. Масол, Т.Г.Балина, М.Ю. Бирюков и другие), представляющей собой такой «способ организации учебно-воспитательного процесса», результатом которого станет «сформированная ценностно-смысловая сфера личности» на основе «корректировки совместных действий учителя и учеников в соответствии с конкретной педагогической ситуацией» [18: 87]. Если в сфере художественного образования такой подход существует как давняя и непреложная практика, то в методике обучения русскому языку как иностранному это, тоже, безусловно, традиция давняя и хорошо знакомая, но весьма ограниченная по творческому диапазону и видам учебного взаимодействия с учащимися. И лишь в последние

годы, в связи с проблемой формирования вторичной языковой личности, возможности художественно-педагогической технологии в преподавании иностранных языков и русского языка как иностранного стали привлекать внимание исследователей в более широких масштабах и в новых, оригинальных ракурсах - например, работы Д.Ю. Цотовой об использовании лингвотеатрального подхода. Что, по мнению автора данной статьи, чрезвычайно важно. Поскольку именно в многогранности проявления человеческого фактора при учебном взаимодействии преподавателя и учащихся заключается подлинная сущность интерактивного подхода, который на современном этапе преподавания русского языка как иностранного должен находить воплощение в самых разнообразных комплексно-методических формах.

Приложение. У юности нет возраста, или В мире людей и животных (лирико-комическая новелла-воспоминание)

Великий писатель Иван Бунин любил повторять, что у гениев нет возраста. А «у юности нет возраста» тоже, как заметил не менее великий художник Пабло Пикассо. И получается, что все мы – отчасти гении, потому что все были юными. Воспоминания юности, как и воспоминания детства, со временем не только не тускнеют, но, напротив, становятся красочнее, живее, подробнее. Их эмоциональная востребованность с годами только усиливается. События юности – верные

стражи нашего душевного равновесия: они подпитывают в человеке интерес к жизни и желание творческого саморазвития. Особенно если это были эпизоды, участниками которых становились такие люди, как Николай Николаевич Дроздов.

Кто в России, а может быть, даже в мире, не знает этого человека? Учёный-зоолог, профессор МГУ имени М.В. Ломоносова и бессменный, в течение сорока лет, ведущий телевизионной передачи «В мире животных», которая выходит в эфир каждую неделю. Правда, сейчас у него появились очень юные и очень смыслённые соведущие. Это школьники. В 2018 году «за заслуги в развитии отечественной журналистики и многолетнюю плодотворную работу» [13] Н.Н. Дроздову было присвоено звание Заслуженного журналиста Российской Федерации.

Передача начинается чудесной мультипликацией с танцующими журавлями-красавками. Журавль-красавка – самый маленький вид этих птиц, и у них, в отличие от большинства других видов, короткий клюв. Мультипликация выполнена в манере театра теней. А в это время звучит дивная музыка - фрагмент «Паломничество» из кантаты «Рождество Христово» аргентинского композитора Ариэля Рамиреса. Правда, не в оригинале, а в аранжировке знаменитого французского музыканта и дирижёра Поля Мориа, под другим названием - «Жаворонок».

Фрагмент мультипликационной заставки передачи «В мире животных».

Награждение коллектива программы Золотой медалью РГО (Русского географического общества) им. Ю. А. Сенкевича, 2018 год. Слева от нас - министр обороны Российской Федерации С.К. Шойгу; в центре – Президент Российской Федерации В.В. Путина; справа от нас – ведущий телевизионной передачи «В мире животных» Н.Н. Дроздов.

И стоит хотя бы раз, хотя бы по телевизору взглянуть на Николая Николаевича, сразу станет ясно, что он никогда не состарится. Потому что нормой жизни для него была и остаётся юношеская жажда познания, способность удивляться, восхищаться красотой и многообразием животного мира. А заодно приобщать к этой красоте нас, - лежебок, – хотя бы через телевизионный экран. Конечно, многим хотелось увидеть этого уникального человека не только виртуально. Но как это сделать?

Аннушка, мама Алины работала старшим экономистом в тресте Росторгмонтаж (Российский торговый монтаж), который курировал комбинаты по установке торгового оборудования, и подчинялся Министерству торговли РСФСР (сокращённо – Минторг РСФСР), а оно - Министерству торговли СССР. Это были солиднейшие ведомства, которые объединялись не только отраслевыми задачами, но и единой профсоюзной организацией. Они имели свои детские сады и пионерские лагеря. А культурно-массовый сектор (сокращённо – культмассовый сектор) этой огромной профсоюзной организации был связан с лучшими театрами Москвы, включая Большой, Малый, Театр имени Маяковского и другие. В актовом зале Минторга СССР проводились встречи с известными актёрами, политическими обозревателями, телеведущими и другими интересными людьми. Вход был бесплатный. Только вместо билета надо было иметь приглашение на одно или на два лица. Желающих попасть на встречу, конечно, было предостаточно, и зал всегда набивался зрителями до отказа - ну просто яблоку негде было упасть.

Алина до сих пор помнит все эти встречи. Но одну из них - встречу с Николаем Николаевичем Дроздовым – особенно жалко держать в кладовой памяти только для себя. Ведь то, что во время неё происходило, так и просится на бумагу, а может быть, даже на театральную сцену. Вот послушайте и оцените сами.

Работники отрасли знали, что на такие встречи Дроздов всегда приходит не один, а с кем-нибудь из наших «меньших братьев» или «сестёр»: с попугаем или обезьянкой, кроликом или енотом – да мало ли с кем ещё он может прийти? У него ведь масса «приятелей» в этой сфере, включая крокодила! Но на сей раз он почему-то был один. На сцене актового зала Министерства Николай Николаевич, одетый в элегантный костюм и будучи при галстукке, поздоровался, сел в кресло около журнального столика и начал рассказывать. Удивительные истории о животных текли одна за другой. Слушая их, все пришедшие забывали о дождливой и слякотной осенней московской погоде, и мысленно переносились то в Африку, то в Австралию, то в Индию... На лице Николая Николаевича с крупными приятными чертами играла добродушная улыбка – его «визитная карточка». Но при этом он всё время как-то странно поёживался. Алина даже подумала: «Может быть, у него температура, и его знобит?» Вдруг из-за спины учёного и телеведущего показалась... головка змеи!!! Эта «меньшая сестра», видимо, была давней и задушевной «подругой» Дроздова. И пока он рассказывал разные необыкновенные истории о животных и общался со зрителями, она нежно обвивала его грудь, шею и спину своими «объятками»...

Николай Николаевич Дроздов в то время и сейчас.

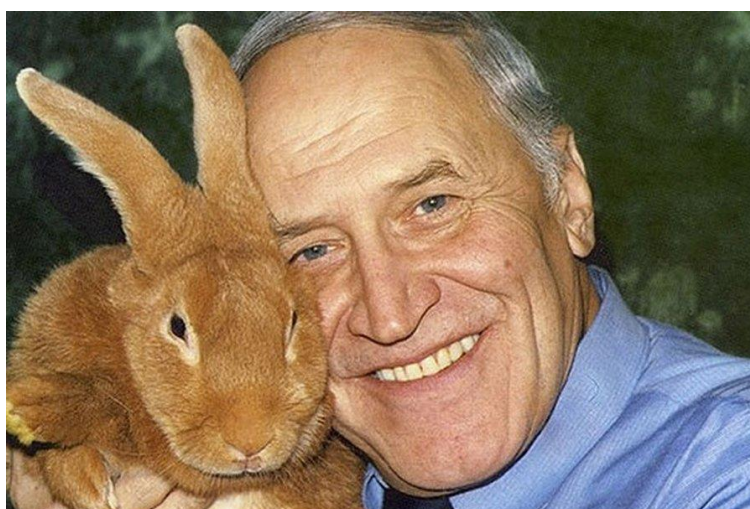
Н.Н. Дроздов ведёт телевизионную передачу «В мире животных».

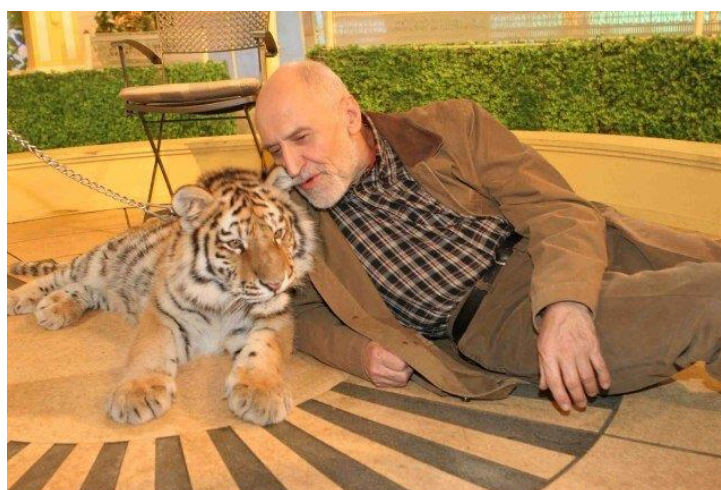
А вы, наверное, подумали, что про крокодила – это шутка!

*«... и зелёный попугай!» (Из популярной детской песенки про Африку «Если долго-долго-долго...»
Музыка Алексея Рыбникова, стихи Юлия Кима.*

Ну, наконец-то! Пушистые и такие привычные, родные!

*«Эй, не стойте слишком близко // - Я тигренок, а не киска!» - написал когда-то от имени тигрёнка
замечательный поэт Самуил Яковлевич Маршак. Похоже, что как раз эту «научную проблему» Николай
Николаевич сейчас мирно обсуждает со своим полосатым «коллегой»!*

Н.Н. Дроздов с женой Татьяной, дочерью Еленой и внуками – Филаретом (старшим) и Яном (младшим).

Ох, как тяжело Алине расставаться с тёплой атмосферой одного из самых приятных воспоминаний своей юности! Но наша новелла подходит к концу. И закончить её хочется словами пользователей Интернета – многочисленных и благодарных поклонников Николая Николаевича Дроздова, к которым с радостью присоединяются все участники нашего повествования, включая автора, зверей, птиц и даже рептилий: «Долгого здоровья Вам, наш любимый Николай Дроздов!»

Краткий социокультурный анализ арт-пластической «партитуры» новеллы «У юности нет возраста, или В мире людей и животных».

Кульминационным центром этой новеллы является арт-пластическая «партия» Николая Николаевича Дроздова - замечательного учёного-зоолога и всенародно любимого ведущего телевизионной передачи «В мире животных». Во

время встречи со зрителями в актовом зале Министерства он, рассказывая о животных, по-доброму улыбается и странно поёживается. Как мы потом узнаём, поёживался он из-за того, что у него под пиджаком грелась змея (змеям нравится тепло). В русском языке есть фразеологизм с древнегреческими истоками «пригреть змею на груди», или «пригреть змею за пазухой». Это означает, что вы проявили доброе, хорошее отношение к человеку, который оказался коварным и впоследствии отплатил вам злом за добро. Но Николай Николаевич настолько любит животных, что своими действиями разрушает негативный стереотип по отношению к змеям. Его арт-пластическая «партия» показывает, что он – подвижник своей профессии, который неустанно стремится донести до людей одну очень важную мысль. Какую? Что миссия человека в этом мире – быть защитником, а не губителем животных.

Автор новеллы гладит кота Бегемота – живого экспоната Музея-квартиры Михаила Афанасьевича Булгакова в Москве на Большой Садовой улице, рядом с легендарными Патриаршими Прудами.

Квартиры, которая стала прообразом «нехорошей квартиры» №50 в его знаменитом философско-сатирическом романе «Мастер и Маргарита». Великие русские писатели делятся на «собачников» и «кошатников». А.П. Чехов и И.А. Бунин обожали собак. А Булгаков был заядлым «кошатником».

Поэтому кот стал одним из главных персонажей этого романа. В свою очередь, автор новеллы принадлежит как к «кошатникам», так и к давним поклонникам творчества М.А. Булгакова. Фото из семейного архива, июль 2014 года.

Те же и там же!

Автор новеллы рядом со скульптурными изображениями персонажей романа «Мастер и Маргарита» во дворе Музея-квартиры М.А. Булгакова в Москве. Надеемся, что вы узнали, с какими именно.

Лебедь на Патриарших прудах в Москве после «небывало жаркого заката...» (М.А.Булгаков).

Фотографии из Интернета

Чарли Чаплин в немой кинокомедии «Золотая лихорадка».

Золотая лихорадка (США, 1925): дата выхода, трейлеры и тизер

Afisha.ru

Золотая лихорадка.

<https://img04.rl0.ru/afisha/2000x2000q85i/s5.afisha.ru/mediastorage/7c/8c/ca3c923a5c0947bfabf0d1998c7c.jpg>

Алиса Фрейндлих в фильме «Служебный роман» в роли Калугиной-«мымыры».

<https://ruskino.ru/media/gallery/631/Y004VBPqtur55Gc5kDucIYSqzQS.jpg>

Алиса Фрейндлих в фильме «Служебный роман» в роли Калугиной-«красавицы» и «эффектной женщины».

Люкс-кассир Lux-kassir.ru

Алиса Фрейндлих, фото.

<http://www.biletservis.ru/images/upload/file23711.jpg>

Поэт Хулио Иглесиас.

Aquellos maravillosos discos: Música para una gala sabatina Cadenaser.com

Jugamos a seleccionar a los artistas que debería tener cualquier revista mu...

https://cadenaser00.epimg.net/emisora/imagenes/2017/08/18/ser_madrid_sur/1503041848_596602_1503042600_noticia_normal.jpg

Евгений Леонов в фильме «Старший сын».

Радио "Шансон-Ростов" - Новости - 2 сентября 1926 родился Евгений Леонов

ugradio.fm 2 сентября 1926 родился Евгений Леонов.

http://ugradio.fm/media/ck_upload/2014/09/02/b1dd672f-6799-4b19-98d0-eea9199ea02d.jpg

Марина Неёлова в жизни.

<https://notstar.ru/wp-content/uploads/2019/09/722.png>

Марина Неёлова в роли Акакия Акакиевича Башмачкина в спектакле «Шинель».

https://cdnimg.rg.ru/i/gallery/df973045/4_12ddfeb3.jpg

Сцена из спектакля «Господа Головлёвы».

Сцена из спектакля "Господа Головлёвы" на сцене МХАТ им. Горького

fototrana.ru Сцена из спектакля "Господа Головлёвы" на сцене МХАТ им. Горького, в главной роли...

https://i03.fotocdn.net/s112/4252647b760576d6/public_pin_1/2531417228.jpg

Поэт Эдит Пиаф...

Эдит Пиаф. Воробышек Парижа - История Франции Vision7.ru Эдит Пиаф.

https://img-fotki.yandex.ru/get/4400/121447594.6c/0_79d57_e5a608a5_XL.jpg

На эстраде – Аркадий Райкин...

РАЙКИН * Большая российская энциклопедия - электронная версия Bigenc.ru

На эстраде – Аркадий Райкин. И этим всё сказано!

<https://bigenc.ru/media/2016/10/27/1235248737/29118.jpg>

Выступает пародист Андрей Баринов.

Творческая программа "Один за всех" - Андрей Баринов.

Андрей Баринов пародист Молодой пародист Андрей

<https://all.culture.ru/uploads/941769720f93389d79130c7c43a18355.JPG>

Поэт Майкл Джексон.

Michael Jackson Musical to Open on Broadway, Skip Chicago Bi Billboard.com

A stage musical about Michael Jackson will <https://www.billboard.com/files/media/michael-jackson-tour-1988-u-billboard-1548.jpg>

Поэт Александр Серов.

Александр Серов пообещал поклонникам вернуться на День города

Кр.ua Александр Серов пообещал поклонникам вернуться на День города
<https://ki.ill.in.ua/m/670x450/12714711.jpg>

Фрагмент мультипликационной заставки передачи «В мире животных».

Заставка программы "В мире животных" - YouTube

Youtube.com Заставка программы "В мире животных".

<https://i.ytimg.com/vi/8FF9Y3j0PBA/hqdefault.jpg>

Награждение программы Золотой медалью РГО им. Ю.О. Сенкевича.

Николай Дроздов рассказал об уходе из передачи "В мире животных»

info24.ru Николай Дроздов рассказал об уходе из передачи "В мире животных". Николай Дроздов и Путин Заседание Медиа совета РГО

<https://info24.ru/wp-content/uploads/2019/06/000-3.jpg>

Николай Николаевич Дроздов в то время и сейчас.

Как изменились популярные телеведущие (10 фото) Екабу.ру - р

<https://user32265.clientscdnnow.ru/originalStorage/post/72/72/3e/9a/72723e9a.jpg> Н.Н. Дроздов ведёт телевизионную передачу «В мире животных».ekabu.ru У Дроздова насыщенная научная жизнь со множеством премий и признаний. Передача в мире животных с Дроздовым http://www.spletnik.ru/img/___post/63/6314dac6f845d3234fb6f5a5e315134f_174.png

А вы, наверное, подумали, что про крокодила – это шутка!

spletnik.ru Долгого здоровья вам, наш любимый Николай Дроздов!

Дроздов передача в мире животных Николай Дроздов передача

<https://yandex.ru/search/?text=%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%B9%20%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87%20%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D0%B2%20%D1%84%D0%BE%D1%82%D0%BE%20%D1%81%D0%BE%20%D0%B7%D0%BC%D0%B5%D0%B5%D1%91%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%B2%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B5%D1%87%D0%B5%20%D1%81%D0%BE%20%D0%B7%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8F%D0%BC%D0%B8&clid=PRLNCS&pc=MALNJS&httpsmsn=1&refig=19bfb19c28464a299f3f95baaf07fdd3&l=213>

«... и зелёный попугай!» (Из популярной детской песенки про Африку «Если долго-долго-долго...»).

chel.kp.ru Николай Дроздов с животными Ученые зоологи

<https://riamo.ru/files/image/05/55/59/gallery!04d8.JPG>

Ну, наконец-то! Пушистые и такие привычные, родные!

riamo.ru Николай Дроздов, Животные, Библиотеки, Музеи, Зоопарк, Книги, Москва, Московский зоопарк. Зоолог

Дроздов Николай Дроздов картинки

https://ribalych.ru/wp-content/uploads/2017/06/drozdovu_001.jpg

«Эй, не стойте слишком близко...»

Николай Дроздов ведущий телепередачи в мире животных Николай Дроздов в молодости фото с животными

<http://tn.new.fishki.net/26/upload/post/201406/20/1278901/88895cda80d9b9fb3593ad6570dcce04.jpg>

Николай Николаевич Дроздов с женой Татьяной, дочерью Еленой и двумя внуками – Филаретом (старшим) и Яном (младшим).

78-летний Николай Дроздов похвастался внуком-кадетом.

<https://s16.stc.all.kpcdn.net/share/i/12/9687669/ix960x640.jpg>

Лебедь на Патриарших Прудах в Москве после «небывало жаркого заката...» (М.А. Булгаков).

Swan Moscow at Night - Patriarch Ponds - Swan, Patriarshiye

Pinterest.fr Лебедь на Патриарших прудах в Москве

<https://i.pinimg.com/originals/12/c4/61/12c4612608154b880b7dea2a9a494e84.jpg>

Список использованной литературы

1. Абрамов Е.А. Текст как цель и средство обучения иностранным языкам. / Дистанционные курсы профессиональной переподготовки и повышения квалификации. Инфоурок. 5621. 23.08.2016. Номер материала: ДБ-162683. Иностранные языки. Научные работы.

<https://infourok.ru/tekst-kak-cel-i-sredstvo-obuchenia-inostrannim-yazykam-1162964.html>

2. Басырова А.Е. Инфографический текст как новое средство наглядности науках РКИ. / Проблемы преподавания филологических дисциплин иностранным учащимся : Материалы 4-й Международной научно-методической конференции. – Воронеж : ИПЦ «Научная книга», 2016. – 467 с. С.22-26.

3. Белянин В.П. Основы психолингвистической диагностики. (Модели мира в литературе). – М.: Тривола, - 2000. – 248с.

http://pedlib.ru/Books/3/0476/3_0476-55.shtm#book_page_top

4. Бодалев А.А., Вахромов Е.Е. Акме – вершина развития самоактуализирующейся личности. / В кн.: Смысл жизни, акме и профессиональное становление педагога. Учебное пособие для студентов педагогических вузов. / Под редакцией В.Э. Чудновского. – М.; Обнинск: ИГ – СОЦИН, 2008. – 532с. – Часть I. Глава 3.

5. Булчевский Ю.С., Фомин В.С. Краткий музыкальный словарь для учащихся. Издание 2-е,

дополненное. – Издательство «Музыка». Ленинградское отделение. 1972. – 200 с.

6. Бунин И.А. Собрание сочинений в 6-ти т. Т.4.– М.: «Художественная литература», 1988. – 703 с. – Т.4. Произведения 1914-1931. / Редколлегия: Ю.Бондарев, О.Михайлов, В.Рынкевич. Статья-послесловие и комментарий А. Саакянц. – М.: «Художественная литература», 1988. – 703 с. С.107.

7. Брийяр Жан-Доминик. Эдит Пиаф. Без любви мы – ничто. Пятьдесят лет спустя... Briard Jean-Dominique Edith Piaf. Sans amour on n'est rien du tout... /

Переводчик: Котова Юлия

Редактор: Складар С. С.

Издательство: Клуб семейного досуга, 2015 г. 272 с.

Серия:

Дневники/воспоминания/очерки/мемуары

Подробнее: <https://www.labyrinth.ru/books/480967/>

<https://biography.wikireading.ru/287865>

<https://biography.wikireading.ru/287851>

8. Васильева Е.Д. Текст в речевой коммуникации | Инфоурок. 05.08.2016. Номер материала: ДБ-15160 <https://infourok.ru/statya-tekst-v-rechevoy-kommunikacii-1151881.html>

9. Вохмина Л. Л. Некоторые проблемы использования наглядности в обучении иностранным языкам / «Русский язык за рубежом», №5 за 1978 год. С. 60-64.

10. Голами Х., Искандари М. Связь культуры и художественных текстов / Молодой учёный. – 2014. – №8. – С.776-778. – Url <https://infourok.ru/statya-tekst-v-rechevoy-kommunikacii-1151881.html> (lnf j,hfotybz^ 09/05/2019/)

11. Дмитриев С.В., Неверкович С.Д., Быстрицкая Е.В., Воронин Д.И. Семантическое пространство «живых движений» в сфере языкового сознания и самосознания человека как творческого деятеля. / Мир психологии, 2014, №3. С. 173-186.

12. Дмитрий Самин. Хулио Иглесиас (1943). Сто великих вокалистов.

<https://info.wikireading.ru/106747>

13. Дроздов, Николай Николаевич

Материал из Википедии – свободной энциклопедии

https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D0%B2,%D0%9D%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%B9_%D0%9D%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87

14. Лаврова С.Ю., Виноградов А.С. Интертекстуальное взаимодействие в научном тексте как область реализации аспекта авторского «я» / Вестник Череповецкого государственного университета. Филологические науки. – 2014, №2. С.71-73.

15. Леонов Е.П. Письма сыну. – Издательство: Артист. Режиссёр. Театр. 1992. / Евгений ЛЕОНОВ о себе: Человек с радостной душой.

<http://www.sovross.ru/articles/1449/26198>

<http://www.sovross.ru/articles/1449/26198>

16. Майзель В.С. Эффект Чарли. / АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ ИНДУСТРИИ КИНО И ТЕЛЕВИДЕНИЯ В СОВРЕМЕННОЙ РОССИИ сборник научных трудов, посвященный Году российского кино. В 2 частях. А. Д. Евменов (отв. ред.). Санкт-Петербург, 2016 Издательство: Санкт-Петербургский государственный институт кино и телевидения (Санкт-Петербург). – Часть 1. С. 57-64.

17. Марина Неёлова о «Шинели». / Книга Московский театр «Современник» - 50 лет, 2006. https://sovremennik.ru/press/shineli/marina_neelova_o_shineli/

18. Масол Л.М. Интегративные художественно-педагогические технологии формирования межпредметных компетентностей личности. / Сборник материалов II Международной научно-практической конференции Таганрогского института имени А.П. Чехова (филиала) ФГБОУ ВО «Ростовский государственный экономический университет (РИНХ)». Таганрог, 20 апреля 2018 года. / Научный редактор Карнаухова Т.И. – Таганрог: Таганрогский институт имени А.П. Чехова (филиал) «РГЭУ (РИНХ)», 2018. – 645 с. Стр.85-90.

19. Озерова Е.Г. Дискурсивное пространство русского лирико-прозаического текста. / Автореферат дисс. ... доктора филол. наук. – Белгород, 2012. 39с.

20. Погосян Н.В. Эстетическая коммуникация «Автор – читатель» в книге С. Довлатова «Чемодан». – Журнал «Преподаватель XXI век», 2012 ВАК. Область наук: Литература. Литературоведение. Устное народное творчество. – <https://cyberleninka.ru/article/n/esteticheskaya-kommunikatsiya-avtor-chitatel-v-knige-s-dovlatova-chemodan>

21. Пустовалова А.А. Типы эпитетов в

поэтическом языке Н. Рубцова. / ЖУРНАЛ

Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки

2008

ВАК

<https://cyberleninka.ru/article/n/typy-epitetov-v-poeticheskom-yazyke-n-rubtsova>

22. Растущий смысл, или Приключения классики на русской сцене. Салтыков-Щедрин. «Господа Головлёвы»: две версии. Часть четвёртая. / Авторская программа Анатолия Смелянского. Канал ТРК «Культура», 2006. Опубликовано: 6 ноября 2011.

<https://www.youtube.com/watch?v=B7iliguqc9Y&list=PL3F54F2B33AE9AFAD&index=5&t=0s>

23. Семченко Л.И. Историография жанра новеллы: теоретический аспект. / Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А. ГУМАНИТАРНЫЕ НАУКИ. Литературоведение. 2011, №2. С.51-59.

24. Скосарева Т.А., Кеил Е.А. Креолизованные тексты в обучении иностранному языку. / Карагандинский Государственный Университет им. академика Е.А. Букетова. Студенческий научный форум – 2014. VI Международная научная конференция.
<https://scienceforum.ru/2014/article/2014002434>
25. Смирнова Л.Е. Методическая аутентичность в обучении иностранному языку / Журнал «Инновационные науки», 2016. Область наук: Народное образование. Педагогика.
<https://cyberleninka.ru/article/n/metodicheskaya-autentichnost-v-obuchenii-inostrannomu-yazyku>
26. Солоухин В.А. Камешки на ладони. - Москва, издательство «Советская Россия», 1977. – 171 с. <https://libking.ru/books/prose-/prose-rus-classic/97728-2-vladimir-solouhin-kameshki-na-ladoni.html#book>
27. Степанов В.Н. Семиотические коды в рекламном тексте. / cyberleninka.ru > Грнти>...-kody-v-reklamnom-tekste ЖУРНАЛ Аналитическая культурология 2012.
28. Филозова А.А., Корсакова И.А. Творчество Майкла Джексона как яркий пример успешности в сфере поп-музыки. / Наука и современность – 2015. С. 33-37.
29. Хулио Иглесиас интервью. Хулио Иглесиас: Бог дал мне время.
<http://glamlemon.ru/zvezdu-i-moda/997-hulio-iglesias-intervyu.html>
<https://www.youtube.com/watch?v=B7iliguqc9Y&list=PL3F54F2B33AE9AFAD&index=5&t=0s>
30. Чалова Л.В. Актуализация личности через художественный портрет. / Научно-методический электронный журнал Концепт. – 2012 - №12 (декабрь). - АРТ 12177. ОБЛАСТЬ НАУК Литература. Литературоведение. Устное народное творчество.
<https://cyberleninka.ru/article/n/aktualizatsiya-lichnosti-cherez-hudozhestvennyy-portret>
31. «Что делать?» / Передача канала ТВ «Культура», ведущий – Виталий Третьяков. Эфир от 8 мая 2019 года.
32. Юнгер Ф.-Г. Язык и мышление. Friedrich Georg Jünger. Sprache und Denken. / Перевод с немецкого К.В. Лощевского. – Слово сущее. Том 58. – Санкт-Петербург, «Наука», 2005. - 300 с.

*Хаева Д.А., Зволинская А.А.
Школа №2083 ДОП «Росинка»
Воспитатели*

СОЦИАЛЬНЫЕ И НАУЧНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ СПЕЦИАЛИСТОВ ДОШКОЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В 1920-1930-Е ГГ.

Аннотация. Профессия воспитателя известна с давних пор. На протяжении многих лет менялись условия, в которых должен был работать педагог. Повышались требования к его профессиональной подготовке. Все образование было построено с целью, не только учить, но и воспитывать. За основу был взят гуманистический идеал, который исключал насилие и принуждение в вопросах образования. С другой стороны, жесткая воспитательная концепция требовала максимальной изоляции детей от семьи, путем передачи детей в руки учителя.

Annotation. The profession of educator has been known for a long time. Over the years, the conditions in which the teacher was supposed to work changed. The requirements for his professional training increased. All education was built with the goal, not only to teach, but also to educate. The basis was taken the humanistic ideal, which excluded violence and coercion in matters of education. On the other hand, a strict educational concept required maximum isolation of children from the family, by transferring the children into the hands of the teacher.

Ключевые слова: система подготовки, дошкольные учреждения, педагог, воспитатель, дошкольное воспитание

Key words: training system, preschool institutions, teacher, educator, preschool education

Российская государственная система профессиональной подготовки работников для дошкольных учреждений начала складываться после октябрьской революции 1917 года, пройдя сложный и противоречивый путь развития. Особый интерес общества к дошкольным учреждениям нашел отражение в общественно-педагогическом течении, охватившем страну в исследуемый период. В педагогической среде заговорили об отдельной области педагогики — дошкольной педагогике. В периодической печати выделилось направление, свидетельствующее о становлении в России концепций дошкольного воспитания и образования. В целом ряде журналов: «Вестник воспитания», «Дошкольное воспитание», «Русская

школа», «Свободное воспитание», «Воспитание и обучение», «Детский сад», «Маяк», «Луч» - большое количество страниц отводилось дошкольной педагогике. [29 с. 154].

Изменение строя в России в 1917 году повлекло за собой реформирование системы народного образования. Включение общественного дошкольного воспитания в государственную систему единой трудовой школы определило характер процесса подготовки дошкольных работников. Организацию и контроль профессиональной подготовки осуществлял Наркомпрос, созданный советским правительством как единый центральный орган управления народным образованием, в том числе и

специальным профессиональным. В его компетенцию входили вопросы финансирования, открытие и закрытие учебных заведений, кадровое, материально-техническое и программное обеспечение педагогического процесса, выработка законодательно-нормативной базы, цензура и контроль содержания образования.

Новые тенденции развития дошкольного образования определили организационные и методические основы государственной системы подготовки специалистов-дошкольников. Была осуществлена разработка и реализация концепции профессионально-педагогической подготовки дошкольных работников в связи с потребностями практики и государственной политики.

Организационные и методологические положения подготовки кадров для системы дошкольного воспитания разрабатывались в соответствии с общими принципами профессионального образования, но с учетом специфики деятельности дошкольного педагога. Планомерное и целенаправленное развитие системы профессионального образования позволило создать преемственную многоуровневую систему профессионально-педагогической подготовки, осуществляемую в различных типах учебных учреждений. Вести подготовку специалистов дошкольного профиля разного уровня квалификации (воспитателей детских садов, организаторов дошкольного воспитания, преподавателей дошкольных дисциплин, научных работников) для регионов страны, обеспечивая научный подход к развитию системы дошкольных учреждений, разработке содержания дошкольного образования.

Согласно политическим установкам Наркомпроса были созданы «образцово-показательные учреждения», в том числе и по подготовке педагогов дошкольного воспитания. На развитие всей системы подготовки в стране оказывали ведущее влияние столичные вузы, причем и в этом процессе доминирующую роль играл 2 МГУ - МГПИ.

Второй МГУ (впоследствии МГПИ) стал ведущим вузом страны по подготовке высококвалифицированных кадров, осуществлявших организационную, регулятивную и контрольную функции в системе народного образования. Вуз стал не только учебным, но и научно-методическим центром СССР, претворяющим в действительность крупные педагогические проекты в стране. Именно в этом вузе разрабатывалась и проходила апробацию модель подготовки специалистов дошкольного профиля, предполагающая сочетание теории и практики, так как в дошкольном образовании были люди, которые совершенно не имели отношения к педагогике. Только 5 % людей имели высшее образование, около 76 % имели среднее образование.

В первые годы работы дошкольного отделения Второго МГУ определилось основное направление в подготовке специалистов дошкольного образования - это педагог - организатор, руководитель педагогического процесса. В 30-е годы диапазон дошкольной квалификации, даваемой на факультете МГПИ, расширился. Выпускникам, успешно выполнившим учебный план, присваивалась квалификация педагога - с правом работать в качестве преподавателя по циклу дошкольного воспитания, а также в качестве инструктора и организатора-методиста по учреждениям дошкольного воспитания, практического работника в образцовых дошкольных учреждениях. К 1926 году подготовку специалистов для дошкольного образования готовили в 23 педтехникумах. Подготовку специалистов дошкольного профиля обеспечивали такие структурные подразделения как: кафедра дошкольной педагогики, психолого-педагогические предметные комиссии, педагогические кабинеты, в том числе дошкольный, деканат дошкольного отделения, сектор заочного обучения. Учебный план, который был рассчитан на два года, включал в себя два основных раздела - профессионально-педагогический и общественно-политический. [48 с. 15].

Экспериментальные и теоретические разработки преподавателей кафедры дошкольной педагогики МГПИ послужили основой для программ детского сада и учреждений среднего специального и высшего образования педагогов дошкольного профиля, а также для учебно-методических пособий: учебников для студентов и практических работников. При непосредственном участии членов кафедры и студентов дошкольного отделения организовывались различные мероприятия по пропаганде дошкольного дела в стране.

Анализ историко-архивных материалов позволил нам установить, что коллектив педагогов дошкольного отделения, имея значительный опыт подготовки в вузе, искал методы, формы и способы организации учебного процесса, приемлемые в работе со студентами разного уровня общеобразовательной подготовки.

Читались спецкурсы, проводились практикумы.

В 30-е годы в основе учебного процесса был лабораторно-бригадный метод, который подвергся критике ведущими преподавателями педагогического факультета. [29 с. 113] В связи с решительным отказом преподавателей МГПИ от бригадно-лабораторного метода, как нецелесообразного в системе профессионального образования, стали применяться исследовательский, иллюстративный, лекционный, демонстративный и экскурсионный методы, а также формы лабораторных работ под руководством преподавателя: семинары, практикумы различного рода, самостоятельная работа студентов.

Неотъемлемой частью подготовки по дошкольной специальности являлась практика, которая была представлена следующими видами: летняя, учебная практика, в начале 30-х годов - практика в средних специальных учебных заведениях - в педтехникумах. Виды и содержание практики дошкольного отделения определялись в соответствии с общими задачами дошкольного дела.

Данная форма профессиональной подготовки постоянно дополнялась, совершенствовалась в связи с изменением требований к личностным и профессиональным качествам педагога дошкольного воспитания, с учетом связи практики и теории. У студентов формировали профессионально значимые умения и навыки. Включение студентов в процесс организации и работы летних площадок, «детских комнат и дежурных изб», способствовало с одной стороны пропаганде дошкольного дела в сельских районах страны, с другой формированию мотивационно-ценностного компонента профессиональной программы педагога. Самостоятельная работа студентов в регионах страны носила активный, практико-ориентированный характер.

Содержательно-теоретический компонент подготовки кадров для системы дошкольного воспитания разрабатывался в соответствии с общими принципами профессионального образования, но с учетом специфики деятельности дошкольного педагога.

Позитивными моментами организации учебного процесса в 20-30-е годы было формирование у студентов в ходе самостоятельной работы исследовательских, организаторских умений. Различные виды практики способствовали возникновению устойчивого интереса к профессии дошкольного педагога, накоплению позитивного опыта организации воспитательно-образовательной работы. Завершалось обучение сдачей государственных экзаменов. В 20-е годы студенты выполняли квалификационную дипломную работу.

Повышение государственных требований к квалификационному уровню практического работника, в том числе и дошкольного воспитания, определили новое направление в подготовке - через систему заочного обучения. Дошкольное отделение МГПИ стало одним из первых в стране осуществлять подготовку специалиста

дошкольного воспитания по заочной форме обучения.

С приходом советской власти были созданы предпосылки для создания государственной системы дошкольного воспитания в СССР. Задача «раскрепощения женщины» стала одним из социальных оснований для создания широкой сети детских дошкольных учреждений, доступных практически каждой семье. Эти учреждения были созданы для того, чтобы освободить женщину и уравнять ее в правах с мужчиной в обществе.

Проблема профессионализма педагогических кадров оставалась довольно долго острым вопросом вплоть до 1930 года. Большая часть кадров не соответствовали установленным требованиям к образованию, им не хватало опыта работы. Увеличение сети дошкольных учреждений требовало больше новых кадров. Но, к сожалению, ни педвузы, ни педтехникумы не могли никак решить эту проблему, поэтому курсы оставались основным средством получения образования и подготовки кадров для дошкольных учреждений.

Таким образом, знание и учет закономерностей исторического развития отечественного образования позволяет предотвратить нежелательные тенденции в возникновении и формировании концептуальных и организационных основ педагогической системы, исключает регрессивность и застой в сфере образования. Подготовка специалистов дошкольного воспитания обусловлена социально-экономическими условиями развития российского общества. Организационные и педагогические основы построения учебного процесса в различных типах учебных заведений имеют исторически повторяющиеся закономерности развития.

Список источников:

1. Грехнев, В. С. Философия образования: учебник для бакалавриата и магистратуры / В. С. Грехнев. — М.: Издательство Юрайт, 2017. — 311 с.
2. Каптерев П.Ф. Педагогические курсы для матерей и нянь. Воспитание и обучение. Ежемесячный педагогический листок. С-Пб. - 1893-№1-12. С. 2018
3. Дошкольное образование России в документах и материалах [Текст]: сборник действующих нормативно-правовых и программно-методических материалов / ред.-сост. Т.И. Оверчук. - М.: ГНОМ и Д.

Khomik Oksana*PhD in Pedagogy,**Associate Professor of the Department of Finance and Credit**Academy of Recreational Technologies and Law,**Lutsk, Ukraine****Kovalchuk Oksana****PhD in Pedagogy,**Associate Professor of the Department of Higher School Pedagogics**Technical College of Lutsk National Technical University****Tomaschuk Olena****Ph. D. in Pedagogical Sciences,**Associate Professor of the Department of Theory of Physical Education,**Fitness and Recreation, Lesia Ukrainka Eastern European National University**Lutsk, Ukraine****Savchuk Nadiya****PhD in Psychology,**Associate Professor of the Department of Higher School Pedagogics**Academy of Recreational Technologies and Law**Lutsk, Ukraine*

USE OF THE CISCO COLLABORATION MEETING ROOMS AT COLLABORATIVE EDUCATIONAL PROCESS OF HIGHER SCHOOL IN UKRAINE

Хомік Оксана Миколаївна*ПВНЗ «Академія рекреаційних технологій і права»**кандидат педагогічних наук, доцент,**доцент кафедри фінансів і кредиту****Ковальчук Оксана Миколаївна****Технічний коледж Луцького національного технічного університету**кандидат педагогічних наук, доцент,**старший викладач****Томашук Олена Григорівна****Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки**кандидат педагогічних наук, доцент,**доцент кафедри теорії фізичного виховання, фітнесу та рекреації****Савчук Надія Антонівна****ПВНЗ «Академія рекреаційних технологій і права»**кандидат психологічних наук, доцент,**доцент кафедри освітніх, педагогічних технологій*

ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСУ CISCO COLLABORATION MEETING ROOM ПІД ЧАС КОЛАБОРАТИВНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ

Abstract. The system of views on conducting collaborative activities in the educational process has been reviewed in the article. The advantages of collaborative training have been emphasized. The opinions of scientists on the problem of conducting collaborative classes in qualitatively new conditions of the information society have been highlighted. Various electronic platforms have been reviewed which can be used during collaborative training in higher education institutions and their characteristics have been presented. The main advantages of the Cisco Collaboration Meeting Rooms have been highlighted. The process of organizing and conducting a collaborative session using the Cisco Collaboration Meeting Rooms service has been presented. The results of the survey of students of higher educational institutions of Ukraine have been given who were present at online meeting on the effectiveness of the use of the Cisco Collaboration Meeting Rooms service in the educational process.

Анотація. У статті розглянуто систему поглядів на проведення колаборативних занять в освітньому процесі. Виділено переваги колаборативного навчання. Висвітлено думки учених на проблему проведення колаборативних занять в якісно нових умовах інформаційного суспільства. Розглянуто різноманітні електронні платформи, які можуть використовуватися під час колаборативного навчання у закладах вищої освіти та наведені їх характеристики. Підкреслено основні переваги сервісу Cisco Collaboration Meeting Room. Представлено процес організації та проведення колаборативного заняття з використанням сервісу Cisco Collaboration Meeting Room. Наведено результати анкетування студентів вищих закладів освіти України, які були присутні на онлайн-зустрічі щодо ефективності використання сервісу Cisco Collaboration Meeting Room в освітньому процесі.

Keywords: collaborative training, Cisco Collaboration Meeting Rooms, educational process, higher educational institutions.

Ключові слова: колаборативне навчання, Cisco Collaboration Meeting Room, освітній процес, заклади вищої освіти.

Introduction

Modern trends in the development of the world economy, the expansion of international, cultural and economic ties of Ukraine with other countries, the objective needs of business relations with foreign partners cause changes in all spheres of public life and in the system of higher education in particular. In connection with this, there is a need to modernize the professional training of future professionals through the profound knowledge of the basics of professional interaction; the establishment of the relationship of general cultural, professional, foreign language education and future professional activities; search for new constructive ideas to solve the problem of optimization and intensification of content, forms and methods of training.

Modernization of education is determined by the ability to design and simulate an educational process in a higher educational institution using various information technologies.

New information and communication technologies lead to a new world, where there are virtually no barriers to the creation, exchange and dissemination of knowledge. This is mainly due to the development of the Internet and new technologies that minimize the number of links in the path of knowledge from their creation to the embodiment of innovation.

Higher education institutions face a new challenge – to integrate students into this new space, providing access to relevant knowledge and technologies that are in demand in their future professional activity. In turn, educational technologies that allow conducting classes in cooperation with enterprises and organizations, namely collaborative training, begin to be actively used. According to the semantic meaning, the word “collaboration” means working together to achieve a common goal. This is a recursive process, when actors are set to cooperate with desire and aspiration, build consensus in achieving the results of the task [6]. In the process of such training, learners gain knowledge through an active joint search for information, discussion and understanding of the subject matter. Recently, collaborative training received a new interpretation in the context of e-learning (computer-supported collaborative training). In this sense, collaborative training provides the use of web services.

In this case, the question of the right choice of a web service for colloquial training with the involvement of practitioners is topical.

Collaborative education has British roots, based on English teachers’ work who has explored ways to help students acquire the experience of professionally oriented interaction by enhancing their activity in training [2].

The basis for collaborative training is the consensus which is formed on the cooperation of the members of the group, in contrast to the adversarial

principle that is characteristic of traditional pedagogy. This is a recursive process, when actors with desire and aspiration are set to cooperate, to build consensus in achieving the results of the task. Participants should be characterized by sufficient communicative and initiative. The relationship between the members of the cooperative group is determined by such characteristics as: democracy, equality, autonomy. Collaborative training, as a form of interaction during the educational process, requires from teachers team-working, teachers and students, as well as discussing plans and outcomes with a teacher as a moderator.

There are some advantages of collaborative training:

- the work in a group will help to avoid the risk of making an incorrect decision;
- at least four people work on the task, which reduces the probability of loss of important details;
- when working in a group, the conditions are created for a more complete realization of the intellectual potential of each of its members;
- the group stimulates its members to mutual help, support each other, responsibility not only for themselves but for the whole group;
- work in the group elaborates patience, readiness to submit to common interests, to accept the opinion of others, to honestly discuss [8].

Nowadays rapid development of the latest information technologies and their integration into all spheres of human life, the important task of higher educational institutions is to carry out collaborative training in new conditions of the information society. This causes the problem of finding new forms, methods and means of training, which will ensure the effective use of information and communication technologies and take into account the interests of modern science.

The analysis of scientific and pedagogical information testifies that various aspects of the use and application of educational platforms in the educational process of higher education became the subject of scientific research of many scholars.

So Bykov, Mencken, Pasi, Higgins, Russell, Thomas devoted their works to the use of virtual training platforms. In particular, Mencken, Pasi, Russell and Thomas observe that the use of innovative educational technologies allows increasing the intensity and efficiency of the learning process; creating the conditions for self-education and distance education, thus permitting the transition to continuous education; in conjunction with telecommunication technologies; solving the problem of access to new sources of diverse information.

Some theoretical and practical aspects of the application of innovative educational technologies have been highlighted in the works of Buckley, Biggs, Durdle, Cross, Meijger, Motoshnik-Pitrik, Remsden, Hennefin, Hill and others.

Problems of using Internet services of cloud technologies and social networks as educational technology in distance training have been studied in the works of such scholars as Barnes, Jill, Berger, Buchanan, Lane, Nijholt, Liyoshi, Kumar, Armbrust, Fox, Griffith, Subramanian, Sultan and others.

The advantages and disadvantages of ICT as a means of learning a foreign language were analyzed by [5;10;13].

Such well-known scientists as T. Bondarenko and O. Ageev highlighted the experience of using Google's cloud-based search services, including the placement of methodological materials in the Google Drive Cloud Storage, remote testing of student achievements based on the use of the form of the Docs.Google service, the management of the training process events for using the cloud-based Google Calendar service, creating a Google-based remote education system and placing all the necessary distance learning materials on it [1].

According to T. Yaschuk, the most optimal software product for the development of automated testing systems for distance learning is the ASP.Net Web design environment based on the Visual Basic programming language that is part of the Microsoft Visual Studio package. This platform allows testing for pre-selected disciplines and semester training, which should be thematic or final control [12].

An important interactive training tool for students with limited abilities is the Cisco WebEx Meeting Center, which, through the use of multimedia and feedback, gives the opportunity to be present at training sessions at a distance [3].

Many researches are devoted to the innovative component of the e-learning environment. Spanish scientists have created web-based laboratories for distance education [10] which help illustrate natural phenomena and processes without value and complex equipment. It is interesting to use Internet resources for forecasting final student assessments [13]. Moodle and social networking projects are becoming more widespread. Authors [11] point out that Facebook is an interesting interactive tool for training. Students feel safer and more comfortable with feedback from peers, communication with colleagues in a relaxed atmosphere.

Despite the availability of scientific works devoted to the problem of the use of information technologies in the educational process, the issue of using web services during collaborative training in higher education institutions of Ukraine remains insufficiently investigated, which determines the topicality of our research.

The following tasks were investigated according to the set goal:

- to characterize the possible information web services for conducting collaborative classes;
- to analyze the possibilities of the Cisco Collaboration Meeting Rooms service in the course of an online meeting of a specialist with students;
- to conduct a questionnaire for students of online meeting and to analyze their results;

- to analyze the effectiveness of using the Cisco Collaboration Meeting Rooms service in the educational process of higher education institutions.

Methodology of Research

The following methods, such as the analysis of philosophical, psychological and pedagogical, scientific and technical literature on the problem of the implementation of information technologies in the educational process of higher education institutions were used to analyze the possibilities of information services Moodle, ATutor, Claroline, Ilias, Docebo, and Cisco Collaboration Meeting Rooms.

The presentation of the algorithm for conducting on-line meeting with a specialist-student practitioner during a collaborative session took place using the Cisco Collaboration Meeting Rooms service. To do this, they used free access to the WebEx service for 14 days. The questionnaire for students of higher educational establishments of Ukraine was carried out.

The questionnaire for students of higher educational establishments of Ukraine, namely: Academy of Recreational Technologies and Law and Lesia Ukrainka Eastern European National University were held on the basis of the Academy of recreational technologies and law. The results of the survey of the students' present at online meeting made conclusions about the effectiveness of using the Cisco Collaboration Meeting Rooms service in the educational process of high school.

Results of Research

For organization of collaborative training in higher educational establishments different technologies can be used for delivering information online through the use of ICT by those who teach and those who study. As an example, the training platform Moodle, this is intended to unite teachers, administrators and students in a safe, secure and integrated system for creating personalized learning environment.

The main characteristics of the system are: extended functionality, low cost of implementation and the availability of embedded development tools and educational content editing, integration of various educational materials for different purposes and support of the international standard SCORM, modularity, comfort and simplicity of use, availability moodle.org website, which acts as a centralized source of information, discussions and collaboration among Moodle users.

A web-based learning management system ATutor is also widely known. ATutor is a Web-based Learning Management System (LMS). The software product is easy to install, to set up, and to maintain system administrators; teachers (instructors) can easily create and transfer teaching materials and run their online courses. As the system is modular, that is, it consists of separate functional units – modules, and it is opened for the modernization and expansion of functionality. ATutor system extends on the basis of GNU General Public License (GPL), which allows using, modifying and supplement the program.

Claroline is a training system that greatly simplifies the deployment of online classroom or the organization of student work in the Internet. Use of this app helps teachers to create a course description, to publish multimedia documents, to prepare online exercises, to administrate the wiki and forum, to give home tasks, to send messages, to revise statistics of students' courses using. The system has a very laconic, convenient, user-friendly interface.

The ILIAS platform supports content management functions, online exercises, questionnaire, chat, forum. The advantage of this system is its standard and also complex identification set up. It has a strong test module, the ability to limit access to the materials by the tasks' results, the export of the material for viewing on a local machine. The system has a concise interface, quite clear to users of all groups – the administrator, teacher and student.

Docebo is a multipurpose environment that is even hard to attribute to a specific system. This is modern educational system that supports SCORM2004 and content management system with its frameworks and functions and a system of electronic commerce. It is configured to support multiple training models (self, mixed, collaborative, social training).

The listed software products are basically free, easy to install and to setup. However, their installation and support requires system administrators and qualified users.

Collaboration Meeting Rooms, as a new solution in WebEx's portfolio services, can be an effective platform for collaborative training. WebEx offers the best on-market tools for organizing audio and video conferences with screen sharing functions and chat. WebEx services can solve such tasks as: training and brainstorming with the participation of territorially distributed colleagues, clients and partners; conducting webinars; distance demonstration of new software solutions of any complexity; the support for users who are at distance from the place of conducting classes, workshops; the creation of high-grade educational videos due to the possibility of recording everything that is happening during the classes, workshops. At the same time, all participants in the training process are always provided with such convenient and practical tools as: sharing the desktop, keyboard and mouse, MS Office documents and other applications; chat and instant messaging; web session record; voting; annotation tools.

The Collaboration Meeting Rooms service allows conducting collaborative training using not only personal computers, mobile devices, landline telephones, but also with video terminals and software clients that support the SIP - setup. Working with the

Collaboration Meeting Rooms, you can easily and quickly renew documents, presentations, work on shared content with participants in the training process, regardless of their placement. This service allows collaborative training with invitees from the whole world, using a variety of devices. It reduces business travel expenses, since you can interact with colleagues without leaving your workplace; provides access for all participants in the training process to the class at any time. Work and document changes are carried out in real time.

The advantages of Collaboration Meeting Rooms are: large scale (up to 25 SIP terminals and software clients, up to 500 video points of the WebEx Meeting Center, up to 500 WebEx Meeting Center audio telephony points); the use of landline telephones (telephony is supported by the company's own forces); the integration with Lync, Jabber; the efficient use of resources through collaborative tools; the uninterrupted work of the Collaboration Meeting Rooms at the expense of 16 date centers around the world; the own technical support for WebEx / CMR clients 24x7; the exchange of information with territorially distributed teams; high definition of audio and video; secure data transfer using AES 12bit encryption; free pilot with CTI engineer support throughout the test cycle and no travel costs.

An important advantage of the Cisco Collaboration Meeting Rooms service is that it provides an opportunity for a collaborative activity with a guest in a personal, always accessible virtual meeting place quickly at any time. This platform allows creating instant appointments, when necessary, to add a third person to a conversation or to start a new meeting. It should be noted that such service is payable, but its affordable value is justified by good results and allows future specialists to be present at a specialist's lesson of their specialty.

To demonstrate the effectiveness of using the Cisco Collaboration Meeting Rooms service, the specialist of computer academy "SHAG" in Ukraine, Alexander Linchuk, was invited to conduct a pilot lesson. During the time of conducting the lesson, he was at his workplace. The algorithm of such a collaborative lesson was as follows. Firstly, it was necessary to schedule a meeting. On the "Upcoming Meeting" tab, we chose the "Schedule Meeting" panel. In this tab we put the subject of the lesson, for example "Conducting practical lesson with a specialist of the computer academy "SHAG" Alexander Lynchuk", date and time of its conducting, duration and possible options for solving the issues. After that, the e-mail address of the teacher who organized the class was introduced (Fig. 1).

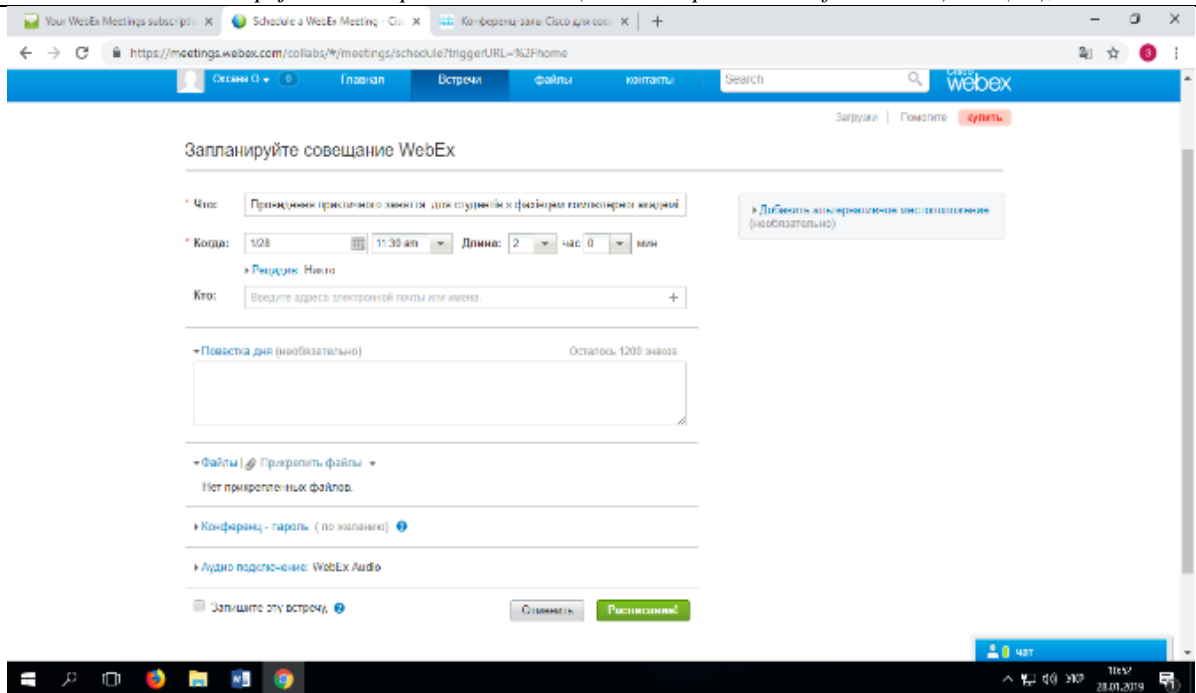

Figure 1. A view of the window in which the planning of the meeting is carried out

After the meeting was scheduled, the participants of the meeting were invited. Among those invited in our case were Alexander Linchuk and students of higher education institutions in Ukraine, including students who could not be present in the classroom at that moment at valid reasons and students with limited

abilities. To do this, in the “Who’s invited” panel, their e-mail addresses were entered.

After conducting these operations, the training meeting was considered planned.

Attendees of the educational process were received messages at the e-mails about the meeting and the right time they joined it (Fig. 2).

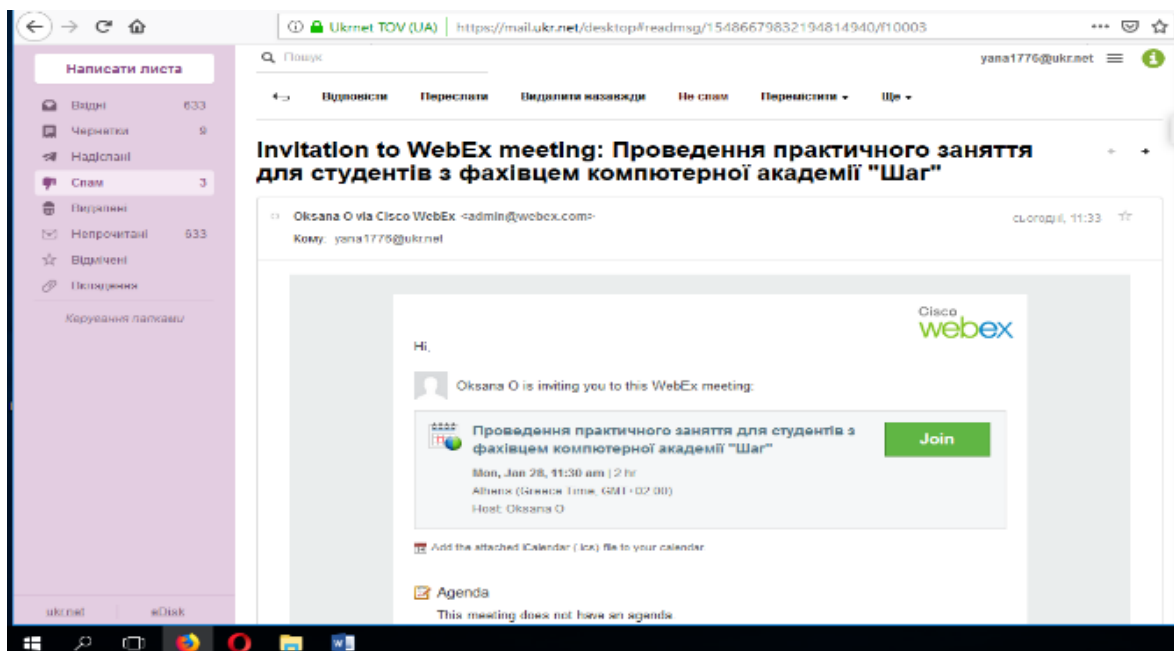

Figure 2. View of the window of the invited participant in the training lesson

At the scheduled time, all the participants joined the educational process and after that there was an educational process.

All participants of the educational process were provided with reliable and clear sound transmission in telephone mode or through VoIP setup. The sponsor of the educational process was given the opportunity to

record lessons and to store those records for reviewing and using them with a network-based recording function. In addition, the sponsor of the educational process has the ability to broadcast it in streaming mode during an interactive lesson. The recording reflects all aspects of the training session, including sound, data, videos, and comments.

After the lesson, we conducted a questionnaire for the students from Academy of Recreational Technologies and Law and Lesia Ukrainka Eastern European National University, who attended online meeting as to the effectiveness of using the Collaboration Meeting Rooms service in the educational process.

The results of the conducted questionnaire indicate that among 42 students, 38 respondents consider effective the use of the Collaboration Meeting Rooms in the educational process of higher education institutions that is, 90.5%; 3 students – ineffective that is, 7.1%; 1 respondent – ineffective, that is, 2.4% (Fig. 3).

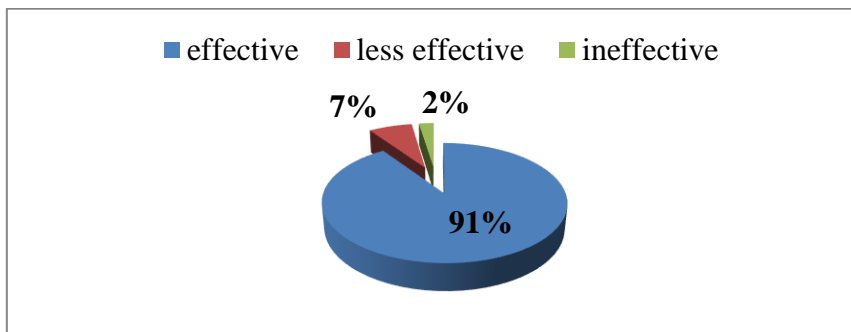

Figure 3. Distribution of students' answers on the effectiveness of using the Collaboration Meeting Rooms service in the educational process of higher education institutions (%)

Discussion

Having analyzed the electronic services of the modern Internet, namely: Moodle, ATutor, Claroline, Ilias, Doceb, it can be grounded that the described components are implemented by powerful corporations and are basically free, easy to install and setup. However, their installation and support requires system administrators and qualified users, requiring additional financial costs from the establishment.

Cisco products are the most relevant to the requirements for such services, due to a wide range of features and availability (Figure 1-5). Nowadays, Cisco annually has more than 6 billion minutes of online meetings. In 2018, more than 1000 options were added to Cisco.

An important feature of the Cisco Collaboration Meeting Rooms service during the scheduling of the meeting is that it allows marking not only the theme of a collaborative lesson but also the key points of discussion. After the frenzied rhythm of the working day, a specialist who conducts lesson often forgets about its topic. Therefore, by sending an invitation to all the participants of the meeting, the topic of the lesson can specify the key points of the discussion, and all participants will come to the lesson with a clear idea of the topic and possible solving options.

The Cisco Collaboration Meeting Rooms service provides the opportunity for meeting participants at any place, at any time, and from any device. It allows participants in the training process to attend classes even while on the road, in the park. To do this, simply download the WebEX application in advance.

The positive point of the Cisco Collaboration Meeting Rooms service is that it reduces user engagement in routine processes, since it owns tools for recording jobs and sharing one another with edited files. In order not to forget any ideas and points of the decision of the set tasks, at the beginning of the online meeting you need to use the "Record" button (Fig. 1). This will help to make the correct lesson protocol, view

the meeting later or share it with anyone who skipped it.

The reasonability of using the Cisco Collaboration Meeting Rooms service in the educational process is testified by students' questioning who was present at online meeting (Figure 3). Almost all interviewed students (90.5%), consider the Cisco Collaboration Meeting Rooms to be effective for conducting training sessions.

Conclusions

1. Collaborative training is characterized by participants' activity in the educational process. They are ready with the desire and aspirations to cooperate, to build consensus in achieving the results of the task.

2. Conducting training sessions in higher education institutions with the involvement of practitioners suggests the use of web services.

3. Among the collaborative training services, Moodle, ATutor, Claroline, Ilias, Docebo, Cisco Collaboration Meeting Rooms have to be underlined.

4. The Cisco Collaboration Meeting Rooms is an effective platform for collaborative activities in higher education institutions. The main advantages of which are large-scale, the possibility of using fixed phones; integration with Lync, Jabber; efficient use of resources through collaborative tools; own technical customer support; exchange of information with territorially distributed teams; high definition of audio and video; secure data transfer using AES 12bit encryption; lack of travel expenses.

5. The effectiveness of using the Cisco Collaboration Meeting Rooms service is evidenced by the by students' questioning of higher educational institutions of Ukraine who took part in a probation session with the involvement of a specialist-practitioner.

References:

1. Bondarenko S. Ahieieva O. Formation of distance educational system based on cloud services of search system Google / S.Bondarenko, O. Ahieieva.

- Scientific Seminar. – 2016. – p.p.14-15. <http://ivet-ua.science/>
2. Gilles R., Adrian F. Collaborative Learning: The social and intellectual Outcomes of Learning in Groups. London: Farmer Press, 2003.
 3. Khomik O. The Service CISCO WEBEX MEETING CENTER as interactive Learning Tool for Students with limited Abilities / O. Khomik, O.Tomaschuk, N. Savchuk, Technologies and Learning Tools. - 2018 Vol 65, p.p. 223-235 No 3. <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1959/1340>.
 4. L. delaTorre, M. Guinaldo, R. Heradio, and S. Dormido. "The ball and beam system: a case study of virtual and remote lab enhancement with Moodle", Toappearin IEEE Transactions on Industrial Informatics, vol. 11, no. 4, pp. 934-945, Aug. 2015. doi: 10.1109/TII.2015.2443721.
 5. Cynthia Lee, "Use of computer technology for English language learning: do learning styles, gender, and age matter?" Computer Assisted Language Learning. – 2016. Vol. 29, Issue 5, p. 1035–1051.
 6. Leshchenko M. Collaborative Approach to the Development of ICT Teachers' and Students' Competences at Swedish General Education Institutions/ M. Leshchenko, I. Kapustian. – Technologies and Learning Tools. – 2012. - №5 (31). <http://www.journal.iitta.gov.ua>.
 7. Petrovic N. "Facebook vs. Moodle: What do students really think?", N. Petrovic, V. Jeremic, M.Cirovic, Z.Radojicic, N. Milenkovic / International Conference on Information Communication Technologies in Education (ICICTE). – 2013, pp. 413-421.
 8. Polat Ye. Modern pedagogical and information technologies in the education system/ Ye.Polat, M.Bukharkyna. - «Akademiia», - 2010. 3 yzd, , 368 p.
 9. Romero O C. "Web usage mining for predicting final marks of students that use moodle courses"/. – O. C. Romero, P. G Espejo, A. Zafra, J. R Romero, and S. Ventura, Computer Applications in Engineering Education. – 2013. – vol. 21, no. 1, pp. 135-146,. doi: 10.1002/cae.20456.
 10. Saeed Ya. "The Effect of Using Computer Technology on English Language Teachers' Performance"/. Ya. Saeed, SUST Journal of Humanities, Vol. 1, p. 64-79, 2015.
 11. Solanki D., Shyamlee Phil M. (2012). "Use of Technology in English Language Teaching and Learning" An Analysis, International Conference on Language, Medias and Culture IPEDR, Vol. 33, 2012, p. 150 – 156.
 12. Yashchuk T. The technology of creating an automated testing system for distance learning in the ASP.Net environment./ T. Yashchuk. – 2016. Scientific Seminar. – pp.46-47. <http://ivet-ua.science/>.
 13. Zhen Z. "The Use of Multimedia in English Teaching"/Z. Zhen, US-China Foreign Language, Vol. 14, №. 3, p. 182-189, 2016, doi:10.17265/1539-8080/2016.03.002

Shevchenko L.M.,

postgraduate student

Alexander Dovzhenko Hlukhiv

National Pedagogical University,

IMPLEMENTATION OF THE PROFESSIONAL TRAINING MODEL FOR FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS, BASED ON CLOUD TECHNOLOGIES

Шевченко Людмила Миколаївна,

аспірантка Глухівського національного

педагогічного університету

імені Олександра Довженка

РЕАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ, ЩО БАЗУЄТЬСЯ НА ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ

Summary. The article deals with article discusses the possibilities and practical application of cloud technologies in the educational process. The practical implementation of the model of professional training of future primary school teachers with the use of cloud technologies in the process of studying special disciplines is considered. The questions of the feasibility of using such technologies to implement this model are explored. The application of G Suite for Education Platform for studying special disciplines is shown. The organization of interaction of participants of the educational process by means of cloud technologies is considered.

Анотація. У статті розглядаються можливості та практичне застосування хмарних технологій у освітньому процесі. Розглянута практична реалізація моделі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи із застосуванням хмарних технологій у процесі вивчення фахових дисциплін. Розкриваються питання доцільності застосування таких технологій для реалізації даної моделі. Наведене застосування платформи G Suite for Education при вивченні фахових дисциплін. Розглянута організація взаємодії учасників освітнього процесу засобами хмарних технологій.

Keywords: *Cloud Technologies, Cloud Services, G Suite for Education, Google Drive, Google Clasroom, Google Sites, Gmail, Google Calendar, Google+ Hangouts.*

Ключові слова: хмарні технології, хмарні сервіси, G Suite for Education, Диск Google, Google Classroom, сайти Google, Gmail, Календар Google, Google+ Hangouts.

Постановка проблеми. У сучасних умовах особливо актуально організувати навчальний процес так, щоб результатом були формування системи життєво важливих, необхідних на практиці знань і вмій та успішна адаптація до сучасного ринку праці. Частина закладів професійної освіти динамічно розвивається та прагне до змін. Реформа професійної освіти сприяє економічному розвитку й зростанню конкурентноспроможності України[3].

Система професійної (професійно-технічної) освіти спроможна до реформування й розвитку з урахуванням того, що існує законодавче підґрунтя - Закон України "Про освіту", Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988, та Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 лютого 2018 р. № 660[3].

Усе більш затребуваними стають хмарні технології. Обсяг їх використання збільшується щороку. Являючи собою технології обробки інформації за допомогою розподілених онлайн-сервісів (хмарних сховищ і онлайн-додатків), хмарні технології забезпечують доступ до інформації, яка зберігається в «хмарах» з будь-якого місця та пристрою. До переваг таких технологій можна віднести:

- безкоштовне використання різноманітних додатків для обробки інформації (текстові й табличні редактори, графічні редактори, редактори презентацій);
- механізми індивідуальної та колективної роботи (календарі, групи, доступи до даних);
- швидкий обмін інформацією з будь-якою кількістю користувачів (розсилки, форуми, спільноти).

Таким чином, виникає проблема вибору викладачем оптимального способу організації та забезпечення інформаційної підтримки своєї дисципліни й розумного використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у навчальній роботі зі студентами з урахуванням тенденцій їх удосконалення. Це спонукає дослідити дієвість та раціональність застосування хмарних технологій в освітньому процесі та можливість реалізації моделі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи на їх основі.

Під час аналізу останніх публікацій з цієї теми були розглянуті роботи вітчизняних учених В. Бикова, Н. Морзе, О. Кузьмінської, З. Сейдаметової, С. Сейтвелієвої, М. Шишкіної, М. Жалдака, Н. Солопової, О. Спіріна, О. Брискіної, Н. Диканської, С. Ісакова, О. Разінкіної, Л. Шевцової, С. Литвинової, Ю. Триус, М. Шишкіної.

Проблеми використання хмарних технологій в освітньому процесі висвітлені в працях Н. Бахмат, А. Газейкіної, Ю. Дюлічевої, І. Іванова, М. Кадемія, В. Кобися, Н. Морзе, Л. Рождественської, З. Сайдаметової.

Утім, аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що практичне використання хмарних технологій у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи нині залишається недостатньо дослідженим.

Метою статті є обґрунтування можливостей та доцільності практичної реалізації моделі застосування хмарних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу. Метою Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року є проведення реформи професійної (професійно-технічної) освіти, що забезпечить виконання базових завдань.[3]

Сучасне суспільство потребує випускника закладу професійної освіти, який буде відповідати новому іміджу. Реформа сприятиме формуванню всебічно розвиненої особистості, здатної до вибору індивідуальної освітньої траєкторії, навчання протягом усього життя, розвитку професійної кар'єри, підприємництва та самозайнятості. Випускник повинен бути фахівцем конкурентноспроможним та мобільним на ринку праці, відповідальним за результати власної діяльності.

У цій ситуації змінюються вимоги до професійної підготовки майбутнього фахівця, здатність якого працювати з інформацією в глобальних комп'ютерних мережах (загальна компетенція) повинна включати в себе:

- уміння зберігати інформацію в «хмарах», забезпечувати доступ до неї різними користувачам з різними правами й синхронізувати «хмари» з файловою системою використовуваного пристрою (комп'ютера, планшета, телефона);
- навички роботи з онлайн-додатками, файлами різних форматів, навички їх конвертації з одного виду в інший, забезпечення можливості скачування файлів або встановлення заборони на нього для сторонніх осіб;
- навички мережевої колективної роботи (над загальними документами) і роботи в групі в різних ролях (власник, менеджер, учасник), уміння використовувати мережеві планувальники індивідуальної та колективної роботи;
- досвід різнопланової мережевої комунікаційної взаємодії, розсилки матеріалів по мережах, збору необхідної інформації в мережі;
- уміння побудови елементарних сайтів і вікі-систем.

Вирішенням цього питання, на нашу думку, є використання спеціалізованого хмарного середовища G Suite for Education.

Практична реалізація моделі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи із застосуванням хмарних технологій у процесі вивчення фахових дисциплін вимагає визначення набору її оптимальних компонентів та встановлення зв'язків між ними в межах навчального середовища.

Орієнтуючись на моделі змішаного навчання, розглянемо організацію взаємодії учасників освітнього процесу засобами хмарних технологій. Інтенсифікація освітнього процесу при їх застосуванні спостерігається в організації управління навчальним процесом на рівні дисципліни (модуля). Також відбувається розвиток інформаційно-цифрової компетентності студентів, у тому числі вироблення навичок самостійного опрацювання інформації й розвитку потреби в самоосвіті, освоєнні нових способів діяльності та формуванні готовності до використання подібних технологій у подальшій професійній діяльності.

За умови впровадження хмарних технологій в освітній процес необхідно враховувати такі групи вимог[4].

1. Загальні вимоги:

- можливість ефективного управління діяльністю студента під час вивчення дисципліни;
- стимулювання навчально-пізнавальної діяльності;
- раціональне поєднання технологій подання матеріалу;
- забезпечення різних форм занять на основі комунікаційних технологій.

2. Вимоги до змісту:

- відповідність освітнім стандартам, достатність обсягу, актуальність і новизна матеріалу;
- системність; цілісність; фактографічна, практична змістовність; культурологічна складова;
- чітка логіка викладу теоретичного матеріалу, чіткість постановки завдань;
- використання різних методів і засобів активізації пізнавальної діяльності студента.

3. Вимоги до структури: повинні бути представлені блоки для реалізації якісного навчального процесу.

Інформаційно-змістовий блок.

Інформаційний підблок містить складові: відомості про курс (тема); терміни, графіки вивчення; форми звітності; консультації.

У змістовий входять: навчальні плани, програми; навчальні посібники; плани семінарів; теми творчих робіт; методичні рекомендації.

Контрольно-комунікативний блок. Сюди відносять наступне: системи тестування з реалізацією зворотнього зв'язку; питання для самоконтролю, підготовки до заліків та іспитів; інформацію про критерії оцінювання.

Корекційно-узагальнюючий блок містить результати навчальної роботи студентів.

Під час навчання необхідно впроваджувати різні форми організації занять: лекції, семінари, контрольні роботи, лабораторні роботи, самопідготовку та інші. Необхідно організувати блоки для визначення цілей, для довідкових матеріалів, матеріалів для навчання, контролю та можливостей комунікації.

Інструктивний блок містить цілі курсу, організаційні питання його вивчення.

До інформаційного блоку входять довідкові матеріали з курсу; завдання, спрямовані на засвоєння та осмислення матеріалу курсу.

Блок моніторингу успішності – це контроль результатів навчання (тести, анкетування).

Комунікативний блок призначений для вирішення дидактичних завдань.

Розробка хмарного середовища навчання здійснюється відповідно до вимог психолого-педагогічного, дидактичного, методичного та технологічного характеру; урахується специфіка предметного змісту й особливостей навчальної діяльності. Інформаційний блок повинен відображати цілі й завдання навчання.

Розглядаючи методичну складову, ми передбачаємо можливості застосування хмарних сервісів для реалізації викладачем на їх основі електронних лекцій, семінарських та практичних занять, самостійного опрацювання навчальних матеріалів. Навчання за допомогою хмарних технологій зумовлює вибір таких засобів, які не тільки надають електронні ресурси, а й до певної міри мають можливість організації та керування навчальною діяльністю.

Комунікативний компонент призначений для забезпечення освітніх комунікацій. Доступ до навчальних матеріалів повинен бути здійснений з урахуванням наступних вимог:

- ідентифікація суб'єкта;
- прямий і зворотній зв'язок між учасниками освітнього процесу;
- оперативний віддалений доступ до освітніх ресурсів в режимах on-line та off-line, синхронно й асинхронно;
- інформування про зміни освітніх ресурсів, час здачі звітності тощо.

Ідентифікація учасників процесу навчання дозволяє розмежовувати права доступу до освітніх об'єктів, чітко визначати ступінь включеності студентів у певні види робіт.

Розглядаючи різну кількість учасників комунікацій, виділяють їх типи: «до одного», «один всім», «один з одним», «все з одним», «все з усіма» [7].

Значений компонент реалізуємо на основі сервісів Google (Blogger, Google Drive, Gmail, Google Talk, Google+).

Указані компоненти взаємопов'язані. Але для активнішої комунікації між учасниками освітнього процесу використовуємо Google Classroom.

Незважаючи на складності, пов'язані з розробкою середовища навчання на базі хмарних

технологій (наприклад, недовік часу у викладачів), реалізуються такі можливості:

- забезпечення зворотного зв'язку між викладачем і студентами;
- доступність і візуалізація навчальної інформації (як в режимі on-line, так і в автономному режимі);
- зберігання великих обсягів даних різних форматів;
- створення нових форм навчального процесу (групова віддалена робота в реальному часі);
- можливість проведення проміжної діагностики навченості студентів;
- активізація пізнавальної діяльності студентів;
- підвищення мотивації на освоєння засобів і методів обробки інформації для подальшого їх застосування у професійній діяльності;
- розвиток особистості студента, підготовка його до самостійної діяльності в умовах інформаційного суспільства, розвиток його комунікативних здібностей.

Практична реалізація навчального середовища, що дозволяє поєднувати традиційні засоби й методи навчання з інноваційними, після розгляду можливих сервісів, оцінки їх функціональності й дидактичних можливостей, заснована на наборі деяких інструментів, які пропонує компанія Google (Диск Google, Google Classroom, сайти Google, Gmail, Календар Google, Google+ Hangouts). Вказані сервіси підтримують всі операційні системи, висувають мінімальні вимоги до апаратного та програмного забезпечення і є безкоштовними. Вони мають високий ступінь інтерактивності і можуть бути використані в подальшій професійній діяльності.

Найперший сервіс, який необхідно використати для організації середовища навчання - це Сервіс Gmail[9]. Він забезпечує стандартні операції в роботі з поштовою скринькою (читання, написання та надсилання листів, миттєвий пошук потрібних повідомлень і т.п.), розширюючи їх ряд, наприклад, можливістю проведення відеоконференцій (Google Hangouts) і обміном миттєвими повідомленнями (інструмент Google Talk). Крім цього, передбачено блокування спаму, зберігання листів відразу в декількох папках. Пошта Gmail доступна в off-line (додаток Gmail Offline). Таким чином, поштовий сервіс Gmail є сполучною ланкою, що дозволяє здійснювати гнучку взаємодію між учасниками освітнього процесу.

Google + Hangouts - сервіс відеоспілкування, який пов'язаний з YouTube. Hangouts дозволяє кожному користувачеві дивитися відео в режимі реального часу й ставити питання в текстовому чаті. Мережеві семінари-вебінари, організовані за допомогою названого сервісу, дозволяють викладачеві проводити навчальні заняття таких видів: читання лекцій, практичні та лабораторні роботи, семінари. Причому в цьому режимі

створюється ефект присутності та інтерактивної взаємодії з негайним зворотнім зв'язком. Студенти оперативно отримують консультації щодо навчального матеріалу й самостійної пізнавальної діяльності. Практично всі види навчальних аудиторних занять, використовуваних в традиційному очному навчанні, можуть бути реалізовані у формі вебінарів для студентів, які не відвідали їх за якимись причинами. Google + Hangouts надає можливість спільної роботи з документами, презентаціями, таблицями, діаграмами. Після проведення вебінару запис доступний для повторного прослуховування.

YouTube надає такі можливості, як реєстрація через акаунт Gmail, завантаження власних відеозаписів і перегляд чужих. Це найбільший у світі відеохостинг, на який викладач має можливість завантажити будь-яке відео (зрозуміло, дотримуючись авторських прав). Є можливість конвертувати відео, створювати власне відео, завантажувати існуючі навчальні відео на власний комп'ютер, створювати власне відео для навчання.

Календар Google - це web-інструмент планування певних заходів і управління ними. У ході освітнього процесу за його допомогою можна проектувати розклад навчальних занять, консультацій, графік проведення конференцій, працювати з нагадуваннями про контрольні (залікові) тижні, про терміни здачі курсових робіт, звітів, рефератів[5]. Зазначений сервіс передбачає такі можливості: вказівки часу зустрічі (з вибором зручного для всіх учасників), повторення подій, нагадувань, запрошення інших учасників, надсилання на їх поштову скриньку повідомлення (з автоматичним відображенням у Календарі його прийняття або відхилення), створення необмеженої кількості календарів, потужної системи внутрішнього пошуку. Система розподілу прав доступу до Календаря гарантує безпеку під час роботи з інформацією особистого характеру й дозволяє працювати з певним календарем групі осіб (загальний календар). Календар Google може бути легко розміщений на web-сайті, на блогах. Є можливість повідомлення про захід за допомогою SMS, електронної пошти, спливаючих вікон. У разі, коли викладачеві необхідно отримати зведення щодо попереднього навчального періоду або список майбутніх заходів, їх можна роздруковувати / зберігати в PDF (календар, будь-який режим перегляду). Іноді викладачеві доводиться планувати майбутні заходи спільно зі студентами, у цьому випадку відкривається доступ до календаря для учасників заходу. Таку можливість можна використовувати, коли необхідно стежити за розвитком проєкту, виконуваного групою студентів. Таким чином, Календар Google - ще один корисний інструмент, який дозволяє більш ефективно планувати різні заходи у сфері освіти й керувати ними.

Диск Google - сервіс, за допомогою інструментарію якого можна працювати з текстовими документами, електронними

таблицями, презентаціями, а також, встановивши додаток на комп'ютері, можете створювати їх в режимі реального часу з будь-якого пристрою, що підтримує можливість виходу в Інтернет і в автономному режимі.

Особливо варто виділити можливість обробки одного документа декількома користувачами одночасно, що може бути використано під час роботи над груповими проектами на всіх формах навчання. За умови групової роботи можна переглядати всі зміни, внесені співавторами, обговорення змін можливе в чаті з самого документа.

Робота може бути організована не тільки за допомогою вказаних додатків. Є можливість приєднати до Діску програми, які можуть бути необхідні для специфіки вивчення будь-якого предмету.

Сервіс сайту Google - конструктор сайтів (на основі шаблонів) з можливістю публікації і вбудовування в них документів, календарів, зображень, відео. Мета застосування сервісу - організація єдиного навчального Інтернет-простору, при цьому досвід програмування не потрібен. Зосередження на сайті інших інструментів, посилань на них дозволяє структурувати й систематизувати освітні ресурси, реалізувати на їх основі інтерактивну взаємодію. Доступ студентів до даних сайту може бути забезпечений у найпростішому випадку за допомогою переходу за посиланням (використано налаштування «Будь-який користувач, що володіє посиланням»).

Доступ до такого середовища навчання в будь-який час доби у будь-якому місці передбачає можливість виходу в Інтернет, наявність ПК (ноутбука, планшета або інших мобільних пристроїв), створення аккаунта в Google. Також для реалізації всіх особливостей краще використовувати браузер Google Chrome.

Ще один сервіс, який об'єднує корисні ресурси Google та організований спеціально для навчання - це Google Classroom. Викладачу він надає такі можливості:

- створити свій клас / курс;
- організувати запис студентів на курс;
- ділитися зі студентами необхідним навчальним матеріалом;
- пропонувати завдання для студентів;
- оцінювати виконані завдання стежити за їх прогресом студентів;
- організувати спілкування студентів.

У студента теж своє персональне навчальне середовище, у якому за умови приєднання до класу надані такі можливості:

- користуватись необхідним навчальним матеріалом курсу;
- виконувати запропоновані завдання;
- мати доступ до матеріалів та завдань у будь-який зручний час;
- отримувати оцінки за завдання студентів та стежити за прогресом;

- спілкуватись із викладачем та студентами групи.

Мета використання Google Classroom - організація єдиного простору для навчання, при цьому налаштування створюваного курсу інтуїтивно зрозуміле.

Серед переваг сервісу таке:

- можливість перевіряти знання студентів та стежити за прогресом навчання;
- безоплатність та доступність;
- можливість запрошувати до 20 викладачів для проведення навчального курсу;
- зберігання всіх матеріалів курсу на Google Діску, у тому числі завдань, виконаних студентами;
- можливість комунікації між викладачем та студентами, між студентами. Учасники навчального процесу можуть переглядати завдання, залишати свої коментарі та ставити запитання.

Google Classroom має інтеграцію з Google Діском, Документами, Календарем, Формами і Gmail.

Передбачений набір сервісів сприяє реалізації поставлених завдань та має такі характеристики:

- адаптивність як урахування особливостей конкретної особистості;
- ефективність (характеристика педагогічних властивостей системи, тобто відображення програми навчального курсу; глибина трактування навчального матеріалу; ступінь засвоєності навчального матеріалу; інтенсифікація праці викладачів і студентів; наявність методичного забезпечення; можливість контролю);
- інтелектуальність як можливість формування індивідуальної стратегії і тактики навчання;
- комфортність, тобто зручність використання;
- сучасність (наявність сучасних засобів підвищення наочності досліджуваного матеріалу, засобів спілкування з викладачем та іншими студентами);
- розподіленість (далекодія та масовість).

Крім цього, можливо передбачити спільне використання названих сервісів і систем управління навчанням. Це дозволить підвищити активність за умови групової роботи та уникнути логіки репродуктивного підходу в організації навчальної діяльності, коли студенти в основному відтворюють інформацію, надану викладачем.

Описане застосування платформи G Suite for Education під час вивчення фахових дисциплін у професійній підготовці майбутніх учителів дозволяє зробити **висновки**.

По-перше, а основі платформи можливе розгортання повноцінного хмарного навчального середовища, яке має гнучку систему персональних налаштувань для викладача і в той же час загальні прийоми і правила використання.

По-друге, особливістю є те, що, крім ресурсної, комунікаційної та організаційної функцій, є можливість забезпечити функцію інструментальну. Передбачена можливість використання як вбудованих, так і суміжних з Google онлайн-сервісів, необхідних для виконання навчальних завдань. В умовах високої вартості ліцензійного програмного забезпечення в освітніх установах створюються умови освоєння сучасних додатків і програмних систем без їх інсталяції на стаціонарні комп'ютери.

По-третє, передбачені технології взаємодії користувачів створюють передумову для розвитку й застосування методів колаборативного й кооперативного навчання, таких необхідних для професійної підготовки фахівців.

По-четверте, забезпечується природна підтримка різних технічних пристроїв (кросплатформеність) і різних форматів репрезентації навчальних матеріалів. Це, у свою чергу, дозволяє викладачеві без будь-яких додаткових зусиль використовувати у своїй роботі елементи мобільного навчання.

По-п'яте, у виділеному домені Google користувачі поділяються тільки на два типи: адміністратор і користувач (без поділу «викладач» і «студент»). При цьому права всіх користувачів однакові. Виділяється лише користувач - автор курсу, у нього є права редагування курсу й налаштувань порядку його освоєння. Однак у ролі такого автора курсу може виступити й студент. Це створює перспективи для формування ІКТ-компетентностей майбутніх педагогів: вони отримують можливість створювати власні навчальні курси й відпрацьовувати методику їх використання в роботі з студентами в рамках педагогічної практики, курсових та випускних робіт, магістерських дисертацій.

Отже, здійснене дослідження свідчить про безперечну доцільність застосування хмарних технологій для реалізації моделі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бовтрук Н.С. Формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів технологій у процесі навчання фахових дисциплін з використанням інформаційнокомунікаційних технологій [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Н. С. Бовтрук ; наук. кер. С.М. Яшанов; Національний пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2017. – 222 с.

2. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі :

Навчальний посібник / Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. / – Вінниця, ТОВ «Планер». - 2011. – 220 с.

3. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти “Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта” на період до 2027 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 р. № 419-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80>

4. Проектування хмаро орієнтованого навчального середовища загальноосвітнього навчального закладу : монографія / С. Г. Литвинова – Київ. : ЦП «Компринт», 2016. – 354 с.

5. Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м.Львів, 21–22 грудня 2018 року). – У 2-х частинах. – Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2018. – Ч. 1. – 144 с.

6. Спірін О. М. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності бакалаврів інформатики щодо використання хмаро орієнтованого навчального середовища. Інформаційні технології і засоби навчання. 2019. № 4 (72). 2019 [Електронний ресурс] / О. М. Спірін. – Режим доступу до журналу: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3262>.

7. Хмарні технології в освіті: матеріали Всеукраїнського науковометодичного Інтернет-семінару (Кривий Ріг – Київ – Черкаси – Харків, 21 грудня 2012 р.). – Кривий Ріг : Видавничий відділ КМІ, 2012. – 173 с.

8. Хміль Н.А. Формування професійної готовності майбутніх педагогів до застосування хмарних технологій у навчально-виховному процесі – потреба сучасності / Н.А. Хміль // Научные труды SWorld. – Вип. 2(39). Том 11. – Иваново: Научный мир, 2015. – С. 33 – 36.

9. Шевченко Л.М. Хмарні технології та перспективи їх використання у професійній підготовці вчителів / Л. М. Шевченко // Збірник наукових праць “ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ”. – 2017. – Вип. LXXX. – с. 259 - 263.

10. Шевчук Л. Д. Методична система навчання основ прикладної інформатики у підготовці майбутніх учителів : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 13.00.02 «Інформатика» / Шевчук Л. Д. ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2013. – 20 с.

EMPIRICAL RESEARCH OF THE REFLECTION OF TEACHERS IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF THEIR READINESS TO THE ORGANIZATION OF STUDENT'S RESEARCH ACTIVITY*Тягло Наталія Василівна,*
здобувач, Запорізький національний університет**ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕФЛЕКСІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІВ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЇХ ГОТОВНОСТІ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ**

Summary. The article analyzes the structure of the teacher's professional readiness for the organization of students' research activities and describes its components. It substantiates a system-forming character of the reflexive component of the indicated readiness. The results of an empirical study of reflection of the activity of school teachers by their individual components are presented. The work also reveals the discrepancy of indicators of partial reflection of teachers' activity, which negatively affects the efficiency of their professional performance as a whole and the organization of research activity of students in particular.

Анотація. У статті проаналізована структура професійної готовності педагога до організації науково-дослідницької діяльності учнів, охарактеризовані її складові. Обґрунтований системоутворювальний характер рефлексивного компоненту зазначеної готовності. Презентовані результати емпіричного дослідження рефлексії діяльності педагогів закладів загальної середньої освіти за її окремими компонентами. Виявлена невідповідність показників парціальної рефлексії діяльності педагогів, що негативно впливає на ефективність їх професійної діяльності в цілому та організацію науково-дослідницької діяльності учнів зокрема.

Keywords: professional activity, research activity, readiness, reflection, teacher.

Ключові слова: професійна діяльність, науково-дослідницька діяльність, готовність, рефлексія, педагог.

Постановка проблеми. Одним з актуальних завдань сучасної післядипломної педагогічної освіти в Україні є пошук шляхів ефективної підготовки вчителів до організації науково-дослідницької діяльності учнів. Адже саме вирішення цього завдання є стратегічним у контексті подолання проблеми старіння української науки, розвитку інноваційно-технологічного потенціалу країни, створення умов для гармонійного розвитку обдарованих школярів тощо.

Незважаючи на тривалий процес наукового осмислення таких питань як: педагогічне забезпечення, психолого-педагогічний супровід розвитку обдарованих та здібних дітей (О. Антонова, С. Бергер, М. Кашапов, Н. Лейтес, О. Леонтович, О. Матюшкін, А. Обухов, О. Савенков, О. Яковлева та ін.), створення цілісних умов для організації науково-дослідницької діяльності учнівської молоді (О. Антонова, Ю. Біляєв, С. Балашова, Ф. Галіулліна, О. Повідайчик, Ю. Стрелкова та ін.), підготовка педагогів до професійної взаємодії із обдарованими учнями та розвиток їх професійної компетентності (А. Деркач, М. Кашапов, Н. Кузьміна, Ю. Поваренков, В. Шадріков та ін.), у педагогічній науці на сьогодні відсутній єдиний підхід як до розуміння сутності професійної готовності педагогів до організації науково-дослідницької діяльності учнів, так і до особливостей її формування і розвитку в умовах післядипломної освіти.

Здійснений **аналіз останніх досліджень та публікацій**, дає підстави стверджувати, що більшість наукових праць присвячується вивченню дослідницької компетентності вчителів (В. Загвязинський, І. Зимня, С. Іванова, О. Шкир та ін.) та організації науково-дослідницької діяльності студентів (О. Гирфанова, С. Омеляненко, П. Осипов та ін.). Проблема цілеспрямованої підготовки педагогів до організації науково-дослідницької діяльності школярів залишається маловивченою. Особливо це стосується рефлексивного компоненту готовності вчителів, проте саме вона забезпечує усвідомленість усієї діяльності фахівця, є значущим чинником ефективності взаємодії вчителя та учня у процесі їх спільного наукового пошуку.

Відтак, **метою статті** є емпіричне визначення особливостей рефлексії діяльності педагогів у контексті їх готовності до організації науково-дослідницької діяльності учнів.

Виклад основного матеріалу. Здійснений аналіз наукових праць, присвячених визначенню сутності дослідницької діяльності людини в цілому (О. Антонова, С. Гирфанова, О. Зимня, О. Леонтович, А. Обухов, П. Осипова, О. Савенков, А. Скотнікова та ін.) та особливостям науково-дослідницької діяльності школярів зокрема (О. Антонова, М. Арцев, А. Обухов та ін.), а також змісту та структурі професійної готовності педагогів (О. Гура, А. Деркач, І. Зимня, А. Маркова, В. Сластьонін та ін.), вимог до його дослідницької компетентності (С. Гончаренко,

В. Загвязинський, О. Леонтович, А. Хуторський, О. Шквір та ін.), створив підґрунтя для розуміння професійної готовності педагога до організації науково-дослідницької діяльності учнів складним, системним особистісно-професійним утворенням, що визначає здатність педагога організувати, активізувати, супроводжувати дослідницьку діяльність учнів з отримання нових наукових знань та інтегрує в собі ціннісно-мотиваційний, когнітивний, конструктивний і рефлексивний компоненти.

Визначення зазначених компонентів готовності педагога до організації науково-дослідницької діяльності учнів ґрунтується і на нормативному визначенні сутності компетентності особистості (Закони України «Про вищу освіту», «Про освіту») та загальноприйнятих компонентах структури особистості, а саме ціннісного, знаннєвого та вміннєвого.

Отже, ціннісно-мотиваційний компонент готовності педагога до організації науково-дослідницької діяльності учнів відображає систему його професійних установок, цінностей, інтересів та включає: ціннісне ставлення до науково-дослідницької діяльності; науковий світогляд, наукову спрямованість та дослідницьку активність; дослідницьку позицію; мотивацію професійної педагогічної діяльності, професійного розвитку в цілому та розвитку у науковій сфері зокрема; мотивацію до організації науково-дослідницької діяльності учнів.

Як зазначає О. Обухов, внутрішня мотивація та інтерес до проблеми дослідження у самого педагога – основа успіху реалізації дослідницької діяльності його учнів [2, с. 37]. Дуже важливим елементом ціннісно-мотиваційного компоненту готовності є наявність у вчителя дослідницької позиції як внутрішнього прагнення до невизначеності, установки на знаходження власного рішення проблемної ситуації.

Крім того, варто наголосити на тому, що, як зазначав В. Вернадський, цінності науки є незалежними від вікових, національних або конвенційних особливостей; вони ґрунтуються на єдиних принципах та алгоритмах наукової традиції, зорієнтованої на максимально об'єктивні уявлення про світ, про себе та про себе у цьому світі, що підтверджуються досвідом. Прагнення до об'єктивності та певної особистісної відстороненості може стати міцною основою для взаємодії людини, яка транслює культурні норми та цінності (вчителя) і людини, яка входить у культуру, засвоює культурні нормативи (учня) [2, с. 62].

У ціннісних орієнтаціях педагогів у зазначеному контексті доцільно виокремити три групи ставлень до значущих моментів їх професійної діяльності:

- до наукової та дослідницької діяльності, а також до педагогічної діяльності в цілому (усвідомлення цілі та особистого смислу зазначених діяльностей, їх суспільної значущості, особистісна зацікавленість у їх результатах);

- до учня (його безумовне прийняття та спрямованість на його всебічний розвиток, організацію його науково-дослідницької діяльності);

- до самого себе як до педагога, науковця та наукового керівника (наявність позитивної професійної Я-концепції як сукупності уявлень про самого себе, прагнення до професійного саморозвитку в цілому та розвитку у науковій сфері зокрема).

Когнітивний компонент готовності педагога до організації науково-дослідницької діяльності учнів складають різнорівневі професійні знання, причому специфіка наукової, науково-дослідницької діяльності, а також педагогічної діяльності в цілому вимагає складної системи професійних знань учителя. Так, систему професійних знань, на нашу думку, утворюють такі:

- знання щодо сутності наукових досліджень: філософської, загальнонаукової, спеціально наукової та прикладної методології наукового дослідження; методів та методик дослідження; технології наукового, у тому числі педагогічного дослідження;

- знання щодо сутності науково-дослідницької діяльності учнів та її організації і супроводу: особливостей науково-дослідницької діяльності учнів (вікових, психолого-педагогічних, галузевих), специфіки її об'єктів, етапів, механізмів, специфіки результатів, чинників; особливостей організації та супроводу такої діяльності школярів (функціонального забезпечення, етапів освоєння, створення збагаченого дослідницького середовища, особливостей ефективної взаємодії з учнями, підготовки їх до участі у конкурсах-захистах науково-дослідницьких робіт);

- знання щодо себе як педагога, науковця та наукового керівника.

Особливостями професійних знань педагога щодо організації науково-дослідницької діяльності учнів є такі:

- комплексний характер: рівень професійної готовності залежить від здатності синтезувати знання з різних галузей науки та практики і перетворювати їх у особистісний інструмент професійної діяльності та розвитку. Відтак, професійні знання педагога мають бути сформовані на всіх рівнях: 1) методологічному (знання закономірностей розвитку загально філософського ряду, зумовленість цілей виховання і навчання та інше); 2) теоретичному (закони, принципи та закономірності наукового знання, наукової діяльності, її педагогічних та психологічних основ тощо); 3) методичному (рівень конструювання освітнього процесу, взаємодії з учнем); 4) технологічному (рівень вирішення практичних завдань організації науково-дослідницької діяльності школярів);

- системність, яка забезпечує цілісність та єдність розвитку особистісного і професійного компонентів;

- дієвість, що передбачає здатність їх переведення в практичну діяльність.

Конструктивний компонент готовності педагога до організації науково-дослідницької діяльності учнів визначається системою професійних умінь – засвоєних фахівцем комплексних способів успішного виконання складної професійної дії.

Основними властивостями професійних умінь педагога є адекватність педагогічній ситуації, осмисленість, гнучкість, успішність при змінах обставин, достатній темп, надійність (тобто непорушність, стійкість до впливу перешкод) (О. Столяренко [3]). Вони за своєю спрямованістю розподіляються на:

- метакогнітивні вміння: визначення проблемної ситуації, розчленувати проблемну ситуацію на відоме та невідоме, формулювати мету та завдання діяльності, об'єктивізувати результат, створювати моделі, формулювати гіпотези, визначати, обирати метод прийняття рішення, складати план та програму діяльності, аналізувати результат діяльності та її мети, визначати шляхи коригування діяльності, оцінювати етапи власної діяльності;

- науково-дослідницькі вміння: володіння методами наукового дослідження в цілому та педагогічного зокрема, уміння чітко формулювати досліджувану проблему, мету, об'єкт, предмет, робочу гіпотезу, завдання дослідження; планувати та організувати експеримент; уміння презентувати результати власної дослідницької діяльності, підготувати публікацію або виступ за результатами своєї наукової роботи;

- проектувальні вміння: проектувати та створювати особливе освітнє середовище – збагачене дослідницьке, що спрямовує на самостійну дослідницьку діяльність учнів, самостійне прийняття ними рішень у складних дослідницьких ситуаціях; проектувати власну діяльність та науково-дослідницьку діяльність учнів;

- дидактичні вміння: застосовувати методи дослідницького навчання, стимулювати та підтримувати дослідницький інтерес учнів, вміння формувати в учнів наукову картину світу;

- комунікативні вміння: вибудовувати діалогічні, а не монологічні стосунки з учнями; домінуючого використання впливів, які організують, проти таких, що оцінюють та дисциплінують; встановлювати довірливі, партнерські стосунки; вести наукову дискусію;

- організаційні вміння: здійснювати психолого-педагогічну підтримку учнів, стимулювати та підтримувати самостійний науковий пошук учнів тощо.

Рефлексивний компонент готовності педагога до організації науково-дослідницької діяльності учнів визначається здатністю аналізувати результати власної професійної діяльності в цілому та дослідницької діяльності зокрема, здатністю здійснювати рефлексію різних видів та рівнів.

Зважаючи на цілісний, інтегративний характер готовності педагога до організації науково-

дослідницької діяльності учнів як особливого особистісно-професійного явища, необхідно підкреслити те, що виокремлення її системоутворювального компонента є умовним, і на кожному етапі її актуалізації, формування та розвитку можна говорити про відносно домінування окремих її складових. Проте саме рефлексія як метакогнітивна функція організації психічного [1] є головним механізмом як контролю/самоконтролю професійної діяльності педагога, так і загальним механізмом функціонування та розвитку усіх складових його готовності до організації науково-дослідницької діяльності учнів.

Виходячи з таких методологічних принципів як: суб'єктності діяльності (передбачає спрямування аналізу діяльності на внутрішні якості, що приналежать суб'єкту діяльності та актуалізуються і розвиваються у неї); предметності діяльності (при вивченні діяльності необхідно виходити з аналізу результатів як системоутворювального фактору та умов діяльності); єдності свідомості та діяльності (діяльність вивчається як усвідомлена реальність, а усвідомленість діяльності тісно пов'язана з цілепокладанням та рефлексією, що визначають її хід) (за А. Карповим, О. Леонтьєвим, В. Шадриковим та ін.), особливого значення для діагностики цілісної готовності педагогів до організації науково-дослідницької діяльності учнів набуває визначення особливостей їх рефлексії діяльності.

Вкрай важливим, на нашу думку, є розуміння того, що рефлексія як прояв рефлексивності у діяльності, буде мати індивідуальну міру вираженості за конкретними компонентами діяльності. По відношенню до кожного компонента діяльності рефлексія вирішує завдання найкращого виконання в структурі діяльності. В наслідок того, що кожний компонент змістовно відрізняється від іншого, рефлексія актуалізується у кожному компоненті з різним змістом і саме цим буде детермінована різна міра її вираженості [4]. Ефективне здійснення діяльності забезпечується середніми показниками рефлексії суб'єкта по кожному компоненту.

Отже, з метою визначення особливостей професійної готовності вчителів до організації науково-дослідницької діяльності учнів з наступним визначенням шляхів її розвитку у системі післядипломної освіти, було здійснено емпіричне дослідження вираженості рефлексії діяльності педагогів за окремими компонентами психологічної системи діяльності.

Дослідження проводилось серед 86 учителів закладів загальної середньої освіти, які викладають предмети різних освітніх галузей у 5-11 класах та мають досвід організації науково-дослідницької діяльності учнів (вік від 32 до 67 років, стаж педагогічної діяльності від 9 до 46 років, 62 жінки та 24 чоловіки). Участь у дослідженні була добровільною. Дослідження здійснювалось за допомогою Тесту рефлексії діяльності (авт. В. Шадриков, С. Кургінян), яка є

валідизованою методикою, спрямованою на визначення міри індивідуальної вираженості парціальної рефлексії діяльності за трьома шкалами: 1) інформаційна основа діяльності, що визначає рефлексію предметних та суб'єктивних умов діяльності, що забезпечують її організацію відповідно до поставленої мети та очікуваним результатом; 2) мотивація та цілепокладання діяльності, яка виявляє рефлексію мотивів та цілей діяльності, пов'язаних з її змістом та очікуваними результатами; 3) прийняття рішення та здійснена діяльність, що визначає рефлексію виявлення проблемної ситуації, висування гіпотези та відпрацювання суджень про варіанти її вирішення, визначення принципу її рішення, а також оцінку як вибір найбільш оптимального варіанту вирішення проблемної ситуації для ефективного здійснення діяльності [4].

За результатами здійсненого емпіричного дослідження були отримані такі дані. За загальним показником рефлексії діяльності 25,6% педагогів мають низький рівень її розвитку, 47% - середній, 17% - високий рівень. Що стосується індивідуальної міри представленості рефлексії інформаційної основи діяльності вчителів, то 36% вчителів мають низький рівень її розвитку, 58,4% - середній та 5,81% - високий. За шкалою рефлексії мотивації та цілепокладання діяльності 26,7% опитаних педагогів виявили її низький рівень розвиненості, 44,1% - середній та 29% - високий. Та за шкалою рефлексії прийняття рішення та здійснення діяльності 20,9% вчителів виявили її низький рівень, 45,3% - середній та 33,7% - високий.

Отримані результати засвідчили про таке.

По-перше, внаслідок того, що ефективність діяльності суб'єкта виражається в розвиненості його рефлексії стосовно її окремих конструктів (за В. Шадриковим), то можна припустити, що вчителі, які мають низький рівень розвитку рефлексії виявляють значні труднощі в ефективному здійсненні їх педагогічної діяльності в цілому та діяльності з організації науково-дослідницької роботи учнів зокрема. Низький рівень розвитку рефлексії діяльності засвідчує про відсутність у педагогів умінь, необхідних для оцінки предметних та суб'єктивних умов діяльності, умінь з виявлення мотивів та цілей діяльності, пов'язаних з її змістом та очікуваними результатами, а також умінь, необхідних для виявлення проблемної ситуації, висування гіпотез та відпрацювання суджень про варіанти її вирішення. Тобто тих метакогнітивних умінь, які складають конструктивний компонент готовності педагогів до організації науково-дослідницької діяльності та віддзеркалюють як етапи мисленнєвого пошуку, так і етапи науково-дослідницької діяльності.

По-друге, високий рівень розвитку рефлексії діяльності засвідчує про неадекватну оцінку (недооцінку або переоцінку) педагогом предметних та суб'єктивних умов власної діяльності, що

приводить до виникнення сумнівів у виборі необхідної інформації та виборі способів вирішення проблемної ситуації. Зазначена ситуація також негативно впливає на ефективність професійної діяльності педагога в цілому та діяльності з організації науково-дослідницької роботи учнів зокрема: при достатньо чіткому уявленні про очікуваний результат діяльності, пов'язаному з мотивацією та цілепокладанням, відбувається затримка прийняття рішення та реалізація шляхів вирішення проблемної ситуації.

По-третє, серед педагогів, які прийняли участь у дослідженні 36% мають дисгармонійність вираженості рефлексії різних конструктів діяльності. Причому зазначена дисгармонійність у більшій мірі виявляється у невідповідності показників рефлексії інформаційної основи діяльності показникам рефлексії мотивації та цілепокладання діяльності, а також рефлексії прийняття рішення та здійснення діяльності. Крім того, - у невідповідності показників рефлексії інформаційної основи діяльності та рефлексії мотивації і цілепокладання діяльності показникам рефлексії прийняття рішення та здійснення діяльності. Це, у свою чергу, призводить до порушення перебігу діяльності (як мисленнєвої, так і предметної), знижує її ефективність.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Організація науково-дослідницької діяльності учнів вимагає від вчителя складної системи ціннісно-мотиваційних, когнітивних, конструктивних та рефлексивних властивостей. Він має бути не тільки дидактом, методистом, але і тьютором, модератором, який володіє методами наукового пошуку, характеризується науковим стилем мислення тощо. В структурі готовності педагога до організації науково-дослідницької діяльності учнів рефлексивний компонент забезпечує її цілісність, єдність, флексибільність. Проведене емпіричне дослідження вираженості рефлексії діяльності педагогів за окремими компонентами психологічної системи діяльності засвідчило про гостру необхідність корегування змісту та методів післядипломної освіти вчителів, її спрямування на розвиток в них рефлексивних здібностей, оволодіння механізмами рефлексії діяльності.

Список літератури

1. Карпов А.В. Психология рефлексивных механизмов деятельности. - М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2004. - 424 с.
2. Обухов А.С. Развитие исследовательской деятельности учащихся. - М.: Национальный книжный центр, 2015. - 280 с.
3. Столяренко А.М. Общая и профессиональная психология: Учеб.пособие для средних профессиональных заведений. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. - 382 с.
4. Шадриков В.Д., Кургинян С.С. Парциальность рефлексии деятельности. Акмеология. 2015. Т. 64. - С.68-83.

#10 (50), 2019 część 6
Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe
(Warszawa, Polska)
Czasopismo jest zarejestrowane i publikowane w Polsce. W czasopiśmie publikowane są artykuły ze wszystkich dziedzin naukowych. Czasopismo publikowane jest w języku polskim, angielskim, niemieckim i rosyjskim.

Artykuły przyjmowane są do dnia 30 każdego miesiąca.

Częstotliwość: 12 wydań rocznie.

Format - A4, kolorowy druk

Wszystkie artykuły są recenzowane

Każdy autor otrzymuje jeden bezpłatny egzemplarz czasopisma.

Bezpłatny dostęp do wersji elektronicznej czasopisma.

Zespół redakcyjny

Redaktor naczelny - Adam Barczuk

Mikołaj Wiśniewski

Szymon Andrzejewski

Dominik Makowski

Paweł Lewandowski

Rada naukowa

Adam Nowicki (Uniwersytet Warszawski)

Michał Adamczyk (Instytut Stosunków Międzynarodowych)

Peter Cohan (Princeton University)

Mateusz Jabłoński (Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)

Piotr Michalak (Uniwersytet Warszawski)

Jerzy Czarnecki (Uniwersytet Jagielloński)

Kolub Frennen (University of Tübingen)

Bartosz Wysocki (Instytut Stosunków Międzynarodowych)

Patrick O'Connell (Paris IV Sorbonne)

Maciej Kaczmarczyk (Uniwersytet Warszawski)

Dawid Kowalik (Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)

Peter Clarkwood (University College London)

#10 (50), 2019 part 6
East European Scientific Journal
(Warsaw, Poland)
The journal is registered and published in Poland. The journal is registered and published in Poland. Articles in all spheres of sciences are published in the journal. Journal is published in **English, German, Polish and Russian.**

Articles are accepted till the 30th day of each month.

Periodicity: 12 issues per year.

Format - A4, color printing

All articles are reviewed

Each author receives one free printed copy of the journal

Free access to the electronic version of journal

Editorial

Editor in chief - Adam Barczuk

Mikołaj Wiśniewski

Szymon Andrzejewski

Dominik Makowski

Paweł Lewandowski

The scientific council

Adam Nowicki (Uniwersytet Warszawski)

Michał Adamczyk (Instytut Stosunków Międzynarodowych)

Peter Cohan (Princeton University)

Mateusz Jabłoński (Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)

Piotr Michalak (Uniwersytet Warszawski)

Jerzy Czarnecki (Uniwersytet Jagielloński)

Kolub Frennen (University of Tübingen)

Bartosz Wysocki (Instytut Stosunków Międzynarodowych)

Patrick O'Connell (Paris IV Sorbonne)

Maciej Kaczmarczyk (Uniwersytet Warszawski)

Dawid Kowalik (Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)

Peter Clarkwood (University College London)

Igor Dzedzic (Polska Akademia Nauk)
Alexander Klimek (Polska Akademia Nauk)
Alexander Rogowski (Uniwersytet Jagielloński)
Kehan Schreiner(Hebrew University)
Bartosz Mazurkiewicz (Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)
Anthony Maverick(Bar-Ilan University)
Mikołaj Żukowski (Uniwersytet Warszawski)
Mateusz Marszałek (Uniwersytet Jagielloński)
Szymon Matysiak (Polska Akademia Nauk)
Michał Niewiadomski (Instytut Stosunków Międzynarodowych)
Redaktor naczelny - Adam Barczuk

1000 kopii.

Wydrukowano w «Aleje Jerozolimskie 85/21, 02-001 Warszawa, Polska»

Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe

Aleje Jerozolimskie 85/21, 02-001
Warszawa, Polska

E-mail: info@eesa-journal.com ,

<http://eesa-journal.com/>

Igor Dzedzic (Polska Akademia Nauk)
Alexander Klimek (Polska Akademia Nauk)
Alexander Rogowski (Uniwersytet Jagielloński)
Kehan Schreiner(Hebrew University)
Bartosz Mazurkiewicz (Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)
Anthony Maverick(Bar-Ilan University)
Mikołaj Żukowski (Uniwersytet Warszawski)
Mateusz Marszałek (Uniwersytet Jagielloński)
Szymon Matysiak (Polska Akademia Nauk)
Michał Niewiadomski (Instytut Stosunków Międzynarodowych)
Editor in chief - Adam Barczuk

1000 copies.

Printed in the "Jerozolimskie 85/21, 02-001 Warsaw, Poland»

East European Scientific Journal

Jerozolimskie 85/21, 02-001 Warsaw,
Poland

E-mail: info@eesa-journal.com ,

<http://eesa-journal.com>